

Partea I

Drept constituțional.

Puterea de stat în România.

Autoritățile publice.

Cuvânt introductiv la partea I:

Prezenta lucrare intitulată “Puterea de Stat în România. Autoritățile publice” reprezintă o continuare a lucrărilor publicate anterior.

Astfel, în cartea “Momente în dezvoltarea politico-juridică a României”¹⁾, am analizat, din punct de vedere cronologic, dezvoltarea politică și juridică a țării noastre.

În lucrarea “Statul - instituție social-politică și juridică fundamentală”²⁾, am sintetizat elementele definitorii ale statului și am creionat modul în care instituția analizată va evolua în viitorul apropiat.

În prezenta lucrare, propusă cititorilor, sunt analizate autoritățile publice prevăzute de Constituția României concretizate în: “Parlament, Președintele României, Guvern, Autoritatea Judecătorească, Avocatul Poporului și Curtea Constituțională.”

Practic sunt analizate succint organele centrale ale Statului Român contemporan.

Analiza autorităților publice s-a efectuat prin prisma marelui principiu al separației și echilibrului puterilor în stat.

Lucrarea de față se adresează studenților de la facultatea de Drept, juriștilor practicieni precum și publicului larg. Ea constituie

¹⁾Vasile Sorin Curpân - Momente în dezvoltarea politico-juridică a României, Editura Grafic Bacău, 2006, ediția I;

²⁾ Vasile - Sorin Curpân cu participarea Ștefan Alexa, Anton Doboș - Statul - instituție social - politică și juridică fundamentală, Bacău, 2006, ediția I

doar o parte din întreg și de aceea, cartea trebuie corelată cu cele două lucrări menționate anterior, publicate în anul 2006.

Publicarea celor trei lucrări finalizează un proiect mai vechi al autorului, și încununează efortul nostru depus pe tărâmul științelor juridice, cu referire la Dreptul Constituțional.

Desigur, cititorii sunt în măsură să aprecieze valoarea intrinsecă a cărții, și mai ales mesajul ei.

La elaborarea acestei lucrări am avut în vedere doctrina română de Drept Constituțional. Am analizat și aprofundat operele profesorilor noștri din toate centrele universitare din dorința de a culege informații prețioase pentru realizarea demersului nostru.

Măsura în care am reușit în tentativa noastră urmează a fi apreciată de cititori. Lor le adresăm călduroase mulțumiri pentru parcurgerea acestui material. (*)

Bacău

17.04.2007

Autorul

(*) Cartea prezintă două părți. Deși aparțin științei Dreptului Constituțional, prin materia analizată, cele două părți sunt privite independent una de alta. Astfel, partea I (de fapt o carte) continuă analiza începută în cărțile anterioare. Partea a II-a (o altă carte) are un subiect distinct. De aceea ea poate fi, eventual, lecturată separat.

Disertație asupra “puterilor” statului.

Cap. I: Principiul separației și echilibrului puterilor în stat.

Ca și Statul, de altfel, puterea publică privită ca un raport între guvernanți și guvernați, se află în preocupările filosofilor, juriștilor și politologilor.

Având în vedere tema lucrării de față ne interesează mai puțin dezvoltarea și afirmarea principiului separației și echilibrului puterilor etatice. Ceea ce ne interesează însă este transpunerea acestui principiu în Legea fundamentală a României contemporane, în Constituție.

Constituția României adoptată prin referendum național la data de 08.12.1991, a asigurat realizarea fundamentelor Statului de Drept în țara noastră.

Această lege fundamentală a fost structurată în 7 titluri care cuprind 152 de articole.

În primul titlu consacrat Principiilor generale sunt cuprinse norme referitoare la structura de stat, la forma de guvernământ și la suveranitatea națională.

Desigur, în acest prim titlu sunt incluse și alte norme constituționale de extremă generalitate referitoare la organizarea teritoriului, garantarea dreptului persoanelor fizice aparținând minorităților naționale de a prezerva, dezvolta și exprima identitatea lor etnică, culturală, lingvistică ori religioasă; obligația Statului Român de a sprijini pe românii din afara frontierelor țării etc.

În Titlul II sunt cuprinse drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale.

Astfel sunt consacrate: inviolabilitățile; drepturile și libertățile social-economice și culturale; drepturile exclusiv politice; drepturile și libertățile social-politice; drepturile garanției și îndatoririle fundamentale.

Tot în cadrul acestui titlu este consacrată instituția “Avocatului Poporului”, menită să garanteze drepturile și libertățile cetățenești.

Titlul III intitulat “Autoritățile politice” analizează următoarele instituții: Parlamentul; Președintele României; Guvernul; Administrația politică; Autoritatea Judecătorească.

În cadrul titlului V este reglementată Curtea Constituțională a României.

Constituția României a fost revizuită prin Legea nr. 429/2003 (publicată în Monitorul oficial nr. 669/22.09.2003), aprobată prin referendum național la 18 - 19.10.2003. Referendumul a fost confirmat prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 3/22.10.2003.

Anterior modificării Constituției, în anul 2003, nu există un text cu valoare constituțională care să afirme, în mod expres, principiul separației puterilor în Statul Român.

Se consideră, pe bună dreptate, că principiul separației puterilor în stat a fost prevăzut, în mod tacit în Constituția adoptată în 1991. Această consacrare implicită rezultă din maniera de abordare a autorităților publice.

Tratarea distinctă a acestor autorități dublată de consacrarea unor funcții specifice pentru fiecare autoritate constituia proba indubitabilă a receptării principiului separației echilibrului puterilor etatice.

După revizuirea Constituției României, în anul 2003, în cadrul Titlului I, art. 1 (Statul Român), a fost introdus alin. (4) având următorul conținut: “Statul se organizează potrivit principiului sep-

arației și echilibrului puterilor - legislativă, executivă și judecătorească - în cadrul democrației constituționale”.

Introducerea acestei norme juridice constituționale are menirea de a garanta ființarea principiului separației și echilibrului puterilor în stat, în organizarea politico-juridică a României contemporane.

Fără îndoială, inserarea în mod expres a acestui principiu în legea fundamentală, împiedică orice “tentativă” de monopolizare a puterii etatice de către un organ sau de o categorie de organe etatice în dauna altor “puteri” constituite în stat.

Așa cum, am mai avut ocazia să precizăm³⁾ puterea de stat este unică ceea ce implică faptul că și forța de constrângere etatică este, de asemenea, unică.

Acest aspect rezultă și din Constituția României care în art. 2 (Suveranitatea), alin (1) prevede: *„Suveranitatea națională aparține poporului român, care o exercită prin organele sale reprezentative, constituite prin alegeri libere, periodice și corecte, precum și prin referendum“*.

În consecință, autoritățile publice constituite în „puteri“ ale statului exercită anumite funcții cu caracter etatic: funcția legislativă, funcția executivă și funcția juridicțională.

Deci puterea etatică fiind unică și indivizibilă se manifestă prin intermediul celor trei funcții nominalizate anterior.

Credem că nu protejarea eventuală a puterii unice a statului ar face ineficiență separarea puterilor. Dimpotrivă! Înlocuirea noțiunii de „putere“ cu cea de „funcție“ ar rezolva fără inconveniente această chestiune.

Dar, trebuie precizat că principiul separației/echilibrului „puterilor“ etatice întâmpină anumite dificultăți în jocul partidelor politice pe scena politică contemporană.

Astfel, politic vorbind elementul cheie al sistemului constituțional este reprezentat de relația dintre „majoritatea politică“ și „minoritatea politică“, altfel spus de corelația dintre „puterea“ în

³⁾Vasile Sorin Curpân și alții - Statul - instituție social - politică și juridică fundamentală, Ediția I, bacău, 2006, pag 9-12.

sensul de guvernanți și „opozitie“.

De principiu partidul sau coaliția de partide care a câștigat majoritatea fotoliilor parlamentare formează și guvernul.

În aceste condiții, guvernul fiind o emanație a majorității parlamentare, este greu de acceptat o separație între legislativ și executiv. Mai curând „separația“ se manifestă între guvernanți și opoziția parlamentară. La o asemenea concluzie ne conduce și lecturarea art. 105 alin. (1) din Constituție care prevede că: „funcția de membru al guvernului este incompatibilă cu exercitarea altei funcții publice de autoritate, cu excepția celei de deputat sau de senator“.

Principiul constituțional al separației și echilibrului puterilor nu-și pierde importanța, jocul politic în configurarea concretă a puterii neavând aptitudinea de a-l altera.

Se mai apreciază în doctrină că între legislativ și executiv nu poate exista echilibru și cu atât mai puțin separație, deoarece autoritățile executive duc la îndeplinirea în mod concret, adică execută, legile elaborate de autoritatea legiuitoare. Or executivul nu poate fi pus pe picior de egalitate cu „creatorul“ normelor juridice.

În întărirea acestui punct de vedere a venit însăși legiuitorul constituant care a precizat (sau a tranșat!!) în art. 61 alin. (1) din Constituție: „Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării“. Considerăm că din interpretarea literară, pur gramaticală, a textului indicat rezultă că parlamentul este suprem în privința reprezentativității poporului român, iar nu în raport cu celelalte categorii de organe care exercită funcții distincte în stat. Aceasta nu înseamnă că înțelegem să diminuăm în vreun fel rolul și locul autorității deliberativ-legislative în cadrul Statului Român.

Cel mai pregnant, separația puterilor se identifică, dacă ne raportăm la parlament în relația cu autoritatea judecătorească. Deși dispune de mijloace de control multiple, autoritatea legiuitoare nu poate fi „supremă“ în raport cu instanțele judecătorești, acestea din urmă fiind independente. Faptul că parlamentul edictează normele

⁴Separția puterilor a fost teoretizată prima dată de filosoful Aristotel.

juridice obligatorii pentru judecatori nu reprezintă o relație de dependență deoarece legile sunt general obligatorii având incidența asupra tuturor subiectelor de drept inclusiv asupra membrilor autorității deliberativ-legiuitoare.

*

*

*

Nu este locul de a detalia pârghiile și mecanismele de control de care dispun autoritățile publice constituite în stat. Trebuie însă remarcat că principiul separării și echilibrului puterilor, expres prevăzut în legea fundamentală, nu reprezintă o simplă retorică sau, și mai rău, o „lozincă“.

*

*

*

În doctrina de drept constituțional se apreciază că puterea publică (conferită autorităților publice), prin intermediul căreia se exteriorizează voința Statului este o putere politică.

Desigur, puterea publică prin natura sa este o putere politică, dar acest aspect trebuie nuanțat câtă vreme este vorba de Autoritatea judecătorească.

Poate autoritatea (puterea) judecătorească să exercite prin funcția sa jurisdicțională o putere politică?

Vrând, nevrând, puterea judecătorească exercită o funcție publică, deci politică, materializată exclusiv prin faptul aplicării normelor juridice în vigoare. Cum normele juridice exprimă o atitudine politică a majorității parlamentare, instanțele judecătorești fiind „obligate“ să aplice aceste legi, desfășoară o funcție publică, politică, mediată.

Acest aspect nu are nimic în comun cu manifestările politice sau cu ideea sprijinirii unei formațiuni politice de către autoritatea

judecătorească.

Puterea așa-zis „politică“ a autorității judecătorești nu se identifică cu puterea publică, cu evident caracter politic manifestată de autoritatea deliberativ-legislativă sau de autoritatea executivă a statului. Poate din această cauză Montesquieu, „creatorul“⁴⁾ teoriei separației puterilor etatice consideră autoritatea (puterea) judecătorească ca fiind „nulă“ într-o anumită măsură.

Nefiind părtașă la realizarea „jocurilor politice“, îndepărtată de la luarea deciziilor majore în viața politică a Statului, autoritatea judecătorească capătă atribuții sporite prin contrabalansarea „democrației politice“ a majorității parlamentare și implicit a autorității guvernamental-executive prin intermediul „democrației juridice“ specifică Statului de Drept.

Aceasta reprezintă revanșa puterii judecătorești deoarece membrii ei, judcătorii, constituie sau ar trebui să constituie cheia de boltă a întregului edificiu al Statului de Drept Român.

Cum potrivit art. 1 alin. (3) din Constituție: „România este stat de drept...“ legiuitorul constituant a acceptat teza „democrației juridice“ alături de democrația politică majoritară de factură parlamentară.

Din acest punct al raționamentului rezultă în mod logic o teză de care politicienii - în ansamblu și de pe orice meridian - se tem, de posibilitatea realizării unui guvernământ al autorității judecătorești, sau mai corect posibilitatea realizării unui guvernământ al judecătorilor.

De aici construcția devine apocaliptică: decăderea politicii, supremația Dreptului, înglobarea științelor politice în Dreptul Public și mai ales posibilitatea „confiscării“ locului și rolului jucat de politicieni, de către juriștii, publiciști (specializați în Dreptul Public).

Efectul acceptării democrației juridice, a principiilor Statului de Drept, de către Adunarea Constituantă este reprezentat, în mod

4)

indubitabil de apariția în „peisajul“ constituțional românesc a Curții Constituționale.

Această instituție nu este încadrată nici în autoritatea legislativ-deliberativă și nici în puterea judecătorească.

Verificând conformitatea unei norme juridice cu dispozițiile constituționale și având aptitudinea de a declara respectiva lege ca fiind neconstituțională, Curtea Constituțională este un legislator negativ. În consecință ea invalidează voința democrației politice majoritare instituind o democrație juridică.

Dar Curtea Constituțională nu este parte componentă a autorității judecătorești!!! Având dublă natură, atât politică, cât și juridică, această autoritate dă o grea lovitură principiului clasic al separației și echilibrului puterilor constituite în stat.

Instituirea Curții Constituționale în România, având ca principală menire asigurarea controlului constituționalității legilor adoptate de Parlament, după modelul mai multor state europene, reprezintă în opinia noastră neîncrederea legiuitorului constituant în instanțele judecătorești de drept comun, și în mod deosebit în instanța supremă - I.C.C.J. (Înalta Curte de Casație și Justiție).

Curtea Constituțională a României interferează atât cu autoritatea legislativă, cât și cu autoritatea judecătorească. Astfel, ea nu crează Dreptul pozitiv (obiectiv) și statuează pe baza unei proceduri prestabilite asupra constituționalității normelor juridice. Aceste aspecte apropie Curtea Constituțională de autoritatea judecătorească. Chiar și modelul de organizare și funcționare a Curții Constituționale este propriu puterii judecătorești. Dar Curtea Constituțională, deși nu legiferează, pronunță decizii care au efecte *erga omnes*, fiind opozabile tuturor subiecților de drept din România. Totodată, deciziile Curții Constituționale au caracter general-obligatoriu pe teritoriul statului român și în raport cu subiectele de drept, inclusiv cu autoritățile române.

Caracterele deciziilor Curții Constituționale apropie această instituție de autoritatea deliberativ-legislativă.

Iată de ce judecătorii de la instanțele de drept comun nu au

posibilitatea „participării“ la jocul politic.

Contraponderea democrației politice - concretizată în democrația juridică - nu se află în mâinile lor ci constituie „apana-jul“ judecătorilor Curții Constituționale.

Exclusiv, judecătorii Curții Constituționale, în calitatea lor de apărători ai Constituției României, pot înfrâna eficient puterea legislativă, ca autoritate care monopolizează mecanismul creării Dreptului pozitiv, a legislației.

Pentru ceilalți judecători, actul normativ-juridic în vigoare, nu este nici rău, nici bun - ESTE LEGE, cât timp nu s-a constatat neconstituționalitatea sa.

*	*	*
*	*	*

Cu sinceritate credem că fundamentarea și edificarea Curții Constituționale a fost și este de natură a schimba modul tradițional de înțelegere și de interpretate a principiului juridic, politic și constituțional al separației și echilibrului puterilor constituite în Statul Român contemporan.

*	*	*
*	*	*

Discutam într-un alineat anterior despre lipsa de încredere a legiitorului constituant în capacitatea instanțelor ordinare de a efectua controlul constituționalității legilor. Aceasta nu presupune în mod automat o minimalizare a rolului puterii (autorității) judecătorești. Dimpotrivă, justiția constituțională fiind o jurisdicție specială, având ca obiect asigurarea conformității Dreptului pozitiv (obiectiv) cu normel juridice fundamentale cuprinse în Constituție, urmează modelul dezvoltat pe continentul european.

Curtea Constituțională constituie o „putere“ independentă în Statul Român, distinctă de celelalte trei „clasice“ puteri constituite și fundamentate pe temeiul principiului separației și echilibrului puterilor publice.

Cap. II: Autoritatea deliberativ-legislativă.

Parlamentul României

În cadrul Titlului III din Constituția României, cap. I este consacrat reglementării Parlamentului (art. 61-art. 79).

Secțiunea 1 intitulată „Organizare și funcționare“, secțiunea a 2-a referitoare la „Statutul deputaților și al senatorilor“ și secțiunea a 3-a dedicată „legiferării“, compun capitoul I.

Conform dispozițiilor constituționale, Camerele nou alese ale Parlamentului României se întrunesc la convocarea Președintelui României în termen de cel mult 20 de zile de la data alegerilor legislative (art. 63 alin.(3) din Constituție).

Fiecare Cameră parlamentară își alege un birou permanent. Până la alegerea biroului permanent, lucrările Camerelor sunt conduse de cel mai în vârstă deputat sau, după caz senator, ajutat de un număr de patru secretari desemnați din deputați respectiv senatori mai tineri.

În fiecare Cameră parlamentară este aleasă o Comisie în vederea validării mandatelor de parlamentar. Această Comisie de validare a mandatelor este aleasă în prima ședință și trebuie să respecte configurația politică a Camerei parlamentare.

Într-un termen de patru zile de la constituire Comisia de validate întocmește un raport cu propuneri de validare sau de invalidare a mandatelor.

Validarea sau invalidarea se realizează în plan cu votul majorității deputaților sau, după caz, a senatorilor prezenți.

După validarea a 2/3 din numărul mandatelor fiecare Cameră este legal constituită.

Este firesc ca în urma alegerilor în fiecare Cameră a

Parlamentului să se constituie grupuri parlamentare.

Constituirea unui grup parlamentar într-o Cameră presupune existența a cel puțin 10 deputați sau 7 senatori care au candidat în alegerile parlamentare pe listele aceluiași partid politic sau pe listele aceleiași coaliții de partide politice.

În Camerele Parlamentului pot fi aleși și deputați sau senatori independenți. Acești parlamentari sunt candidați independenți aleși sau deputați ori senatori deveniți independenți ca urmare a părăsirii grupărilor parlamentare (art. 13 alin. (4) din Regulamentul Camerei Deputaților; art. 14 alin. (4) din Regulamentul Senatului).

Este evident că deputații sau senatorii unui partid politic sau a unei formațiuni politice nu pot constitui decât un singur grup parlamentar.

Dacă un partid politic nu are un număr suficient de deputați sau de senatori pentru a forma un grup parlamentar, fie deputații fie senatorii se vor afiliată la alte grupuri parlamentare constituite (art. 13 alin. (4), din Regulamentul Camerei Deputaților).

Constituirea comisiilor parlamentare

Instituirea comisiilor parlamentare reflectă rolul *deliberativ* jucat de cele două Camere.

Pentru analiza detaliată a proiectelor de lege și a propunerilor legislative sau pentru a se putea realiza un control riguros asupra unor organe aparținând autorităților publice s-a prevăzut necesitatea înființării unor comisii parlamentare. Aceste comisii efectuează lucrări pregătitoare care urmează a fi analizate și discutate în plenul Camerei respective.

Atât Camera Deputaților cât și Senatul constituie comisii permanente. De asemenea, pot fi instituite comisii de anchetă sau comisii speciale.

Vom încerca să analizăm cele trei tipuri de comisii prin

scoaterea în evidență a particularităților fiecărui tip de comisie.

Art. 64 alin. (4) din Constituția României prevede: „Fiecare Cameră își constituie comisii permanente și poate institui comisii de anchetă sau alte comisii speciale. Camerele își pot constitui comisii comune“.

Potrivit textului constituțional anterior invocat constituirea comisiilor permanente reprezintă o obligație a Camerei Deputaților și respectiv a Senatului.

Fiecare parlamentar este, de principiu, membru al unei comisii permanente.

Comisiile permanente - specializate pe domenii de activitate analizează proiectele legislative întocmite de executiv, propunerile de modificare a legislației în domeniul specific de activitate corespunzător comisiei constituite.

Despre activitatea desfășurată comisia permanentă întocmește un raport care este adus la cunoștința membrilor Camerei respective înaintea dezbaterii în plen a proiectului de lege sau a propunerii legislative.

Comisiile de anchetă - se pot constitui la solicitarea a 1/3 din membrii Camerei Deputaților sau ai Senatului.

Prin intermediul comisiilor de anchetă Camerele parlamentare realizează un veritabil control parlamentar.

Comisiile de anchetă au aptitudinea de a audia demnitarii și funcționarii publici în vederea stabilirii unei situații de fapt.

Comisiile speciale - se pot institui de Camerele Parlamentului în vederea îndeplinirii unor activități strict determinate (elaborarea unei propuneri legislative, avizarea unor proiecte etc.). Activitatea acestor comisii se finalizează prin întocmirea unui raport.

Alcătuirea și funcționarea Parlamentului României

Așa cum prevede și art. 61 ali. (2) din Constituție: „Parlamentul este alcătuit din Camera Deputaților și Senat.“

Constituantul român a îmbrățișat ideea tradițională consacrată în țara noastră referitoare la alcătuirea autorității deliberativ - legislative. În acest sens a fost proclamată o structură bicamerală. Structura bicamerală a fost desființată în România în perioada 1946-1989.

În doctrina Dreptului Constituțional a fost acreditată ideea că structura bicamerală a Parlamentului se impune în statele federale.

Într-adevăr, în țările care din punct de vedere a structurii de stat sunt federale (federative), parlamentul federal este alcătuit din două Camere: Camera joasă sau populară care reprezintă cetățenii, poporul, și respectiv Camera superioară sau înaltă care reprezintă statele federate care alcătuiesc statul federal.

În aceste condiții s-a considerat că în statele unitare nu se justifică existența unui parlament bicameral.

Noi nu dorim să fim partizanii bicameralismului sau a monocameralismului în România.

Trebuie însă să observăm că recenta integrare a României în structurile Uniunii Europene aduce în discuție o temă rămasă încă nerezolvată, în principiu. Este vorba de constituirea euroregiunilor pe teritoriul Statului Român. Ar fi de preferat, opinăm noi, ca în Camera superioară, în Senat, să fie reprezentate regiunile de dezvoltare deja consfințite în România.

Desigur se impune o diferențiere mai accentuată a competențelor celor două Camere în sensul că Senatul trebuie să devină efectiv o Cameră ponderatoare, de reflecție care să cenzureze potențialul avânt al Camerei Deputaților.

În aceste condiții este evident că, în structura bicamerală, Camera Deputaților trebuie să constituie motorul, forța motrice a întregii activități cu caracter legislativ.

În alte condiții exponenții curentului monocameralismului au câștig de cauză deoarece existența celor două Camere, deși tradițional consacrată, este de natură a frâna procesul complex deliberativ-legislativ în mod nejustificat.

În sistemul bicameralismului în vigoare în România, este mai puțin importantă realizarea echilibrului prin contrapunerea unei Camere către cealaltă Cameră, cât asigurarea unei reale specializări a fiecăreia dintre Camere, în vederea asigurării celerității adoptării legilor.

* * *

Parlamentul României funcționează pe durata unei legislaturi. Legislatura reprezintă durata mandatului pentru care a fost ales Parlamentul bicameral.

Art. 63 alin. (1) din Constituția României prevede: „Camera Deputaților și Senatul sunt alese pentru un mandat de 4 ani, care se prelungește de drept în stare de mobilizare sau de război, de asediu sau de urgență, până la încetarea acestora.“

Mandatul începe din momentul convocării Parlamentului nou ales de Președintele României, în cel mult 20 de zile de la alegeri (art. 63 alin. (3) din Constituție). Bineînțeles, deputații și senatorii își încep exercitarea mandatului după validare.

Art. 63 alin. (4) din Constituție prevede că: „mandatul Camerelor se prelungește până la întrunirea legală a noului Parlament.“

O altă cauză de încetare a mandatului Parlamentului constă în dizolvarea acestuia. În acest sens art. 89 alin. (1) din Constituție dispune: „după consultarea președinților celor două Camere și a lide-

rilor grupurilor parlamentare, președintele României poate să dizolve parlamentul dacă acesta nu a acordat votul de încredere pentru formarea Guvernului în termen de 60 de zile de la prima solicitare și numai după respingerea a cel puțin două solicitări de investitură.“

În exercitarea mandatului, adică pe parcursul legislaturii cele două Camere ale Parlamentului României își desfășoară activitatea în sesiuni.

Sesiunile parlamentare sunt ordinare sau extraordinare.

Potrivit art. 66 alin. (1) din Constituție Camerele Parlamentului se întrunesc în două sesiuni ordinare pe an: prima în perioada februarie-iunie, a doua în perioada septembrie-decembrie.

În alin. (2) al amintitului articol, Constituantul a menționat: „Camera Deputaților și Senatul se întrunesc și în sesiuni extraordinare, la cererea Președintelui României și a biroului permanent a fiecărei Camere ori a cel puțin o treime din numărul deputaților. Sesiunea extraordinară implică practic întreruperea vacanței parlamentare.

Sesiunile Ordinare. În cadrul acestor sesiuni fiecare Cameră este convocată în mod separat. Ulterior convocării Camerele își desfășoară activitatea în baza ordinii de zi.

Sesiunile extraordinare. Presupun convocarea Camerelor în mod excepțional. În consecință Camera convocată trebuie să aprobe în prealabil ordinea de zi a sesiunii extraordinare. Dacă ordinea de zi a sesiunii extraordinare nu este aprobată cu votul majorității deputaților sau senatorilor prezenți, sesiunea extraordinară este împiedicată a se desfășura.

Există posibilitatea unei convocări de drept a Parlamentului. Astfel, art. 92 alin. (3) din Constituția României prevede: „În caz de agresiune armată îndreptată împotriva țării, Președintele României

ia măsuri pentru respingerea agresiunii și le aduce neîntârziat la cunoștința Parlamentului, printr-un mesaj. Dacă Parlamentul nu se află în sesiune, el se convoacă de drept în 24 de ore de la declanșarea agresiunii“.

Art. 93 alin. (2) din Constituția României dispune: „Dacă Parlamentul nu se află în sesiune, el este convocat de drept în cel mult 48 de ore de la instituirea stării de asediu sau a stării de urgență și funcționează pe toată durata acestora“.

Un alt caz de convocare de drept a Parlamentului este prevăzut în dispozițiile art. 115 alin. (5) din Constituție: „Ordonanța de Urgență intră în vigoare numai după depunerea sa spre dezbateră în procedură de urgență la Camera Competentă să fie sesizată și după publicarea ei în Monitorul Oficial al României. Camerele, dacă nu se află în sesiune se convoacă în mod obligatoriu în cinci zile de la depunere sau după caz de la trimitere...“.

Camerele Parlamentului României își desfășoară activitatea în cadrul ședințelor.

Ședințele pot fi în plenul Camerei Deputaților sau a Senatului ori pot fi ședințe comune ale ambelor Camere. Orice proiect de lege, propunere legislativă sau orice alte chestiuni aflate pe ordinea de zi se dezbate în ședințele fiecăreia dintre Camere.

Pentru ca o ședință în plen a unei Camere să se poată desfășura este necesar să fie întrunit cvorumul legal. În acest sens, art. 67 („Actele juridice și cvorumul legal“) din Constituție prevede: „Camera Deputaților și Senatul adoptă legi, hotărâri și moțiuni în prezența majorității membrilor“.

Funcțiile Parlamentului României

Prof. dr. Ioan Muraru, în cursul domniei sale de: „Drept Constituțional și Instituții Politice“, republicat în capitala țării, consideră că Parlamentul României prezintă următoarele funcții: funcția legislativă; stabilirea direcțiilor principale ale activității social-economice, culturale, statale și juridice; alegerea, formarea, avizarea formării, numirea sau revocarea unor autorități statale; controlul parlamentar; conducerea în politica externă și atribuțiile parlamentului privind organizarea internă și funcționarea sa. Dintre toate aceste funcții noi vom analiza doar funcția legislativă, și din funcția de control parlamentar vom exemplifica funcția de control a activității autorității executive.⁵⁾

■ Funcția legislativă a Parlamentului României

Legiferarea constă în capacitatea Parlamentului României de a vota și de a adopta legi. Funcția legislativă rămâne, orice s-ar spune, principala funcție a acestei autorități publice. În procesul concret de adoptare a legilor interne și alte organe aparținând altor „puteri“ constituite în stat. Ne referim în principal la Președintele României care realizează promulgarea legilor adoptate de Parlament. Practic Parlamentul adoptă norme juridice colaborând cu Guvernul României în calitatea sa de autoritate publică centrală în cadrul „puterii“ executive. Astfel Guvernul României inițiază proiectele de legi transmise Parlamentului. Parlamentul la rândul său, poate abilita Guvernul României să emită ordonanțe care cuprind norme juridice echivalente legii ordinare.

Inițiativa legislativă - constituie punctul de plecare în făurirea normelor juridice general obligatorii. Ea poate aparține Guvernului

⁵⁾Celelalte funcții pot fi examinate în cursurile publicate de doctrinarii români din domeniul Dreptului Constituțional.

României, deputaților, sau senatorilor ori unui număr de cel puțin 100.000 de cetățeni cu drept de vot. Cetățenii care își manifestă dreptul la inițiativă legislativă trebuie să provină din cel puțin un sfert din județele țării, iar în fiecare din aceste județe, respectiv în municipiul București trebuie să fie înregistrate cel puțin 5.000 de semnături în sprijinul aceste inițiative (art. 74 alin. (1) din Constituția României).

Guvernul își exercită inițiativa legislativă prin transmiterea proiectului de legi către Camera competentă să îl adopte, ca prima Cameră sesizată. (art. 74 alin. (3) din Constituția României).

Atât proiectele de legi cât și propunerile legislative trebuie să fie însoțite de avizul Consiliului Legislativ.

Legile constituționale presupun o inițiativă legislativă specifică. Astfel art. 150 alin. (1) din Constituție prevede că: „Revizuirea Constituției poate fi inițiată de Președintele României la propunerea Guvernului, de cel puțin o pătrime din numărul deputaților sau al senatorilor, precum și de cel puțin 500.000 de cetățeni cu drept de vot“.

Legea fundamentală prevede condiții suplimentare în privința cetățenilor care inițiază revizuirea Constituției (adică inițiază procedura de adoptare a unei legi constituționale).

În acest sens se prevede în alin. (2) al art. 150 din Constituție că „Cetățenii care inițiază revizuirea trebuie să provină din cel puțin jumătate din județele țării, iar în fiecare din aceste județe sau în municipiul București trebuie să fie înregistrate cel puțin 20.000 de semnături în sprijinul acestei inițiative“.

Proiectele de legi și propunerile legislative sunt examinate, analizate de către comisii permanente ale Camerelor parlamentare.

Analiza proiectului de lege sau a propunerii legislative în comisiile permanente ale Camerelor - caracterizează o nouă etapă în cadrul procedurii legislative.

După analiza proiectului de lege sau a propunerii legislative comisia permanentă întocmește un raport care cuprinde o propunere

de adoptare, de respingere sau de modificare a proiectului sau a propunerii respective.

Ulterior, o altă etapă, se materializează în dezbaterile proiectului sau a propunerii, după caz, în plenul fiecărei Camere parlamentare.

În cadrul dezbaterilor reprezentantul Guvernului României, membrii Camerei parlamentare sau grupurile parlamentare au posibilitatea să pună în discuție amendamentele care au fost respinse de către comisia permanentă.

De principiu proiectul de lege sau propunerea legislativă se discută pe articole după încheierea dezbaterii generale, în situația în care la comisia permanentă a fost întocmit un raport favorabil.

După încheierea dezbaterilor, firesc, urmează procedura de votare. Deputații și senatorii votează personal fie prin vot deschis, fie prin vot secret.

La încheierea votului Biroul permanent al Camerei parlamentare urmează să constate rezultatul.

Dacă proiectul de lege sau propunerea legislativă este adoptată de o Cameră se va înainta sub semnătura președintelui respectivei Camere către cealaltă Cameră parlamentară, în scopul dezbaterii și a eventualei adoptări.

Dacă și a doua Cameră parlamentară adoptă proiectul de lege sau propunerea legislativă aceasta este înaintată Președintelui României. Șeful statului român îndeplinește ultima etapă din cadrul procesului de legiferare. Această etapă denumită promulgarea legii constă în efectuarea unui control al naturii prevederilor cuprinse în actul normativ - juridic și totodată, a constituționalității legii.

Promulgarea legilor de către Președintele României nu reprezintă o formalitate.

Art. 77 alin. (1) din legea fundamentală consacră un termen de maxim 20 de zile de la primirea legii, perioadă în care șeful statului, dacă nu are de ridicat obiecțiuni, trebuie să o promulge.

Dacă șeful statului ridică obiecțiuni justificate poate solicita

Parlamentului României o singură dată, să reexamineze legea trimisă spre promulgare.

Președintele României poate de asemenea să sesizeze Curtea Constituțională, solicitând verificarea constituționalității legii.

În ipoteza în care Parlamentul reexaminând legea a adoptat-o sau Curtea Constituțională constată că legea este conformă cu prevederile Constituției României, președintele României este ținut ca în termen de maxim 10 zile de la primirea legii adoptate după reexaminare sau de la primirea deciziei Curții Constituționale, prin care legii i s-a confirmat constituționalitatea, să o promulge (a se vedea art. 77 alin. (2) coroborat cu alin. (3) din Constituția României).

După promulgare de către șeful statului, legea se publică în Monitorul Oficial al României.

Ea va intra în vigoare la 3 zile de la data publicării sau la o dată ulterioară prevăzută în textul ei, conform dispozițiilor art. 78 din Constituția României.

Anterior revizuirii Constituției din anul 2003 art. 78 prevede că legea intră în vigoare la data publicării sau la data prevăzută în textul ei.

■ Funcția de control a activității autorității executive

În cadrul funcției de control parlamentar se poate distinge o funcție specifică prin natura sa. Această funcție specifică privește controlul efectuat de Parlament asupra autorității executive.

Funcția de control a activității autorității executive se referă atât la actele îndeplinite de Președintele României, cât și la cele efectuate de Guvernul României.

Noi le vom analiza pe fiecare în parte deși considerăm necesar ca în prealabil, să facem unele precizări.

Din punctul nostru de vedere, Președintele României - privit ca autoritate publică - nu poate fi inclus în puterea (autoritatea) executivă.

În lumina dispozițiilor art. 80 alin. (2) din Constituție: „Președintele României, veghează la respectarea Constituției și la buna funcționare a autorităților publice. În acest scop, Președintele exercită funcția de mediere între puterile statului, precum și între stat și societate“.

Din simpla analiză a textului constituțional rezultă că Președintele mediază între puterile statului.

Evident, pentru a fi mediator între puterile (autoritățile -n.a.) constituite în stat, Președintele României trebuie să fie imparțial, independent și echidistant în raport cu acestea. Cum ar putea media Președintele României, ca parte a puterii executive, între „puterea“ executivă, pe de o parte, și „puterile“ legislativă și judecătorească, pe de altă parte?

Asupra acestei chestiuni vom reveni când vom analiza instituția Președintelui României.

*

*

*

Vom exemplifica modalitățile concrete prevăzute de Constituția României prin care se realizează un control al Parlamentului asupra autorității executive.

Privitor la instituția șefului statului remarcăm următoarele:

Președintele României poate declara, cu aprobarea prealabilă a Parlamentului mobilizarea parțială sau totală a forțelor armate. Numai în cazuri excepționale, hotărârea Președintelui se supune ulterior aprobării Parlamentului, în cel mult cinci zile de la adoptare. - art. 92 alin. (2) din Constituția României.

Analizând, se reține că șeful statului poate declara mobilizarea parțială sau totală a forțelor armate fără aprobarea prealabilă a Parlamentului, dacă sunt îndeplinite cumulativ două condiții:

* una anterioară declarării mobilizării, care este o condiție de

fond referitoare la caracterul excepțional al situației concrete;

* a doua condiție este ulterioară declarării mobilizării și pare a fi o condiție „procedurală“ - supunerea hotărârii de declarare a mobilizării luată de șeful statului spre aprobarea Parlamentului într-un termen de cinci zile.

În realitate, opinăm că și cea de-a doua condiție privește tot fondul, substanța, deoarece Parlamentul urmează să determine și să aprecieze dacă hotărârea Președintelui României a fost luată într-un „caz excepțional“.

Art. 90 din Constituția României prevede că: „Președintele României, după consultarea Parlamentului, poate cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința cu privire la probleme de interes național“.

Înainte de a dispune organizarea referendumului, șeful statului este obligat să consulte puterea deliberativ - legislativă.

Credem că simpla luare de cuvânt a șefului statului, în fața plenului Parlamentului, prin care se anunță intenția de organizare a referendumului nu satisface condiția consultării, condiție impusă în mod expres de Legea fundamentală.

Art. 89 alin. (1) din Constituție impune șefului statului obligația de a consulta președinții Camerelor și pe liderii grupurilor parlamentare, înainte de a proceda la dizolvarea Parlamentului. Textul menționat anterior prevede: „După consultarea președinților celor două Camere și a liderilor grupurilor parlamentare, Președintele României poate să dizolve Parlamentul...“

În raport cu reprezentantul direct și plenar al puterii executive - care este Guvernul României - controlul Parlamentului se realizează prin acordarea încrederii Guvernului; retragerea de către parlament a încrederii acordate Guvernului, interpelări adresate de parlamentari membrilor Guvernului etc.

Având în vedere tema din discuție - autoritățile publice - ne

vom cantona exclusiv asupra controlului parlamentar, în raport cu Guvernul, realizat prin acordarea sau prin retragerea încrederii.

■ Candidatul desemnat de Președintele României la funcția de prim-ministru trebuie să prezinte în fața Parlamentului programul de guvernare și lista alcătuită din membrii viitorului Guvern. (art. 85 alin.(1) din Constituția României).

■ Guvernului aflat în exercițiu i se poate retrage încrederea acordată de către Parlament. Instrumentul prin care se realizează retragerea încrederii îl reprezintă moțiunea de cenzură. (art. 109 alin. (1) din Constituția României coroborat cu art. 113 alin. (1) - (3) din Constituția României).

Dacă moțiunea de cenzură este adoptată de către Parlament efectul imediat este reprezentat de demiterea Guvernului.

*

*

*

În mod firesc cele două Camere ale Parlamentului României sunt alcătuite din parlamentari, deputați și senatori. Parlamentarii români dispun de un statut reglementat în dispozițiile secțiunii a 2-a, Cap. I, Titlul III din Constituția României.

Deputații și senatorii români se află în serviciul poporului. Ei reprezintă întregul popor român și nu numai pe cetățenii din circumscripția electorala unde au candidat. Consecința logică a acestui principiu se relevă în faptul că mandatul parlamentarilor este reprezentativ. Alin. (2) al art.69 din Constituția României, prevede de altfel că: „Orice mandat imperativ este nul“.

Deputatul și senatorul fiind reprezentantul poporului materializează puterea suverană a națiunii.

În exercitarea mandatului, deputații și senatorii dispun de independență.

Independența parlamentarilor se exprimă, se obiectivează în

raport cu orice subiect de drept, cu orice entitate de pe teritoriul național fie ea etatică sau neetatică.

Modul în care se manifestă independența sau dependența (rigidă sau dimpotrivă suplă) parlamentarului în raport cu partidul (cu coaliția de partide) pe listele căruia a fost ales este o chestiune de natură eminemamente politică depășind sfera Dreptului Constituțional.

Curtea Constituțională a României a decis că un parlamentar poate trece de la un grup parlamentar la alt grup parlamentar.⁶⁾

Doctrina de drept constituțional a statuat că deputații și senatorii sunt demnitari ai statului.

A existat și opinia care argumenta că parlamentarii trebuie considerați funcționari publici.⁷⁾

Desigur, deputații și senatorii nu pot fi asimilați funcționarilor publici fie și datorită faptului că ei reprezintă o „categorie“ a dreptului constituțional în timp ce funcționarii publici ca instituție juridică, sunt apanajul dreptului administrativ.

Dacă parlamentarii și membrii de vârf ai executivului, Președintele României și membrii Curții Constituționale sunt desigur demnitari ai statului, atunci judecătorii instanțelor de drept comun, inferioare Înaltei Curți de Casație și Justiție, care compun „puterea“ judecătorească de ce sunt considerați o categorie „aparte“ specială de funcționarii publici?

Această „distanțiere“ între „puterile statului“ creează o oarecare nedumerire.

Revedind la statutul parlamentarilor urmează să tratăm despre incompatibilitatea parlamentarilor și despre imunitatea parlamentară.

Art. 71 din Constituția României prevede în mod sintetic incompatibilitățile deputaților și ale senatorilor.

Prima dintre incompatibilități se referă la interdicția de a cumula calitatea de deputat cu cea de senator. Incompatibilitatea este cât

⁶⁾Decizia Curții Constituționale nr. 54/17.05.1994 publicată în Monitorul Oficial nr. 131/27.05.1994.

⁷⁾Prof. Dr. Ion Deleanu, Drept Constituțional și Instituții Politice.

se poate de firească. Nu este de conceput ca aceeași persoană fizică să fie concomitent și deputat și senator datorită faptului că, în mod practic, acea persoană nu poate fi prezentă simultan la lucrările ambelor Camere parlamentare (art. 71 alin.(1) din Constituția României).

Alin. 2 al art. 71 din Constituție prevede că: „Calitatea de deputat sau de senator este incompatibilă cu exercitarea oricărei funcții publice de autoritate, cu excepția celei de membru al Guvernului“.

Cum „funcțiile publice de autoritate“ au intrat preponderent în sfera „puterii“ executive, această stare de incompatibilitate declarată de Legea fundamentală apare ca fiind firească. Aceasta în sensul că exercitarea unei „funcții publice de autoritate“ poate fi de natură a afecta independența parlamentarului.

Nu împărtășim teza exprimată în doctrina juridică constituțională, de unii autori, potrivit căreia „s-ar putea produce chiar o confuzie de atribuții legislative și executive... încredințate aceleiași persoane, deputat sau senator“⁸⁾ Cu atât mai mult cu cât se argumentează că: „...se evită ca deputatul sau senatorul, derogând de la obligațiile sale ca ales al poporului să devină obedient față de pretențiile Executivului care l-ar salariza pentru îndeplinirea unei funcții publice de autoritate pe timpul exercitării mandatului său parlamentar“.⁸⁾

Dacă legiuitorul constituant ar fi dorit evitarea confuziei de atribuții legislative și executive desigur că nu ar fi indicat excepția din alin. (2) care se referă la compatibilitatea calității de deputat sau de senator cu calitatea de membru al Guvernului. În acest caz nu se realizează o confuzie de atribuții?

Nu dorim să criticăm excepția făcută de Constituant. Este normal după modesta noastră opinie, ca unii membri ai Guvernului să provină din rândul parlamentarilor. Aceasta este o practică constituțională aplicabilă în unele state cu vechi tradiții democratice.

Dar dacă excepția prevăzută de art. 71 alin (2) din Constituția

⁸⁾ Ambele citate sunt din: Cristeanu Ionescu, Drept Constituțional și instituții politice, ediția a 2-a, Editura All Beck, București, 2004, pagina 454

României este pe deplin întemeiată, trebuie să constatăm că și regula instituită în același text (teza I) este fondată.

Noi credem că incompatibilitatea calității de parlamentar cu exercitarea „oricărei funcții publice de autoritate“ are în vedere, în primul rând, ideea prezervării prestigiului aleșilor poporului.

Observând atent, textul se referă la „calitatea“ de deputat sau de senator pentru a desemna, evident implicit, o demnitate publică.

Membrii guvernului, și ne referim în primul rând la miniștri, sunt de asemenea demnitari publici.

Deși textul constituțional lasă impresia că membrii Guvernului ar fi funcționari publici - „exercitarea oricărei funcții publice de autoritate... cu excepția celei (funcției) de membru al Guvernului“ - este clar că miniștri nu sunt pur și simplu doar funcționari publici.

Ca atare incompatibilitatea instituită nu are scopul de a realiza o separație rigidă între legislativ și executiv. Ea are rolul de a prohibi cumularea demnității publice de parlamentar cu o funcție publică fie din sfera Executivului, fie chiar din sfera Justiției.

În sfârșit, alin. (3) al art. 71 al legii fundamentale prevede că: „alte incompatibilități se stabilesc prin lege organică“.

Apreciem că acest text poate crea oarece confuzie.

Mai corect era ca Legiuitorul Constituant să menționeze, în mod expres, toate cazurile și situațiile de incompatibilitate ale deputaților și ale senatorilor. Firesc ar fi fost ca statutul deputaților și senatorilor să le enumere pentru a nu da posibilitatea legiuitorului ordinar să instituie noi cazuri de incompatibilitate în raport de „eventualul interes“ manifestat de majoritatea parlamentară, la un moment dat.

Pe de altă parte, dacă toate incompatibilitățile parlamentarilor își găseau locul - firesc, de altfel - în Constituție, se putea asigura - în opinia noastră - o foarte mare stabilitate a însăși statutului acestor demnitari, ei înșiși fiind feriți de fluctuațiile dreptului pozitiv (obiectiv) sau de capriciile legiuitorului ordinar.

O precizare se mai impune: celelalte cazuri de incompatibilitate pot fi stabilite exclusiv prin lege organică, care după cum se cunoaște „joacă“ un rol intermediar între legile constituționale și legile ordinare.

Art. 72 din Constituția României reglementează instituția imunității parlamentare.

Alin. (1) prevede că: „Deputații și senatorii nu pot fi trași la răspundere juridică pentru voturile sau pentru opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului“.

Este creată, din punct de vedere practic, o inviolabilitate a parlamentarilor.

Alin. (2) dispune: „Deputații și Senatorii pot fi urmăriți și trimiși în judecată penală pentru fapte care nu au legătură cu voturile sau cu opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului dar nu pot fi percheziționați, reținuți sau arestați fără încuviințarea Camerei din care fac parte, după ascultarea lor. Urmărirea și trimiterea în judecată penală se pot face numai de către Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.“ Competența de judecată aparține Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Din punct de vedere practic, cererea, sau mai corect informarea privind percheziționarea, reținerea, arestarea se adresează președintelui Camerei al cărei membru este respectivul parlamentar, de către ministrul Justiției. Identic se procedează și în ipoteza trimiterii în judecată penală.

Președintele Camerei parlamentare va înainta cererea Comisiei juridice de disciplină și imunități care o va analiza.

Comisia va dispune de toate înscrisurile doveditoare pe care le solicită de la Ministerul Justiției și va întocmi un raport.

În doctrină s-a discutat dacă un parlamentar are aptitudinea de a renunța la imunitatea parlamentară.

S-a considerat că renunțarea potențială nu poate produce efecte juridice deoarece regimul imunității parlamentare este de ordine publică.

Răspunsul credem că este mai nuanțat.

Evident imunitatea conferită parlamentarilor este o instituție de drept public (în speță de drept constituțional) având ca obiectiv asigurarea și garantarea independenței deputaților și senatorilor.

În consecință, imunitatea parlamentară este de ordine publică. Aceasta, desigur, cu privire la cadrul general consacrat - in abstracto - de Constituție.

Și în situații concrete, de aplicare imediată și efectivă, imunitatea parlamentară este tot o instituție de ordine publică, deoarece, prin finalitatea sa urmărește ocrotirea și garantarea independenței fiecărui parlamentar în parte, fiind un beneficiu al fiecărui deputat sau senator.

Acest beneficiu nu are și nu trebuie să aibă caracter absolut.

În consecință, orice parlamentar, prin liberul său arbitru conștient de actul îndeplinit, trebuie să aibă recunoscută aptitudinea de a renunța la beneficiul imunității parlamentare. Cu atât mai mult, cu cât renunțarea la acest beneficiu nu împieteză cu nimic asupra desfășurării activității justiției penale. Chiar, dimpotrivă.

Ori, renunțarea la beneficiul imunității parlamentare nu reprezintă o recunoaștere, fie și tacită, a acuzațiilor formulate împotriva parlamentarului. Acesta, ca orice cetățean al acestei țări continuă să beneficieze de prezumția de nevinovăție, prevăzută în art. 23 alin. (11) din Constituția României potrivit căruia: „Până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată.“

Recunoașterea „caracterului relativ“ sau mai corect recunoașterea „caracterului absolut“ a beneficiului imunității parlamentare rezultă în mod implicit din redactarea alin. (3) al art. 72 din Constituție. Textul precizat prevede că: „În caz de infracțiune flagrantă, deputații sau senatorii pot fi reținuți și supuși percheziției. Ministerul Justiției îl va informa neîntârziat pe președintele Camerei asupra reținerii și a percheziției. În cazul în care Camera sesizată constată că nu există teme pentru reținere, va dispune imediat revocarea acestei măsuri.“

În principiu, este posibilă percheziționarea și reținerea parlamentarului, fără încuviințarea prealabilă a Camerei din care face parte, în caz de infracțiune flagrantă. Iată, deci, cum beneficiul imunității parlamentare capătă noi nuanțe, relativizându-se.

Dar, în această ipoteză Camera a cărui membru este respectivul parlamentar va fi informată imediat de către ministrul justiției.

Ni se pare ciudată teza finală din alin. (3) în sensul că dacă nu există temeii pentru reținere, Camera parlamentară dispune revocarea imediată a măsurii preventive.

Să analizăm succint teza finală din alin. (3).

Camera parlamentară fiind informată de Ministerul Justiției, cu privire la reținerea sau percheziționarea parlamentarului ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni flagrante are aptitudinea de a verifica temeiul reținerii. Cu alte cuvinte, Camera parlamentară se pronunță asupra unei măsuri preventive deja luată de organele judiciare penale.

Va verifica Camera respectivă, temeiul reținerii având în vedere dispozițiile Codului de procedură penală? Așa ne se pare a fi normal.

Dar în aceste condiții respectiva Cameră parlamentară „judecă“, în sensul că apreciază asupra măsurilor dispuse de organele specializate ale statului care aparțin altei „puteri“ constituite în stat.

Cu modestie remarcăm că în art. 72 alin. (3) teza finală Legiuitorul Constituant a reglementat o situație concret-faptică (legată de săvârșirea unei infracțiuni flagrante de către un parlamentar) fără a da eficiență principiului separației puterilor în stat, adică fără a respecta principiul specializărilor autorităților publice, în raport de competență și de atribuții. Poate punctul nostru de vedere este eronat și chiar ne-am dori acest lucru, dar în concret aptitudinea Camerei sesizate de a constata existența sau inexistența temeiului luării măsurii preventive a reținerii parlamentarului este un atribut propriu organelor puterii“ judecătorești.

*

*

*

În paginile anterioare am încercat să analizăm funcția legislativă a autorității deliberativ-legislative, adică a Parlamentului României.

Separat de analiza funcției legislative trebuie să analizăm câteva aspecte referitoare la legiferare.

În concepția Constituantului, Parlamentul României adoptă trei categorii de legi: legi constituționale, legi organice și legi ordinare.

Definiția normei juridice - receptată și însușită de noi - am utilizat-o într-o lucrare anterioară.⁹⁾

Pentru a discuta despre categoriile de legi este imperios necesar să definim conceptul de lege.

Legea - reprezintă actul normativ juridic adoptat de Parlament, în temeiul dispozițiilor constituționale, după o procedură predeterminată, promulgat de șeful statului și adus la cunoștința publică prin intermediul publicării în Monitorul Oficial al României.

Art. 73 alin. (2) din Constituția României prevede că: „Legile constituționale sunt cele de revizuire a Constituției.“

Legiuitorul Constituant nu a definit și nici nu a explicat noțiunea de lege organică. Dar, în art. 73, alin. (3) din Constituția României a menționat expres domeniile în care, în mod obligatoriu Parlamentul trebuie să adopte legi organice. Sau altfel spus, în domeniile sociale specificate, reglementarea relațiilor sociale se realizează exclusiv prin lege organică. Totodată Constituția nu limitează cazurile și situațiile în care se impune adoptarea de legi organice, dar le circumscrie condiției de a fi prevăzute în alte texte din Legea fundamentală.

⁹⁾Vasile Sorin Curpan - Momente în dezvoltarea politico-juridică a României, Editura Grafic Bacău, 2006, pagina 76;

Prin legi ordinare - sunt reglementate toate celelalte relații sociale.

O deosebire sub aspectul tehnic al modului de adoptate se observă în privința celor trei categorii de legi.

Astfel, legea constituțională se adoptă cu o majoritate de cel puțin 2/3 din numărul deputaților și al senatorilor.

Legea organică este adoptată cu votul majorității membrilor fiecărei camere în timp ce legea ordinară este adoptată cu votul majorității membrilor prezenți în fiecare Cameră.

Cap. III: Președintele României

Cu ocazia examinării funcției de control a Parlamentului asupra activității autorității executive am exprimat punctul nostru de vedere în legătură cu locul și rolul Președintelui României în cadrul autorităților etatice din țara noastră. Am opinat atunci și reiterăm acum că, în concepția noastră, Președintele României constituie o autoritate publică de sine stătătoare, independentă, neîncadrată în nici una din cele trei puteri clasice: legislativă, executivă și judecătorească.

Evident, noi înțelegem să justificăm independența Președintelui României în raport cu puterea executivă.

Cum am ajuns la această concluzie?

Datorită dispozițiilor art. 80 din Constituția României care prevăd în alin. (2) că: „Președintele României veghează la respectarea Constituției și la buna funcționare a autorităților publice. În acest scop, Președintele exercită funcția de mediere între puterile statului, precum și între stat și societate“.

Pentru a fi mediator între autoritățile etatice este evident că Președintele României trebuie să dispună de independența funcțională și să se situeze pe o poziție imparțială și echidistantă.

Ca atare, pentru a da eficiență funcției de mediere între autoritățile etatice Președintele României trebuie tratat - din punct de vedere instituțional - separat de puterea executivă.

În afara argumentelor desprinse din textele constituționale mărturisim că nu dispunem de un „raționament suplimentar“ pentru a desprinde pe șeful statului de „puterea“ (autoritatea) executivă.

Majoritatea doctinarilor români, profesori de Drept Constituțional și Instituții Politice, profesori de Drept Administrativ și elemente de administrație publică și profesori de Științe Politice

tratează instituția șefului de stat (în general) și în mod deosebit instituțiile Președintelui României (în particular) ca fiind o componentă fundamentală a puterii executive.¹⁰⁾

Și în alte domenii ale cunoașterii de natură social-umanistă (istorie, filosofie, sociologie, relațiile internaționale) doctrinarii asociază calitatea de șef al statului cu „puterea executivă“.

În mod tradițional în doctrina juridică constituțională se face distincție între executivul monocritic și executivul dualist.

Executivul monocritic - se particularizează prin exercitarea funcției executive de un unic organ etatic.

Acest unic organ etatic poate fi unipersonal (președinte, monarh, dictator) sau colegial (consulii din Republica Romană, directoratul Constituției anului III din Franța).

Executivul dualist - se caracterizează prin faptul că funcția executivă este încredințată unei persoane fizice și unui organ colegial. Persoana fizică este șeful de stat (monarh sau președinte) iar organul colegial poartă de regulă denumirea de Guvern. Executivul dualist este propriu regimurilor politice parlamentare. Reținem un aspect important: în regimurile parlamentare este considerat șef al executivului primul-ministru al Guvernului.

În cursul analizei noastre, șeful statului fiind considerat distinct de „puterea executivă“, datorită voinței executive a Legiuitorului Constituant, trebuie să raportăm funcțiile și atribuțiile Președintelui României la „clasica“ poziție consacrată de principiul separației și echilibrului puterilor în stat.

În primul rând constatăm că instituția Președintelui României constituie o autoritate, „o putere“ distinctă, ceea ce determină implicarea rigidului principiu atribuit filosofului Montesquien.

Sau mai corect spus, determină aplicarea mai nuanțată a celui-brului principiu.

¹⁰⁾Prof. dr. Ioan Muraru, Drept Constituțional și instituții politice, vol. II, Editura Actami, București, 1995, pag. 204-219; Dr. Ioan Vida, Puterea Executivă și Administrația Publică, editor R.A.; Monitorul Oficial, București, 1994, pag. 37-73; Cristian Ionașcu, Dreptul Constituțional și instituțiile politice, Ed. All Black, București, 2004, pag 461-478.

În al doilea rând remarcăm că instituția Președintelui României nu este singura autoritate care, potrivit dispozițiilor constituționale în vigoare, înfrânge „clasica“ împărțire a puterii etatice în cele trei funcții: legislativă, executivă și judecătorească.¹¹⁾

Funcțiile Președintelui României

Art. 80 din Constituția României (Rolul Președintelui) prevede, în mod expres funcțiile șefului statului român. Acest articol are următorul conținut:

alin. (1): „Președintele României reprezintă statul român și este garantul independenței naționale, al unității și al integrității teritoriale a țării“.

alin. (2): „Președintele României veghează la respectarea Constituției și la buna funcționare a autorităților publice. În acest scop, Președintele exercită funcția de mediere între puterile statului, precum și între stat și societate.“

Din lecturarea textului rezultă în mod logic, că prin exercitarea funcțiilor cu care este investit Președintele României, își îndeplinește rolul corespunzător în ansamblul autorităților etatice.

A) Funcția de reprezentare a statului român în raporturile de drept internațional public.

Exercitarea acestei funcții implică aptitudinea șefului statului de a încheia tratate internaționale în numele statului român. Șefului statului îi revine dreptul (prerogativa) de a acredita și de a rechema pe reprezentanții diplomați ai țării noastre. De asemenea, șeful statului aprobă înființarea, schimbarea rangului sau, după caz desființarea misiunilor diplomatice ale României în străinătate, la propunerea Guvernului.

¹¹⁾ Un exemplu de autoritate care „subminează“ împărțirea tripartită a funcțiilor statului a fost dat deja în cap. I. Este vorba despre Cartea Constituțională.

B) Funcția de garant al independenței naționale, al unității și al integrității teritoriale a României.

În realizarea acestei funcții extrem de importante, șeful statului exercită funcția de președinte al Consiliului Suprem de Apărare a Țării (C.S.A.T) are aptitudinea de a declara mobilizarea parțială sau totală a forțelor armate și poate lua orice măsuri de respingere a unei agresiuni îndreptată contra României.

În scopul asigurării ordinii și liniștii publice, șeful statului român poate institui, în temeiul prevederilor legale, starea de asediu ori starea de urgență în întreaga țară sau în unele unități teritorial-administrative.

Această funcție a Președintelui se realizează și prin încheierea unor tratate internaționale care au drept scop asigurarea securității externe a țării și totodată întărirea și eficientizarea capacității de apărare a României.

Utilizând mijloace și metode geopolitice și geostrategice, șeful statului român trebuie să urmărească, în mod activ, asigurarea nu numai a independenței de stat, dar și garantarea efectivă a integrității teritoriale a României.¹²⁾

C) Funcția de supraveghere a respectării Legii fundamentale și de a veghea la buna funcționare a autorităților publice prin exercitarea medierii între puterile statului și între stat și societate.

Funcția de mediere între puterile statului și între stat și societate nu reprezintă o funcție distinctă; ea constituie doar o funcție-mijloc prin care se realizează vegherea șefului statului asupra bunei funcționări a autorităților publice.

Altfel spus, funcția de mediere este accesorie funcției de supraveghere a bunei funcționări a întregului mecanism statal.

Cum se realizează practic „vegherea“ asupra respectării Constituției și asupra „bunului mers“ al autorităților statului?

¹²⁾ Vasile - Sorin Curpăn cu participarea Ștefan Alexa, Anton Doboș - Statul - instituție social - politică și juridică fundamentală, Bacău, 2006, ediția I, pag 35-44 (cap. IV) și pag 69-73 (cap. VI)

Şeful statului are posibilitatea să solicite Parlamentului României înainte de promulgarea unei legi, reexaminarea sau poate sesiza Curtea Constituțională dacă apreciază că legea adoptată de Camerele parlamentare înfrânge dispozițiile Constituției României.

De asemenea, Președintele României deține prerogativa numirii candidatului la funcția de șef al Guvernului. Numește miniștrii care compun autoritatea executivă, numește judecătorii și procurorii care alcătuiesc „puterea“ judecătorească.¹³⁾

Aceste numiri în demnități și în funcții publice corespund nu numai funcției de „veghere“ asupra bunei funcționări a autorităților publice. Ele asigură și înfăptuirea colaborării între „puterile“ etatice, excluzând - ab initio - o separare rigidă, absolută și neechivocă a funcțiilor exercitate de autoritățile statale.

Evident, când apar stări conflictuale între „puteri“, șeful statului reprezintă acea „magistratură supremă“ care trebuie să intervină pentru aplanarea lor. Prezervarea în stare de echilibru a autorităților publice se realizează, în mod practic, de Președintele României prin intermediul medierii. A media între „puterile“ constituite în stat nu presupune prezența unei autorități plasată deasupra acestora, a unei autorități supraordonate, superioare, dar în mod necesar implică independență și echidistanță, imparțialitate și obiectivitate din partea mediatorului.

Așa fiind, șeful statului nu poate fi încadrat, „încorporat“ în nici una din „puterile“ clasice: legislativă, executivă și judecătorească.

Este cel puțin curios, cum această funcție de mediere, accesorie funcției principale - referitoare la supravegherea respectării Constituției și bunei funcționări a autorităților publice - determină locul și rolul instituției Președintelui României ca fiind o autoritate distinctă, independentă de „clasicele puteri“ etatice.

Foarte frumos și plastic a lucrat la redactarea art. 80 din Constituție, Legiuitorul Constituant!!

¹³⁾Manifestăm unele rezerve în a considera că în autoritatea judecătorească se includ și reprezentanții Ministerului Public (procurorii).

Dar medierea nu se raportează exclusiv la autoritățile constituite. Astfel, Președintele României îndeplinește funcția de mediator și între stat și societate.

Câteva cuvinte referitor la această chestiune credem că nu sunt de prisos.

Medierea între stat și societate!

Iată un mijloc de realizare a coeziunii statului cu proprii săi cetățeni.

Dacă prin stat înțelegem „puterile“, autoritățile publice, în ansamblul lor, prin societate nu putem înțelege decât poporul sau societatea civilă.

Exponenții autorităților publice formează, evident societatea politică.

Medierea șefului statului privește concilierea societății politice cu societatea civilă. Ea presupune congruența intereselor guvernanților cu cele ale guvernaților.

A media între stat și societate reprezintă o activitate de înlăturare a deosebirilor care eventual se manifestă între una sau mai multe autorități publice și popor sau o parte a acestuia. Din nou precizăm că și această mediere nu se poate realiza de Președintele României decât din postura de observator neutru, ceea ce presupune independența șefului statului în raport cu fiecare dintre „puterile“ constituite în stat, inclusiv în raport cu „puterea“ executivă.

*

*

*

Alegerea Președintelui României

Președintele României este ales prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat, conform dispozițiilor art. 81 alin. (1) din Constituția României.

Fără îndoială, alegerea șefului statului, în mod direct, de către cetățenii români cu drept de vot reprezintă cea mai corectă și mai democratică procedură. În acest mod, Președintele României este independent în raport cu partidele politice.

Teoretic, cel puțin, mai există o posibilitate de desemnare a șefului statului de către Parlament. Este cazul republicilor parlamentare. În aceste condiții, șeful de stat reprezintă o legitimitate redusă manifestată prin locul și rolul „jucat“ de partidele politice în Legislativ.

Departă de noi ideea de a face incursiuni în dreptul comparat în cadrul acestei dizertații. Dar, în viața publică românească s-a acreditat ideea necesității instituirii republicii parlamentare și implicit a alegerii șefului statului de către Parlament.

Punctul de vedere al Constituantului este - în opinia noastră - generos, corect și onest. După perioada de dictatură comunistă, în care șeful statului era ales și răspundea în fața parlamentului, apare ca fiind firească implicarea întregii societăți în alegerea Președintelui. Mai mult nu vom comenta pentru a nu fi cumva acuzați că „facem“ politică!!

Cine poate candida la funcția supremă în stat

Asupra acestui aspect ne vom edifica dacă lecturăm prevederile art. 37 alin. (2) din Constituția României: „Candidații trebuie să fi

împlinit, până în ziua alegerilor inclusiv, ... vârsta de cel puțin 35 de ani pentru a fi aleși“ în funcția de Președinte al României.

De asemenea, candidatul trebuie să posede cetățenia română și să se bucure de drepturile electorale. Trebuie să domicilieze pe teritoriul statului român și să nu fi îndeplinit funcția de Președinte al României, anterior depunerii candidaturii, de două ori.

Dar nu toți cetățenii care îndeplinesc condițiile enunțate pot candida la funcția de Președinte al României. Mai este necesar ca respectivului candidat să nu-i fie interzisă asocierea în partide politice. Textul art. 40 alin. (3) din Constituția României prevede în acest sens: „Nu pot face parte din partide politice (și deci nu pot candida la funcția supremă în stat - n.a.) judecătorii Curții Constituționale, avocații poporului, magistrații, membrii activi ai armatei, polițiștii și alte categorii de funcționari publici, stabiliți prin lege organică.“

Nu intenționăm să analizăm fiecare condiție în parte. Nu acestea este scopul lucrării noastre.¹⁴⁾

Instituirea condiției ca celui care candidează pentru ocuparea funcției de Președinte al României să nu-i fie interzisă asocierea în partide politice mi se pare oarecum excesivă! Aceasta deoarece - în opinia noastră - una este a deveni membru al unui partid politic, deci a desfășura propriu-zis activitățile cu caracter politic în mod conștient și programat și alta este ca unul dintre „interziși“ să candideze în mod independent, fără amestecul unui partid politic.

În susținerea acestui punct de vedere - posibil eronat sau nerealist - aducem următoarele argumente:

■ nu este obligatoriu ca un candidat la funcția prezidențială să fie și membru al vreunui partid politic. Deși practic o asemenea candidatură este iluzorie, teoretic ea este posibilă.

■ textul art. 40 alin. (3) din Constituția României se referă exclusiv la interdicția de a deveni membru al unui partid politic. Nu

¹⁴⁾Pentru analiza condițiilor a se vedea un Curs/Tratat de Drept Constituțional și Instituții Politice. Indiferent de autor.

se specifică nimic în legătură cu interdicția de a candida la funcția supremă în stat;

■ se observă că art. 40 alin. (3) din Constituția României lasă posibilitatea legiuitorului ordinar, ca prin lege organică să stabilească „și alte categorii de funcționari publici“, care nu se pot asocia în partidele politice, și deci, implicit nu pot candida la funcția de Președinte al României.

De ce un președinte de Curte de Apel sau un judecător al Înaltei Curți de Casație și Justiție nu poate candida fără a fi membru al unui partid politic, la funcția de Președinte al României? Cu atât mai mult cu cât persoana fizică în cauză doar „*candidează*“; ori prin simpla candidatură nu se poate - credem noi - realiza ab intio, în mod concret o stare de „incompatibilitate“. Cu atât mai mult, cu cât interdicția privind candidatura - pe care am precizat-o - nu constituie propriu-zis o „incompatibilitate“ ci o condiție de eligibilitate, adică de împiedicare efectivă de depunere a candidaturii.

Dacă această condiție ar fi fost considerată nu o condiție de eligibilitate ci o stare de incompatibilitate, cei nominalizați în art. 40 alin. (3) din Constituția României - nominalizarea doar exemplificativă și nu limitativă - dacă erau aleși erau puși în situația de a renunța înainte de începerea efectivă a mandatului, la funcția publică exercitată anterior.

Incompatibilitatea funcției de Președinte al României

Funcția de Președinte al României presupune în mod firesc realizarea efectivă a unui „statut“ pentru persoana fizică care exercită această înaltă demnitate publică.

De aceea, Legiuitorul Constituant a prevăzut în art. 84 alin. (1) din Constituția României că: „în timpul mandatului, Președintele

României nu poate fi membru al unui partid (politic - n.a.) și nici nu poate îndeplini nici o altă funcție publică sau privată.“

În consecință, exercitarea demnității publice de Președinte al României este incompatibilă cu:

- ◆ calitatea de membru al unui partid politic;
- ◆ exercitarea oricărei alte funcții publice sau private.

Iată că așa cum am scris anterior, calitatea de membru al unui partid politic pune persoana fizică care exercită funcția de Președinte al României într-o stare de incompatibilitate.

Desigur, având în vedere că orice candidat la funcția de șef al statului poate proveni din rândurile unui partid politic, fiind chiar susținut de acesta, prevederea incompatibilității este firească. Fiind ales prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat de către coprul electoral, Președintele României se situează deasupra acțiunii diferitelor partide politice.

El reprezintă statul român, deci națiunea română în ansamblul ei. Eventuala și ipotetica păstrare a calității de membru de partid de către șeful statului aflat în exercițiul funcției ar știrbi într-un mod brutal și iremediabil din independența, echidistanța și imparțialitatea care trebuie să caracterizeze pe Președintele României.

Funcția de Președinte al României este de asemenea incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții publice sau private.

Și această cauză de incompatibilitate este firească.

Deținând „magistratura supremă“ în stat - cel puțin sub aspect formal - Președintele României trebuie să acorde întreaga sa atenție și putere de muncă pentru a asigura îndeplinirea atribuțiilor care îi revin în cele mai bune condiții.

El nu trebuie să fie afectat în nici un fel de preocupări de natură ai micșora vigilența în supravegherea respectării Legii fundamentale și a bunei conlucrări a tuturor autorităților publice. Cu atât mai mul cu cât șeful statului are și alte îndatoriri concrete - specificate în Constituție - în diferite domenii de activitate statală (relația cu

Parlamentul, relația cu Guvernul; relațiile cu autoritățile administrației publice, raporturile cu Curtea Constituțională și cele cu autoritatea judecătorească).

Pe de altă parte, acest caz de incompatibilitate privește în mod direct, conservarea echidistanței și independenței șefului statului în raport cu orice entitate publică sau privată de pe teritoriul statului român. Pentru că, de principiu, a exercita o funcție (nu are importanță natura acesteia) implică și obținerea unei satisfacții financiar-materiale.

Ori unitatea sau instituția la care potențial și ipotetic ar exercita o funcție șeful statului, ar dobândi sau ar putea dobândi avantaje materiale sau de ordin moral.

În sfârșit cazul de incompatibilitate acoperă și o altă latură. Este vorba despre latura prestigiului, a prestanței demnității publice pe care o reprezintă instituția Președintelui României.

Exercitând o demnitate publică fundamentală, de prim rang, Președintele României nu trebuie și nici nu poate cumula această calitate cu o funcție publică sau privată, indiferent de nivelul sau importanța politică, culturală, științifică sau social-economică a respectivei funcții.

Imunitatea Președintelui României

Art. 84 alin. (2) din Constituția României prevede că: „Președintele României se bucură de imunitate. Prevederile articolului 72 aliniatul (1) se aplică în mod corespunzător.”

Imunitatea șefului statului român se concretizează în imposibilitatea instanțelor judecătorești de a trage la răspundere juridică pe persoana fizică care îndeplinește această demnitate publică.

În literatura juridică constituțională și administrativă s-a opinat că protecția conferită prin acordarea beneficiului imunității rezultă

din natura bicefală a puterii executive, în cadrul căreia responsabilitatea pentru actele Președintelui României revine celui care le contrasemnează, adică primului-ministru.

Noi nu împărtășim teza executivului bicefal. În legătură cu non-responsabilitatea șefului statului pentru actele efectuate, răspunsul dat, deși probabil corect, este incomplet. Pentru faptele Președintelui României, săvârșite în exercitarea mandatului, răspunde cumva tot primul-ministru??

În realitate, imunitatea este acordată șefului statului pentru ca acest înalt demnitar să-și poată îndeplini mandatul încredințat prin vot popular.

Ea se referă numai la faptele săvârșite în exercitarea acestei demnități publice și privește exclusiv perioada de timp aferentă exercitării mandatului. Toate acțiunile sau inacțiunile (faptele) Președintelui României nu pot constitui temei pentru promovarea unor acțiuni în instanță. Pentru faptele cu caracter penal care sunt legate de exercitarea efectivă a demnității publice, persoana fizică care a exercitat prerogativele prezidențiale poate, după finalizarea mandatului, să fie trasă la răspundere juridică penală. De asemenea tot după terminarea mandatului prezidențial, fostul președinte poate fi obligat să răspundă civil pentru fapte ilicite săvârșite în perioada mandatului, dar care nu sunt organic legate de exercitarea demnității publice.

Imunitatea Președintelui României nu poate fi ridicată decât într-un sigur caz: când șeful statului este învinuit de înalță trădare.

Răspunderea Președintelui României

Potrivit dispozițiilor art. 96 alin. (1) din Constituția României: „Camera Deputaților și Senatul, în ședință comună, cu votul a cel puțin două treimi din numărul deputaților și senatorilor, pot hotărâ

punerea sub acuzare a Președintelui României pentru înaltă trădare.“

În mod firesc Constituția României nu definește infracțiunea de înaltă trădare. Se constată totodată că legiuitorul ordinar nu a incriminat această faptă și nu a prevăzut infracțiunea de înaltă trădare în Codul Penal sau într-o lege specială.

Potrivit principiului legalității incriminării: „Legea prevede care fapte constituie infracțiuni, pedepsele ce se aplică infractorilor și măsurile ce se pot lua în cazul săvârșirii acestor fapte.“ (art. 2, c.p.)

Este adevărat că în cazul Titlului I din partea specială a Codului penal sunt incriminate fapte de o gravitate deosebită îndreptate contra siguranței statului, între care se regăsesc: trădarea (art. 155 c.p.); trădarea prin ajutarea inamicului (art. 156 c.p.) și trădarea prin transmitere de secrete (art. 157 c.p.).

Considerăm că nu se poate admite raportarea infracțiunii de înaltă trădare la infracțiunile prevăzute de art. 155-157 din Codul penal deoarece s-ar aplica principiul analogiei, intersis în Dreptul Penal și ar fi încălcat principiul legalității incriminării și principiul legalității sancțiunii de drept penal.

Soluția afirmată de unii doctrinari conform căreia Parlamentul cu ocazia ridicării imunității Președintelui României trebuie să definească și elementele constitutive ale faptei deduse judecării, sub condiția admiterii acestei definiții de Înalta Curte de Casație și Justiției nu este viabilă.

Cu atât mai mult cu cât se precizează că, pentru o asemenea faptă, conținutul nu poate fi stabilit ex ante¹⁵⁾

Considerăm că, respectând principiul legalității incriminării, infracțiunea de înaltă trădare trebuie definită legislativ înainte de săvârșirea faptelor imputate șefului statului. Aceasta întrucât deși Constituția menționează această faptă nu se poate considera că a fost stabilit conținutul juridic al infracțiunii, datorită inexistenței

¹⁵⁾Dr. Ioan Vida, Puterea executivă și administrația publică, Editată de Monitorul Oficial R.A., București, 1994, pagina 72.

definiției legale a acesteia.

Alin. (2)-(4) din art. 96 al Constituției României determină procedura punerii sub acuzare a șefului statului și competența Înaltei Curți de Casație și Justiției.

Astfel, propunerea privind punerea sub acuzare poate fi inițiată de majoritatea parlamentarilor și se aduce neîntârziat la cunoștință Președintelui României.

Se recunoaște șefului statului dreptul de a da explicații Parlamentului referitoare la faptele determinate pentru care este acuzat.

De la data punerii sub acuzare și până la data demiterii, șefului statului este de drept suspendat.

Instanța competentă să îl judece pe șeful statului este Înalta Curte de Casație și Justiție. Președintele României este demis de drept la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare.

Se naște o legitimă întrebare: Cine sesizează instanța supremă după ce parlamentarii au votat în favoarea punerii sub acuzare a Președintelui României? Se conturează două ipoteze:

○ După aprobarea punerii sub acuzare, Parlamentul trebuie să sesizeze direct instanța competentă, respectiv Înalta Curte de Casație și Justiție;

○ După aprobarea punerii sub acuzare, cererea împreună cu procesul-verbal ce consemnează rezultatul votului sunt înaintate procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție pentru a fi sesizată, în mod legal, Înalta Curte de Casație și Justiție.

A doua ipoteză pare a fi cea corectă pentru că reprezintă dispozițiile din Codul de procedură penală cu privire la sesizarea instanței de judecată în materie penală dar și pentru că în acest mod autoritatea legislativ-deliberativă nu încalcă atribuțiile Ministerului Public, parte componentă a autorității judecătorești.

Dar, ipotetic discutând, de ce nu s-ar proceda identic și în cazul reținerii unui parlamentar în situația comiterii unei infracțiuni flagrante?

De ce Camera sesizată de ministrul justiției are aptitudinea de a constata lipsa temeiurilor pentru reținerea parlamentarului? Acest subiect l-am tratat în cap. II dar îl repunem acum în discuție întrucât ni se pare că autoritatea legislativă se amestecă în domeniul altor „puteri“ constituite în stat.

Răspunderea analizată în paragrafele anterioare apare ca fiind o răspundere juridică a Președintelui României. Particularizând, conchidem că este vorba de o răspundere juridic penală a șefului statului. Bineînțeles, dacă în viitor se va adopta un text legal pentru infracțiunea de înaltă trădare.

Mai există însă și o altă formă de răspundere a șefului statului. Este vorba de răspunderea politică a Președintelui României. Această formă de răspundere este reglementată în art. 95 din Constituția României.

Alin. (1): „În cazul săvârșirii unor fapte grave prin care încalcă prevederile Constituției, Președintele României poate fi suspendat din funcție de către Camera Deputaților și de Senat, în ședință comună, cu votul majorității deputaților și senatorilor după consultarea Curții Constituționale. Președintele poate da Parlamentului explicații cu privire la faptele ce i se impută.“

Alin. (2): „Propunerea de suspendare din funcție poate fi inițiată de cel puțin o trime din numărul deputaților și senatorilor și se aduce, neîntârziat, la cunoștință Președintelui.“

Alin. (3): „Dacă propunerea de suspendare din funcție este aprobată, în cel mult 30 de zile se organizează un referendum pentru demiterea Președintelui“.

Textele din acest articol sunt pur și simplu descriptive. Ele indică întreaga procedură utilizată pentru tragerea la răspundere politică a șefului statului.

Camerele reunite ale Parlamentului pot decide, dacă consideră necesar și util, constituirea unei comisii de anchetă în vederea clarificării tuturor aspectelor imputate șefului statului.

Evident, constituirea comisiei de anchetă este facultativă.

Comisia de anchetă va întocmi un raport care va fi înaintat Curții Constituționale în vederea consultării.

După primirea avizului din partea Curții Constituționale, deputații și senatorii, în ședință comună, hotărăsc prin vot secret asupra suspendării din funcție (în realitate, din demnitatea publică) a Președintelui României.

Dacă votul majoritar este în favoarea suspendării, hotărârea Parlamentului se înaintează Guvernului României pentru organizarea referendumului având ca obiect consultarea electoratului în privința demiterii șefului statului. Termenul în care se organizează referendumul este de maxim 30 de zile de la data aprobării suspendării din funcție a șefului statului, de către Parlament.

Ca efect al suspendării Președintelui României se instituie interimatul conform art. 98 din Constituția României.

Interimatul în exercitarea demnității publice de Președinte al României se va menține până la respingerea propunerii de demitere a șefului statului prin referendum sau, după caz, până la depunerea jurământului de credință de președintele nou ales, dacă propunerea de demitere a șefului statului a fost aprobată prin referendum.

*

*

*

Durata mandatului Președintelui României „este de 5 ani și se exercită de la data depunerii jurământului“ - art. 83 alin. (1) din Constituția României.

„Președintele României își exercită mandatul până la depunerea jurământului de Președintele nou ales“ - art. 83 alin. (2) din Constituția României.

Alin. (3) din articolul precizat dispune: „Mandatul Președintelui României poate fi prelungit, prin lege organică, în caz de război sau de catastrofă.“

Inițial în Constituția adoptată prin referendum național la

08.12.1991 se prevedea - în art. 83 alin. (1) - că durata mandatului prezidențial este de 4 ani.

Mărirea duratei mandatului s-a realizat prin Legea de revizuire a Constituției României, aprobată prin referendumul național organizat la data de 18-19 octombrie 2003. A fost modificată durata mandatului șefului statului pentru a se realiza o decalare a alegerilor prezidențiale în raport cu alegerile parlamentare.

Atât din punct de vedere cantitativ (atribuțiile) cât și sub aspect calitativ (rolul jucat în concertul „puterilor“) mandatul șefului statului nu a „suferit“ modificări.

Prelungirea mandatului șefului statului poate avea loc în caz de război sau de catastrofă. În ambele ipoteze însă prorogarea mandatului se realizează exclusiv prin lege organică.

Constituantul a prevăzut o procedură firească care să împiedice manifestarea arbitrară a Președintelui României în sensul prelungirii mandatului.

Chiar și în stare de război sau în stare de catastrofă prorogarea mandatului Președintelui României nu se realizează decât prin voința legiuitorului, concretizată prin adoptarea unei legi organice.

Este absolut firesc ca mandatul Președintelui României în exercițiu să continue până la depunerea jurământului de către Președintele nou ales.

În acest mod se realizează o continuitate în exercitarea demnității prezidențiale, absolut necesară pentru desfășurarea nefracturată a prerogativelor aferente acestei autorități, constituite în stat.

Încetarea mandatului șefului statului

Mandatul Președintelui României încetează prin una din următoarele modalități: demisie, demiterea din funcție, imposibilitatea definitivă a exercitării atribuțiilor sau deces. O cauză distinctă

de încetare a mandatului o constituie condamnarea Președintelui pentru săvârșirea infracțiunii de înaltă trădare. (art. 97 alin. (1) coroborat cu art. 96 alin. (4) teza finală, ambele din Constituția României).

Toate aceste modalități alternative de încetare a mandatului șefului statului sunt analizate detaliat și minuțios explicate în cursurile și tratatele de Drept Constituțional și Instituții Politice. De aceea, noi nu vom insista asupra lor. Nominalizarea acestor moduri de încetare a mandatului prezintă interes pentru noi sub aspectul declanșării interimatului la funcția (de fapt, demnitatea publică) „supremă¹⁶⁾” în stat.

Art. 98 alin. (1) din Constituția României prevede: „Dacă funcția de Președinte devine vacantă ori dacă Președintele este suspendat din funcție sau dacă se află în imposibilitate temporară de a-și exercita atribuțiile, interimatul se asigură, în ordine, de președintele Senatului sau de președintele Camerei Deputaților”.

Ordinea instituită în vederea preluării atribuțiilor prezidențiale este imperativă.

Astfel, președintele Camerei Deputaților nu va putea prelua atribuțiile prezidențiale decât în ipoteza în care Președintele Senatului este în imposibilitate de a prelua aceste atribuții.

Teoretic vorbind, să ne închipuim următoarea ipoteză: șeful statului demisionează sau este demis din „funcție”, președintele Senatului fie demisionează din demnitatea de șef de stat interimar sau decedează iar președintele Camerei Deputaților se află, să presupunem într-o situație de imposibilitate definitivă de exercitare a atribuțiilor de șef de stat interimar. Sau într-o ipoteză mai simplă cei trei înalți demnitari ai statului: Președintele și șefii celor 2 camere parlamentare decedează în aceeași împrejurare (catastrofă aeriană). Până la organizarea alegerilor pentru funcția de Președinte al României cine va prelua, în mod interimar prerogativele și atribuțiile prezidențiale?

¹⁶⁾Ne mai scapa câteodată și astfel de adjective deși, din punct de vedere constituțional - juridic, acestea nu au acoperire.

Constituția României nu reglementează această ipoteză.

Desigur, vicepreședintele Senatului și Camerei Deputaților pot exercita doar atribuțiile specifice președinților Camerelor parlamentare. Nici unul dintre vicepreședinții Senatului sau ai Camerei Deputaților nu va putea prelua în mod interimar, prerogativele Președintelui României.

Cu atât mai mult primul-ministrul al Guvernului nu poate prelua atribuțiile de șef al statului și să le exercite provizoriu deoarece art. 98 alin. (1) din Constituție nu îl nominalizează printre „potențialii interimari“ la demnitatea de Președinte al României.

*	*	*
*	*	*

Trecând peste toate celelalte subiecte referitoare la instituția șefului statului vom analiza, în paginile următoare două chestiuni extrem de importante: atribuțiile Președintelui României și actele Președintelui României.

O precizare credem că se mai impune înainte de a analiza subiectele expuse în paragraful anterior. Atribuțiile Președintelui României, în toată varietatea lor, formează conținutul mandatului șefului statului. Actele îndeplinite de Președintele României în exercitarea atribuțiilor specifice reprezintă forme concrete de manifestare a voinței șefului statului, indiferent dacă respectivele acte au un caracter eminent politic sau au caracter juridic-normativ.

Atribuțiile Președintelui României

Atribuțiile Președintelui României se raportează la domenii concrete de activitate politică și social-economică și privesc relațiile cu celelalte autorități publice.

1) În raport cu autoritatea deliberativ-legislativă - Parlamentul României, șeful statului are următoarele atribuții:

❖ Adresarea de mesaje referitoare la principalele probleme politice ale națiunii. Această atribuție facilitează parlamentarilor accesul la punctele de vedere și la poziția politică adoptată de șeful statului în chestiuni concrete, de importanță națională.

❖ Șeful statului are atribuții cu privire la convocarea Parlamentului.

Convocarea Parlamentului poate avea loc loc după alegerile generale în maxim 20 de zile de la procesul electoral.

Președintele României poate solicita convocarea unei sesiuni extraordinare a Parlamentului în vederea adoptării unui eveniment cu urmări potențiale deosebite.

❖ Șeful statului poate dispune dizolvarea Parlamentului în anumite condiții. Asupra condițiilor necesare ne-am referit anterior și deci, firesc, nu vom insista. Ele se regăsesc în prevederile art. 89 din Constituția României. (vezi cap. II)

❖ Președintele României posedă atribuția de promulgare a legilor. Promulgarea legilor a fost analizată în cuprinsul Capitolului II din lucrarea - Funcția legislativă a Parlamentului României.

2) În raport cu autoritatea executivă - Guvernul României, șeful statului conservă importante atribuții.

Astfel, Președintele României are competența exclusivă de a îndeplini următoarele acte relative la puterea executivă:

◆ - desemnează candidatul pentru funcția de prim-ministru;
◆ - numește Guvernul României pe baza votului de încredere acordat de Parlamentul țării;

◆ - dispune revocarea și numirea unor membri ai Guvernului, în ipoteza remanierii guvernamentale;

◆ - are aptitudinea de a solicita urmărirea penală a membrilor Guvernului pentru săvârșirea unor infracțiuni în exercitarea demnității publice;

◆ - are aptitudinea de a suspenda un membru al guvernului dacă a fost solicitată urmărirea penală a respectivului de către una din Camerele parlamentare.

3) În raport cu autoritatea („puterea“) judecătorească Președintele României dispune de următoarele atribuții:

◆ - numește în funcție judecătorii și procurorii cu excepția celor stagieri, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii;

◆ - poate acorda grațierea individuală prin decrete contrasemnate de șeful Guvernului.

4) În raport cu Curtea Constituțională, Președintele României are următoarele atribuții:

◆ - numește 1/3 din judecătorii Curții Constituționale;

◆ - poate sesiza Curtea Constituțională cu privire la neconstituționalitatea unor legi adoptate de Parlament;

◆ - inițiază revizuirea Constituției României, la propunerea Guvernului.

Dar și Curtea Constituțională are anumite atribuții referitoare la instituția șefului statului:

◆ - Curtea Constituțională controlează respectarea procedurii alegerii Președintelui României;

◆ - confirmă rezultatul alegerilor prezidențiale;

◆ - avizează propunerea de suspendare „din funcție“ a Președintelui României;

◆ - constată existența împrejurărilor care justifică interimatul în exercitarea funcției de Președinte al României;

5) Președintele României dispune de atribuții în vederea consultării directe a cetățenilor. Șeful statului are prerogativa - prevăzută de art. 90 din Constituția României - de a solicita poporului să-și exprime, prin referendum, voința cu privire la probleme de interes național. Această atribuție a șefului statului se

poate materializa numai după consultarea Parlamentului României.

6) În raport cu autorități și instituții ale administrației publice centrale autonome, șeful statului dispune de atribuții specifice. Astfel:

- ◆ - are dreptul de a convoca Consiliul Suprem de Apărare a Țării (C.S.A.T.) și de a conduce, îndruma și coordona activitatea acestei instituții publice. De altfel, șeful statului este președintele C.S.A.T.;

- ◆ - propune numirea unor funcționari importanți din cadrul administrației publice. În concret, Președintele României propune Parlamentului candidatul pentru funcția de director general al S.R.I.;

- ◆ - numește pe cei trei directori generali adjuncți din cadrul S.R.I.;

- ◆ - numește judecătorii și procurorii financiari din cadrul Curții de Conturi;

- ◆ - numește doi membri în cadrul Consiliului Național al Audiovizualului;

7) În situații excepționale șeful statului are următoarele atribuții constituționale:

- ◆ - poate declara, cu aprobarea prealabilă a Parlamentului, mobilizarea parțială sau totală a forțelor armate;

- ◆ - are dreptul de a lua măsuri pentru respingerea unei agresiuni, dacă există declanșată o agresiune armată împotriva României;

- ◆ - șeful statului are dreptul de a institui, în confirmare cu dispozițiile legale, starea de asediu sau starea de urgență pe întreg teritoriul țării sau în unele unități administrativ-teritoriale. În acest caz este necesară o aprobare a Parlamentului, în termen de cel mult 5 zile de la luarea măsurii cu caracter excepțional.

8) Șeful statului dispune de atribuții conferite de Constituție, și în domeniul politicii externe a României.

◆ - Președintele României încheie tratate internaționale în numele României. Trebuie precizat că tratatele internaționale sunt negociate, în prealabil de Guvern. După semnare, tratatele internaționale la care România este parte, se înaintează în termen de 60 de zile Parlamentului României.

Autoritatea deliberativ-legislativă este competentă să ratifice tratatele internaționale;

◆ - acreditează și recheamă reprezentanții diplomați ai României din statele cu care România întreține relații internaționale;

◆ - acreditează reprezentanții diplomați ai unor țări care evident țara noastră are relații diplomatice. Reprezentanții diplomați străini sunt acreditați pe lângă șeful statului român.

Toate aceste atribuții împreună cu atribuțiile protocolare (de acordare a gradelor de mareșal, de general și de amiral; de conferire a unor decorații și titluri de onoare), deși par eterogene, neunitare, realizează în concret - așa cum am scris anterior - conținutul mandatului Președintelui României. Acest conținut este complex și exhaustiv pe măsura nivelului și a valorii autorității publice reprezentată de Șeful Statului Român.

Actele Președintelui României

În exercitarea atribuțiilor cuprinse în conținutul mandatului său, Președintele României adoptă actele cu caracter politic și acte juridice cu caracter individual sau normativ.

Mesajele, declarațiile sau apelurile șefului statului au desigur, un caracter eminent politic. Majoritatea mesajelor și declarațiilor au numai acest caracter. Unele mesaje adresate de șeful statului altor autorități publice (de exemplu Parlamentului) pot genera, în mod accesoriu, și efecte juridice. Spre exemplu, solicitarea încuvi-

ințării de către Parlament a unor măsuri adoptate în situații excepționale. Fără îndoială că această solicitare, deși nu este un decret prezidențial, are aptitudinea de a cuprinde manifestări de voință cu intenția de a produce efecte juridice. Deși, o asemenea solicitarea are o dublă natură: atât politică cât și juridică (este, în consecință un act juridic).

Bineînțeles, majoritatea actelor emise de către șeful statului sunt acte juridice, denumite decrete.

Art. 100 alin. (1) din Constituția României confirmă acest fapt: „În exercitarea atribuțiilor sale, Președintele României emite decrete care se publică în Monitorul Oficial al României. Nepublicarea atrage inexistența decretului“.

Unele decrete emise de către șeful statului trebuie să fie contrasemnate de primul-ministru. În acest mod, aceste decrete atrag și angajează răspunderea Guvernului pentru conținutul dar și pentru efectele acestor acte juridice.

Cum se justifică faptul că unele decrete prezidențiale trebuie semnate de primul-ministru în timp ce alte decrete emise de către șeful statului își produc efectele fără semnătura șefului executivului (a primului ministru)?

Semnătura primului-ministrului este necesară la acea categorie de decrete care prin efectele lor au aptitudinea de a crea, modifica sau stinge raporturi juridice. În acest caz se impune în temeiul echilibrului „puterilor“ asigurarea unui control din partea legislativului.

Pentru efectele juridice ale decretului prezidențial își asumă răspunderea în fața Parlamentului, Guvernul României. Asumarea acestei responsabilități este dovedită, „certificată“ prin existența semnăturii primului-ministru al Guvernului, în calitatea sa de șef al executivului.

O altă categorie de decrete emise de Președintele României, nu trebuie să fie contrasemnate de primul-ministru. Este vorba, în principal, de unele decrete care concretizează raporturile șefului statului

cu Parlamentul României. Decretele de numire în demnități sau funcții publice sunt, de regulă condiționate de eventualele propuneri realizate de alte autorități publice (ex. propuneri din partea Consiliului Superior al Magistraturii - C.S.M.). Nici aceste decrete emise de Președintele României nu trebuie să fie contrasemnate de primul-ministru al Guvernului României.

Decretele emise de șeful statului pot avea atât un caracter individual cât și un caracter normativ.

Unii doctrinari neagă caracterul normativ considerând că acest caracter (normativ) este anulat de faptul că șeful statului nu poate decât să declanșeze acțiuni prevăzute de lege (cum ar fi: declanșarea mobilizării, respingerea unei agresiuni armate îndreptate împotriva României, instituirea stării de asediu sau instituirea stării de urgență).¹⁷⁾

Astfel spus, acești autori consideră că legea fiind preexistentă decretului prezidențial, acest din urmă act (decretul) nu poate avea un caracter general-obligatoriu, nefiind act juridic normativ.

Considerăm că decretele emise de șeful statului pot avea și un caracter normativ. Ele pot dobândi un caracter general și impersonal deoarece se adresează unei largi categorii de subiecte de drept.

Dacă nu ar avea și un caracter normativ este imposibil de explicat cum printr-un act juridic individual se poate institui un regim special de legalitate: starea de urgență sau starea de asediu. Aceste acte juridice nu sunt decrete individuale cu efecte normative. Ele sunt acte juridice cu dublu caracter: individual și normativ. Ba chiar ni se pare că, în aceste situații, caracterul normativ al decretului prezidențial dacă nu cumva este unic cel puțin este precumpănitor, preeminent în raport cu existența unui „eventual“ caracter individual. Deși se pare că în ipoteza analizată de noi, caracterul individual al decretului prezidențial lipsește cu desăvârșire!!!

¹⁷⁾Dr. Ioan Vida, Puterea executivă și administrația publică, Editată de R.A. „Monitorul Oficial“ București, 1994, pag 68, nota de subsol, pct. 1.

Cap. IV: Autoritatea executivă

Guvernul României

Legiuitorul Constituant a consacrat cap. III al Titlului III reglementării autorității executive a statului. Practic, în capitolul susmenționat este analizat, din punct de vedere constituțional, Guvernul României.

Reiterăm opinia noastră potrivit căreia Guvernul României constituie unica autoritatea „de vârf“ din „puterea“ executivă.

Art. 102 din Constituția României detaliază rolul și structura Guvernului:

„(1) Guvernul, potrivit programului său de guvernare acceptat de Parlament, asigură realizarea politicii interne și externe a țării și exercită conducerea generală a administrației publice.

(2) În îndeplinirea atribuțiilor sale, Guvernul cooperează cu organismele sociale interesate.

(3) Guvernul este alcătuit din prim-ministru, miniștri și alți membri stabiliți prin lege organică.“

Pe lângă „asigurarea“ politicii interne și externe a țării, Guvernul are îndatorirea de a realiza conducerea generală a administrației publice.

Legea nr. 90/2001, astfel cum a fost modificată prevede în acest sens: „Guvernul este autoritatea publică a puterii executive, care funcționează în baza votului de încredere acordat de Parlament și care asigură realizarea politicii interne și externe a țării și exercită conducerea generală a administrației publice.“

Pentru realizarea acestor atribuții, Guvernul cooperează cu organismele sociale interesate, fapt ce denotă transparența organului „de vârf“ al executivului.

Legea menționată indică faptul că: „Guvernul este alcătuit din primul-ministru și miniștri. Din Guvern pot face parte și miniștri delegați, cu însărcinări speciale pe lângă primul-ministru, prevăzuți în lista Guvernului prezentată Parlamentului pentru acordarea votului de încredere.“

Sub titlul „Investirea“ art. 103 din Constituția României reglementează, în linii generale, modul de investire a autorității publice care exercită funcția executivă în stat.

„alin. (1): Președintele României desemnează un candidat la funcția de prim-ministru, în urma consultării partidului care are majoritatea absolută în Parlament ori dacă nu există o asemenea majoritate a partidelor reprezentate în parlament.“

alin. (2): Candidatul pentru funcția de prim-ministru va cere, în termen de 10 zile de la desemnare, votul de încredere al Parlamentului asupra programului și a întregii liste a Guvernului.

alin. (3): programul și lista Guvernului se dezbate de Camera Deputaților și de Senat, în ședință comună. Parlamentul acordă încredere Guvernului cu votul majorității deputaților și senatorilor.“

Procedura de investitură a Guvernului cuprinde mai multe etape. Să le analizăm pe fiecare în parte:

1) Etapa desemnării candidatului pentru funcția de prim-ministru.

Această desemnare se realizează de Președintele României. Desemnarea reprezintă în aceste condiții un act unilateral al șefului statului.

Realizarea acestei desemnări este supusă unei condiții prealabile: realizarea consultării șefului statului cu partidul politic majoritar în Parlament sau, după caz, realizarea consultării șefului statului cu partidele politice parlamentare, dacă nici un partid politic nu dispune de majoritate absolută.

Această condiție enunțată anterior constituie o etapă distinctă, din multe punct de vedere, în procedura de investitură a Guvernului, Doctrinarii Dreptului Administrativ îndeosebi acceptă această teză.

După cum este lesne de observat așa-zisa condiție a consultării politice a partidului politic majoritar în Parlament sau a partidelor politice parlamentare, în ipoteza nerealizării majorității absolute de vreun partid politic este accesoriu realizării etapei desemnării candidatului pentru funcția de prim-ministru. Fiind afectată realizării etapei principale condiția enunțată anterior nu credem că are aptitudinea de a reprezenta o veritabilă etapă în cadrul procedurii de investitură a Guvernului României.

2) Etapa obținerii votului de încredere acordat de Parlamentul României viitorului Guvern.

Votul de încredere este acordat de Parlament, cu votul majorității parlamentarilor, cu privire la programul de guvernare, dar și cu privire la lista nominală a Guvernului.

Doctrina juridică constituțională dar mai ales cea administrativă pune accentul pe programul de guvernare.

Se constată că acest program fiind un document politic captează în quasi-totalitatea situațiilor atenția parlamentarilor. Apreciem că Parlamentul acordă încrederea, desigur, în urma expunerii programului guvernamental dat și în considerarea persoanelor (personalităților?!) care urmează a forma viitorul Executiv.

3) Etapa numirii Guvernului României de către șeful statului.

Această etapă poate fi considerată ca fiind o formalitate. Președintele României trebuie să numească Guvernul odată ce puterea deliberativ legislativă i-a acordat votul său de încredere. Dacă ar proceda în alt mod șeful statului ar „înfrânge“ voința Parlamentului României și în acest caz este posibil să se creeze „o sincopă“ în asigurarea efectivă a continuității funcției executive a statului.

Organizarea și funcționarea Guvernului precum și atribuțiile Guvernului României reprezintă chestiuni care constituie, cu prioritate, obiect de studiu și de analiză în cadrul Științei Dreptului Administrativ.

Apreciem că nu vom știrbi cu nimic înțelegerea locului, rolului și importanței covârșitoare a autorităților executive dacă nu vom supune analizei noastre aspectele indicate anterior. Facem acest lucru nu datorită lipsei timpului și a spațiului sau din cauza diminuării voinței noastre (celebra lene!) ori din cauza lipsei materialelor pentru documentare. Noi vrem să fim consecvenți științei juridice de ramură în domeniul căreia scriem aceste rânduri. Or, în Știința Dreptului Constituțional, Guvernul nu numai că nu este analizat în mod exhaustiv, dar unii doctrinari „evită“ să-i acorde cuvenita importanță, excluzându-l complet din cadrul materiei tratate.¹⁸⁾

Lipsa analizării Guvernului României în unele cursuri și tratate de Drept Constituțional și Instituții Politice nu se datorează, evident unei omisiuni.

Credem, mai degrabă, că autorii au „omis“ analiza acestui „element al puterii executive“ din două motive:

❖ - considerând șeful statului o parte componentă a autorității executive, firesc acești doctrinari s-au cantonat exclusiv asupra „funcției“, de fapt asupra demnității publice a Președintelui României, cu atât mai mult cu cât Guvernul prin natura sa, desfășoară preponderent o activitate, cu dublă natură: *executivă* dar și *administrativă*. Or, atribuțiile administrative ale Guvernului nu intră în obiectul de studiu a Științei Dreptului Constituțional;

❖ - Guvernul fiind analizat în mod detaliat și meticulos, de Știința Dreptului Administrativ, respectivii doctrinari nu au mai insistat asupra aspectelor „pur executive“ ale Guvernului, deși această autoritate publică își are fundamentul în Constituția României.

Desigur, noi nu putem omite analiza Guvernului României, ca

¹⁸⁾Ex: Prof. Dr. Ioan Muraru, opere citate; Prof. Dr. Ion Deleanu, Instituții și proceduri constituționale, Editura C.H. Beck, București, 2006

autoritatea publică executivă (unică - n.a.) atâta timp cât „am refuzat“ instituției Președintelui României calitatea de exponent al autorității executive. Dar, în analiza Guvernului ne interesează doar chestiunile pur constituționale, cu excluderea - de plano - a tuturor problemelor vizând aspectele pur administrative.

Credem că în felul acesta lucrarea nu păcătuiește. Dimpotrivă, în acest mod, dăm eficiență criteriilor care realizează delimitarea Dreptului Constituțional de Dreptul Administrativ. Cu atât mai mult cu cât ambele ramuri de drept sunt incluse în „marea“ ramură a Dreptului Public Român.

Actele juridice ale Guvernului României

Art. 108 din Constituția României prevede:

„(1) Guvernul adoptă hotărâri și ordonanțe.

(2) Hotărârile se emit pentru organizarea executării legilor.

(3) Ordonanțele se emit în temeiul unei legi speciale de abilitare, în limitele și în condițiile prevăzute de aceasta.

(4) Hotărârile și ordonanțele adoptate de Guvern se semnează de primul-ministru, se contrasemnează de miniștrii care au obligația punerii lor în executare și se publică în Monitorul Oficial al României. Nepublicarea atrage inexistența hotărârii sau a ordonanței. Hotărârile care au caracter militar se comunică numai instituțiilor interesate.“

Din analiza textului constituțional reținem că Guvernul este abilitat să adopte două categorii de acte juridice: hotărâri și ordonanțe.

Hotărârile de guvern - pot avea caracter normativ sau individual. Prin intermediul acestora autoritatea executivă a statului realizează, în mod practic conducerea generală a administrației publice. Ele sunt adoptate în vederea aplicării corecte a legilor sau alt-

fel spus, hotărârile de guvern sunt adoptate în vederea executării legilor.

Iată un nou argument pentru a ne consolida poziția: Guvernul reprezintă autoritatea centrală etatică care exercită funcția executivă a puterii de stat.

Ordonanțele - sunt emise în temeiul unei legi speciale cu caracter temporar de abilitare. Abilitarea autorității executive se realizează în condițiile prevăzute de legea specială.

Referitor la ordonanțele guvernamentale este necesar ca prevederile art. 10 alin. (3) din Constituția României să fie raportate la dispozițiile art. 115 din Legea fundamentală.

Astfel, primele trei alineate din textul indicat se referă la ordonanțele Guvernului României.

„Art. 115: (1) Parlamentul poate adopta o lege specială de abilitare a Guvernului pentru a emite ordonanțe în domenii care nu fac obiectul legilor organice.

(2) Legea de abilitare va stabili, în mod obligatoriu, domeniul și data până la care se pot emite ordonanțe.

(3) Dacă legea de abilitare o cere, ordonanțele se supun aprobării Parlamentului, potrivit procedurii legislative, până la împlinirea termenului de abilitare. Nerespectarea termenului atrage încetarea efectelor ordonanței.“

Ordonanțele guvernamentale constituie o modalitate prin intermediul căreia Guvernul României participă la exercitarea funcției legislative, funcție prin natura ei proprie Parlamentului României.

Pentru a putea fi emise ordonanțe de către Guvern trebuie ca în prealabil Parlamentul României să adopte o lege specială cu un caracter excepțional și vremelnic. Vremelnicia trebuie să rezulte din textul legii. Aceasta în sensul că legea trebuie să prevadă un termen cert până la care „puterea“ executivă poate adopta ordonanța.

Acest procedeu este denumit „delegare legislativă“ care în con-

cet reprezintă o delegare de putere cu referire la funcția legislativă.

Evident dacă legea prevede expres ordonanțele vor fi supuse aprobării Parlamentului. De ce s-a adoptat această prevedere de Constituant?

Prevederea, credem noi este de natură a accentua controlul Parlamentului asupra actelor guvernamentale emise în temeiul delegării legislative. Este firesc ca autoritatea care a delegat din funcțiile sale să și controleze actele emise de autoritatea care a primit, prin delegație funcția etatică respectivă.

Legiuitorul nu poate delega executivului din „capacitatea“ legislativă pe care o deține decât numai în domeniul rezervat legilor ordinare. În domeniul rezervat legilor organice, delegarea legislativă în favoarea Guvernului României, nu operează.

Aptitudinea Guvernului României de a emite ordonanțe de urgență

Art. 115 din Constituția României cuprinde dispoziții referitoare la aptitudinea autorităților executive, deci a Guvernului României de a emite ordonanțe de urgență. Textele constituționale menționează:

„(4). Guvernul poate adopta ordonanțe de urgență numai în situații extraordinare a căror reglementare nu poate fi amânată, având obligația de a motiva urgența în cuprinsul acestora.

(5). Ordonanța de urgență intră în vigoare numai după depunerea sa spre dezbateră în procedură de urgență la Camera competentă să fie sesizată și după publicarea ei în Monitorul Oficial al României. Camerele, dacă nu se află în sesiune, se convoacă în mod obligatoriu în 5 zile de la depunere sau după caz, de la trimitere. Dacă în termen de cel mult 30 de zile de la depunere, Camera sesizată nu se pronunță asupra ordonanței, aceasta este considerată

adoptată și se trimite celeilalte Camere care decide de asemenea în procedură de urgență. Ordonanța de urgență cuprinzând norme de natura legii organice se aprobă cu majoritatea prevăzută la articolul 76 alineatul (1).

(6). Ordonanțele de urgență nu pot fi adoptate în domeniul legilor constituționale, nu pot afecta regimul instituțiilor fundamentale ale statului, drepturile, libertățile și îndatoririle prevăzute de Constituție, drepturile electorale și nu pot viza măsuri de trecere silită a unor bunuri în proprietatea publică.

(7). Ordonanțele cu care Parlamentul a fost sesizat se aprobă sau se resping printr-o lege în care vor fi cuprinse și ordonanțele ale căror efecte au încetat potrivit alineatului (3).

(8). Prin legea de aprobare sau de respingere se vor reglementa, dacă este cazul măsurile necesare cu privire la efectele juridice produse pe perioada de aplicare a ordonanței.“

Textele Constituției deși par alambicate, sunt descriptive, dacă nu chiar clare cu privire la procedura de emiterе/adoptare a ordonanțelor de urgență. Vom puncta doar câteva aspecte considerate a fi mai relevante.

Ordonanțele de urgență se adoptă de Guvern exclusiv în situații excepționale. Tot textul constituțional pare a defini „situațiile excepționale“ - denumite în text „extraordinaire“ - în sensul că reprezintă acele situații în care reglementarea „nu poate fi amânată.“

Desigur, prin situații extraordinare se însumează starea de urgență, starea de asediu, și - de ce nu - starea de război.

O altă caracteristică a ordonanței de urgență o reprezintă urgența reglementării unei situații concrete. Pentru ca respectivul caracter să nu rămână o vorbă „goală“, lipsită de conținut, în alin. (4) al articolului menționat s-a instituit obligația de natură constituțională a Guvernului de a motiva urgența în cuprinsul actului juridic adoptat.

Deși au un caracter urgent și privesc situații „extraordinare“ (de ce nu, excepționale!), ordonanțele de urgență nu pot fi adoptate în domeniul legilor cu valoare constituțională precum și în alte cazuri menționate în alin. (6) al art. 115 din Constituția României.

Aceste câteva explicații reprezintă o simplă răstălmăcire a textelor constituționale punctând doar câteva chestiuni substanțiale, cu excluderea elementelor procedurale.

Considerăm că ordonanța de urgență constituie ea însăși o „stare de excepție“ în raport cu „dreptul comun“ în materie constituțională.

Delegarea legislativă în materia ordonanței de urgență are aptitudinea de a „transforma“ „puterea“ executivă în „putere“ deliberativ-legislativă.

Practic, dacă motivează urgența Guvernul, fără existența unei legi de abilitare, poate legifera. Aptitudinea executivului „de a legifera“ se poate extinde și în domeniul rezervat legilor organice.

Nu reprezintă acest aspect o prea strânsă conlucrare a autorităților statului? Nu cumva Legislativul poate deveni o anexă a Executivului?

Doctrinarii constituționali români contemporani apreciază, nu fără temeii, că în contextul actual de evoluție a societății și a statului se afirmă o creștere a rolului executivului (inclusiv a șefului statului ca parte componentă a executivului, fapt ce constituie opinia majoritară) în raport cu autoritatea legislativ-deliberativă. Executivul este considerat un „element motor“ și mai ales „în relația legislativ- executivă a Guvernului nu i se mai rezervă deci un rol secund ci deseori un rol primordial.“¹⁹⁾

Nu încercăm să reducem rolul și importanța Guvernului în „concertul“ autorităților publice din România. Este adevărat că,

¹⁹⁾Prof. dr. Ioan Muraru, Drept Constituțional și Instituții Politice, Ediția VI-a, Editura ACTAMI, București, 1995, pagina 202.

până la urmă, și în privința ordonanțelor de urgență rolul hotărâtor asupra validării sau a invalidării acestora revine Camerelor Parlamentare.

Avem însă impresia că „puterea“ executivă a dobândit prerogative extrem de largi care ar trebui să aparțină exclusiv reprezentanților națiunii române. Poate doar eventuala lipsă de celeritate a Parlamentului în adoptarea legilor, cumulată cu urgența și caracterul „extraordinar“ al situației concret-factice să justifice abilitarea de către Constituție, a Guvernului de a adopta ordonanțe de urgențe. Oricum, Executivul trebuie să dea dovadă de maximă precauție cu ocazia adoptării unor astfel de acte juridice. Competența lui este de a asigura executarea legilor adoptate de Legislativ și nu de a legifera!!

*

*

*

Cu privire la Executiv, deci la Guvernul României, consecvenții ideii de a antama doar aspectele de ordin constituțional, cu excluderea chestiunilor de natură administrativă, urmează să analizăm în continuare următoarele probleme: răspunderea Guvernului, remanierea Guvernului, încetarea mandatului Guvernului, poziția juridică a primului-ministru în cadrul Guvernului și să facem scurte referiri la membrii Guvernului.

Răspunderea Guvernului României

Art. 109 din Constituția României prevede următoarele:

„(1) Guvernul răspunde politic numai în fața Parlamentului pentru întreaga sa activitate. Fiecare membru al Guvernului răspunde politic solidar cu ceilalți membri pentru activitatea Guvernului și pentru actele acestuia.

(2) Numai Camera Deputaților, Senatul și Președintele României au dreptul să ceară urmărirea penală a membrilor Guvernului pentru faptele săvârșite în exercițiul funcției lor. Dacă s-a cerut urmărirea penală, Președintele României poate dispune suspendarea acestora din funcție. Trimiterea în judecată a unui membru al Guvernului atrage suspendarea lui din funcție. Competența de judecată aparține Înaltei Curți de Casație și Justiție.

(3) Cazurile de răspundere și pedepsele aplicabile membrilor Guvernului sunt reglementate printr-o lege privind responsabilitatea ministerială.“

Guvernul răspunde politic exclusiv în fața Parlamentului. Dar autoritatea executivă își poate angaja răspunderea politică în fața Parlamentului României, aflat în ședință comună asupra unui program, a unei declarații de politică generală sau a unui proiect de lege.

Art. 114 din Constituția României dispune:

„(1) Guvernul își poate angaja răspunderea în fața Camerei Deputaților și a Senatului, în ședință comună asupra unui program, a unei declarații de politică generală sau a unui proiect de lege.

(2) Guvernul este demis dacă o moțiune de cenzură, depusă în termen de 30 de zile de la prezentarea programului, a declarației de politică generală sau a proiectului de lege a fost votată în condițiile art. 113.

(3) Dacă Guvernul nu a fost demis potrivit alineatului (2) proiectul de lege prezentat, modificat sau completat, după caz, cu amendamente acceptate de Guvern, se consideră adoptat, iar aplicarea programului sau a declarației de politică generală devine obligatorie pentru Guvern.

(4) În cazul în care Președintele României cere reexaminarea legii adoptate potrivit alineatului (3) dezbaterea acesteia se va face în ședință comună a celor două Camere.“

Adoptarea unui proiect de lege prin angajarea răspunderii

Executivului constituie o modalitate indirectă de adoptare a legii. În aceste condiții, Parlamentul nu dezbate proiectul de lege. Discuțiile privesc chestiuni politice relative la continuarea exercitării funcției legislative de respectivul Guvern sau demiterea acestuia. Din acest motiv în literatura juridică constituțională și administrativă această procedură parlamentară este denumită moțiune de cenzură provocată.

Guvernul poate fi sancționat prin adoptarea unei moțiuni de cenzură depusă în termen de trei zile de la prezentarea programului, a declarației de politică generală sau a proiectului de lege, cu votul majorității deputaților și a senatorilor. Sancțiunea aplicată Executivului de către Legislativ constă în demiterea acestuia.

Art. 109 alin. (3) din Constituția României reglementează răspunderea juridică a membrilor Guvernului.

Legea privind responsabilitatea ministerială nr. 115/1999 ²⁰⁾ stabilește principiile pe care se întemeiază răspunderea juridică a membrilor Guvernului.

Cum este și firesc răspunderea juridică penală a membrilor Guvernului este o răspundere individuală care nu afectează pe alți membri ai Executivului.

Sesizările pentru începerea urmăririi penale sunt depuse la Comisiile de specialitate ale Camerei Deputaților sau Senatului, dacă respectivul membru al Guvernului este parlamentar.

Dacă membrul Guvernului nu este deputat sau senator sesizările urmează a fi depuse la o comisie special constituită de Președintele României.

Dacă a fost aprobată cercetarea penală, dosarul urmează a fi trimis imediat, fie ministrului justiției, fie primului-ministru pentru a se proceda în baza legii.

Urmărirea penală a membrilor Guvernului se efectuează de către Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, iar judecarea unei asemenea cauze penale este de competența Înaltei

²⁰⁾Publicată în Monitorul oficial nr. 300/28.06.1999, republicată în Monitorul Oficial nr. 334/2002

Curți de Casație și Justiție. Această procedură este aplicabilă pentru infracțiuni săvârșite de membrul Guvernului în exercitarea funcției (a demnității publice, mai exact).

Pentru infracțiunile săvârșite în afara atribuțiilor guvernamentale - ministeriale, membrul Guvernului nu va fi supus procedurii anterior enunțate.

În aceste cazuri, el va răspunde în temeiul dispozițiilor Codului de procedură penală. Astfel, sesizările vor fi înaintate la procurorul general al parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Dacă consideră sesizarea fundamentată, procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, o va înainta unuia din șefii Camerelor parlamentare ori șefului statului.

Dacă urmărirea penală a fost începută împotriva unui membru al Guvernului, șeful statului (poate???) dispune suspendarea acestuia din funcție.

Remanierea guvernamentală și încetarea mandatului Guvernului

○ Remanierea guvernamentală - reprezintă o modificare a componenței Guvernului efectuată pentru realizarea programului de guvernare, acceptat de Parlament, în condiții optime.

Este practic o modificare a listei Guvernului. Practic, orice membru al Guvernului poate fi înlocuit prin procedura remanierii guvernamentale, cu excepția primului ministru.

Dacă în urma remanierii guvernamentale ar fi schimbată „compoziția politică“ sau chiar numai „structura“ Guvernului, această procedură se poate îndeplini numai cu aprobarea Parlamentului.

Tehnic, remanierea guvernamentală se îndeplinește prin revo-
care unor membri ai guvernului și numirea altor membri de către Președintele României, la propunerea primului-ministru.

○ Încetarea mandatului Guvernului - se poate realiza în următoarele ipoteze:

- prin retragerea încrederii acordate Guvernului de către Parlament;

- dacă primul-ministru pierde calitatea de membru al Guvernului (demisie, revocare, pierderea drepturilor electorale, stare de incompatibilitate sau deces);

- când primul-ministru deși nu și-a pierdut calitatea de membru al guvernului, se află în imposibilitatea de a-și exercita atribuțiile și prerogativele pentru o perioadă mai mare de 45 de zile;

- la data la care au fost validate alegerile parlamentare generale. În această situație Guvernul României exercită numai acte de administrare deoarece mandatul său a încetat.

Poziția juridică a primului-ministru în cadrul Guvernului

Legea nr. 90/2001 - în detalierea prevederilor constituționale - consacră șefului guvernului (executivului) o poziție deosebită, distinctă, din punct de vedere juridic. Aceasta, îndeosebi datorită atribuțiilor care îi revin primului-ministru.

Fiind chestiuni preponderent administrative și mai puțin de ordin constituțional ²¹⁾, nu vom insista în privința acestor atribuții. Datorită rolului „jucat“ de șeful executivului credem că se justifică măcar nominalizarea acestor atribuții:

- reprezintă Guvernul în rapoartele cu celelalte autorități publice, cu partidele politice, precum și în relațiile interguvernamentale și internaționale;

²¹⁾Apartin Dreptului Administrativ nu Dreptului Constituțional.

- convoacă și conduce ședințele Guvernului;
- exercită demnitatea de vicepreședinte al C.S.A.T.;
- contrasemnează unele decrete emise de șeful statului;
- semnează hotărârile guvernamentale;
- constituie comisii de lucru în cadrul Guvernului;
- numește și eliberează din funcție pe conducătorii organelor de specialitate din subordinea Guvernului, pe secretarul general și pe secretarii generali adjuncți ai guvernului;
- numește și revocă din funcție pe membrii personalului din aparatul de lucru al primului ministru și pe secretarii de stat;
- numește și revocă alte persoane fizice care dețin funcții publice conform legii.

Pentru îndeplinirea tuturor acestor atribuții primul-ministru al Guvernului României emite decizii, în temeiul prevederilor legale.

Scurte referiri cu privire la membrii Guvernului

În acest context ne vom referi la membrii Guvernului priviți ca membri ai Executivului. Evident, deși are calitatea de membru al Guvernului României, primul-ministru nu este inclus în analiză.

Art. 102 alin. (3) din Constituția României: „Guvernul este alcătuit din primul-ministru, miniștrii și alți membri stabiliți prin lege organică.“

Art. 3 din Legea nr. 90/2001 prevede că Guvernul este alcătuit din primul ministru și din miniștri.

Legea nr. 90/2001 a fost modificată prin Legea nr. 23/2004 care prevede că din Guvern fac parte și miniștrii de stat și miniștrii-delegați cu însărcinări speciale pe lângă primul-ministru.

În componența Guvernului intră și secretarii de stat, conform art. 15 lit. a din lege, care sunt numite de porimul-ministru al Guvernului României.

Art. 107 alin. (4) raportat la alin. (3) din Constituția României stabilește aptitudinea șefului statului de a numi, dintre membrii Guvernului, un ministru interimar. (ad-interim).

Deși legea nu prevede, în mod expres, apreciem că în Guvernul României pot fi numiți și ministrii fără portofoliu.

Ministrii fără portofliu - sunt acei miniștri care nu conduc un minister. Ei nu gestionează, conduc, supraveghează organele administrației publice dintr-un sector determinat de activate, sector corepunzător unui domeniu: social, economic, cultural etc.

Ministrii fără portofoliu sunt „necesari“ în cadrul Guvernului pentru a se realiza „compoziția politică“ corespunzătoare „algoritmului politic“ al coaliției de partide care susțin Executivul.

În Guvernele sprijinite pe un partid politic larg majoritar în Parlament sau pe o coaliție de partide politice organic încheată nu întâlnim (sau întâlnim foarte puțini) miniștri fără portofoliu.

Prin Legea nr. 90/2001 (art. 2) sunt prevăzute condițiile care trebuie îndeplinite de o persoană fizică pentru a fi numită membru al Senatului României, respectiv: are cetățenia română are domiciliul în România, se bucură de exercițiul drepturilor electorale, nu a suferit condamnări penale și nu se află în unul din cazurile prevăzute de Legea nr. 161/2003 ²²⁾ privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților ublice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției.

Aceste cazuri de incompatibilitate sunt:

❖ - orice altă funcție publică de autoritate, cu excepția celei de deputat sau de senator, ori a altor situații prevăzute de Constituție;

❖ - o funcție de reprezentare profesională salarizată în cadrul organizațiilor cu scop comercial;

²²⁾Legea a fost publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 279/21.04.2003

❖ - funcția de președinte, vicepreședinte, director general, director, administrator, membru al consiliului de administrație sau cenzor la societățile comerciale, inclusiv băncile sau alte instituții de credit, societățile de asigurare și cele financiare, precum și la instituțiile publice;

❖ - funcția de președinte sau de secretar al adunărilor generale ale acționarilor sau asociațiilor la societățile comerciale;

❖ - funcția de reprezentant al statului în adunările generale ale societăților comerciale enunțate;

❖ - funcția de manager sau de membru al consiliilor de administrație ale regiilor autonome, companiilor și societăților naționale;

❖ - calitatea de comerciant persoană fizică;

❖ - calitatea de membru al unui grup de interes economic;

❖ - exercitarea unei funcții publice încredințată de un stat străin, cu excepția acelor funcții prevăzute în acordurile și convențiile la care România este parte.

„Concertul“ dintre Parlament, Președinte României și Guvern

Finalizarea încercării noastre de a analiza autoritatea deliberativ-legislativă (Parlamentul), autoritatea șefului statului (Președintele României) și autoritatea executivă (Guvernul) impune lămurirea regimului politic instituit în țara noastră sub imperiul actualei Constituției.

Doctrinarii de Drept Constituțional apreciază că România posedă un regim politic (constituțional) semiprezidențial. Unii autori apreciază că regimul politic al României este semiprezidențial cu puternice influențe parlamentare.²³⁾

Așa cum am precizat într-o lucrare anterioară, regimul politic

²³⁾ Nu mai nominalizăm autorii. Invităm lectorul să-i descopere studiind doctrina Dreptului Constituțional și a Instituțiilor Politice din țara noastră.

semiprezidențial, îmbină elemente specifice ale regimului prezidențial pur cu elemente specifice ale regimului parlamentar.²⁴⁾

Regimul politic semiprezidențial „caută să înlăture imperfecțiunile regimului prezidențial și a celui parlamentar.

Președintele este ales de națiune având rolul de mediator între puterile constituite în stat. Puterea executivă este exercitată de către Guvern, condus de prim-ministru. Dacă în regimurile semiprezidențiale șeful statului este și șeful puterii executive, în regimurile semiprezidențiale se instituie binomul Președinte Guvern, fiecare dintre aceste instituții având atribuții proprii, distincte.²⁴⁾

Acest regim politic (semi-prezidențial - n.a.) - s-a dovedit a fi capabil să realizeze o corectă funcționare a instituțiilor politico-juridice, cu caracter etatic.²⁴⁾

Se constată, fără dificultate, că particularitățile regimului politic semiprezidențial se regăsesc și în cadrul regimului politic instituit în România de Constituția în vigoare. Aceasta înseamnă că România are un regim politic semiprezidențial. Există „binomul“ Șef de stat - Guvern, dar nu în cadrul autorității executive. Manifestarea acestei relații pornește de la „realitatea“ că șeful statului reprezintă o autoritate publică autonomă iar Guvernul reprezintă autoritatea executivă.

Este adevărată și verificabilă în mod practic, șinteza existenței unui regim politic semiprezidențial puternic parlamentarizat.

Autoritatea deliberativ-legislativă a României exercită un control tehnic dar și substanțial asupra tuturor actelor guvernamentale.

Instituirea, prin Constituția României, a delegării legislative sub forma capacității Executivului de a emite ordonanțe de urgență, deși umbrește oarecum preeminența Parlamentului, nu este de natură a infirma parlamentizarea regimului politic semiprezidențial existent la noi în țară.

²⁴⁾ A se vedea: Vasile Sorin Curpân și alții, Statul - instituție social-politică și juridică fundamentală, Bacău, Editia I, 2006, pagina 76.

Controlul realizat de Parlament asupra ordonanțelor de urgență guvernamentale, adoptate de către Executiv, este în măsură să „înfrâneze“ sporirea puterii Guvernului. Pe de altă parte, capacitatea Executivului de „a legifera“ reprezintă, în opinia Constituantului român, o delegare legislativă temporară de abilitare adoptată de Parlament, în prealabil (cum este cazul la ordonanțele Guvernului).

Ca atare, Executivul nu „confiscă“ prerogativele legislative uzurpând parțial autoritatea Legislativului.

Dimpotrivă, Executivul este continuu sub controlul Legislativului în respectarea principiului potrivit căruia guvernării sunt sub controlul reprezentanților poporului.

Așa fiind, precizăm că ne însușim ultima opinie referitoare la regimul politic românesc.

Regimul politic semiprezidențial cu nuanțe (influențe) puternice din partea regimului parlamentar este regimul propriu sub imperiul actualei Constituții.

O precizare, nu lipsită de interes, se mai impune totuși noțiunea de regim politic semiprezidențial cu influențe parlamentare, deși acoperă situație reală sub aspect constituțional - juridic, pare greoaie și de neasimilat.

Să îi găsim un remediu!!

Regimul politic semiprezidențial este astfel denumit deoarece „la congruența elementelor specifice regimului parlamentar cu elemente specifice regimului prezidențial, cele din urmă sunt precumpănitoare“. ²⁵⁾

Dacă elementele regimului prezidențial nu mai sunt precumpănitoare, datorită influențelor puternice datorate receptării „elementelor“ din regimul parlamentar, atunci acest regim poate fi mai bine individualizat prin sintagma juridică „regim politic semiparlamentar“.

²⁵⁾Vasile Sorin Curpân și alții, Statul - instituție social - politica și juridică fundamentală, Ediția I, Bacău, 2006, pagina 22

Noua sintagmă - potențială - nu reflectă preponderența elementelor specifice regimului parlamentar în raport cu elementele specifice regimului politic pur prezidențial. Mai degrabă identifică regimul politic semiprezidențial afectat de puternice influențe parlamentare (adică din regimul politic parlamentar). Această nuanță exclude - ab initio - utilizarea sinonimă, echivalentă, a noțiunilor „regim politic semiprezidențial“ și „regim politic semiparlamentar“. Ele nu reprezintă același concept.

Tocmai acest „regim politic semiparlamentar“ să fie oare - lăsând deoparte denumirea, evident convențională, utilizată - caracteristic României post-revoluționare??

La urma urmelor nu titulatura regimului politic sau constituțional este cea care contează pentru buna funcționare a autorităților publice care concură direct și nemijlocit la înlăptuirea politicii statului.

Esențială „ni se pare“ colaborarea „concertul“ dintre Parlament, Președintele României și Guvern. Ori, în acest domeniu, nici Dreptul Constituțional, nici Științele Politice nu dețin „rețete“!! Această colaborare între Legislativ, Șeful statului și Executiv depinde, în mare măsură, de modalitățile concrete de manifestare a fenomenului politic românesc; depinde de arta politicianilor de a realiza, de „a face“ politică - o politică în interesul guvernaților, a societății civile, în ansamblu; o politică (externă) pentru manifestarea activă a interesului național în raport cu superputerile planetei, cu țerțe state de pe mapamond cât și cu țările membre ale Uniunii Europene între care și țara noastră se regăsește de la 01.01.2007.

Cap. V: Autoritatea judecătorească

În Titlul III, cap. VI din Constituția României Legiuitorul Constituant a reglementat „Autoritatea judecătorească“

În cadrul capitolului menționat sunt enunțate reguli și principii de organizare și funcționare a celei de-a treia „puteri” constituite în stat, „puterea” judecătorească.

Vom pune în discuție mai întâi o chestiune preliminară legată de modul în care au fost „sistemizate” capitolele titlului III al Legii fundamentale.

În mod firesc în Cap. I a fost reglementat „Parlamentul” (autoritatea deliberativ-legislativă), în Cap. II a fost reglementată autoritatea „publică” independentă - Președintele României, Cap. III fiind „dedicat” puterii executive reprezentată de Guvernul României. În mod firesc, în Cap. IV au fost reglementate, în ansamblu, raporturile Parlamentului cu Guvernul (relațiile Legislativ-Executiv).

Cap. V din titlul III al Constituției reglementează „Administrația publică”.

În cap. VI (de altfel ultimul capitol al Titlului III) sunt reglementate principiile fundamentale ale autorității („puterii”) judecătorești.

Noi înțelegem că structural vorbind administrația publică (centrală și locală) a fost reglementată imediat după analiza raporturilor din Legislativ și Executiv, datorită faptului că, tradițional, puterea executiv-guvernamentală a condus administrația. Există, e drept, o legătură organică între funcția executivă și administrația publică, materializată, spre exemplu, în faptul că unii doctrinari ai Dreptului Administrativ argumentează în favoarea unei autorități și unei funcții comportând o natură duală: executiv-administrativă.

Cu toate acestea părerea noastră este în sensul că în sistematizarea materiei supusă reglementării constituționale, autoritatea („puterea“) judecătorească ar fi trebuit analizată, reglementată imediat după „puterea“ executivă.

Oricât de demonetizat ar fi principiul separației/echilibrului puterilor etatice, atâta timp cât prin revizuirea Constituției României a fost introdusă expres separația funcțiilor autorităților statice era firesc ca Legiuitorul Constituant să reglementeze autoritățile publice ținând seama de ordinea instituită în art. 1 alin. (4) din Constituția României: "Statul se organizează potrivit principiului separației și echilibrului puterilor - legislativă, executivă și judecătorească - în cadrul democrației constituționale".

Așa fiind, cât timp Constituția României tratează distinct administrația de autoritatea executivă (cum de altfel este și normal), credem că se impunea păstrarea compactă și tratarea unitară, fără intercalări, a celor trei funcții fundamentale ale statului român.

În cadrul cap. VI consacrat "Autorității judecătorești" sunt incluse trei secțiuni. Astfel, în secțiunea 1: "Instanțele judecătorești" sunt prevăzute principiile generale ale înfăptuirii justiției, statutul judecătorilor și regulile fundamentale privind organizarea și competența instanțelor judecătorești (*art. 124-126*), precum și reguli referitoare la caracterul public al dezbaterilor, utilizarea limbii materne, folosirea căilor de atac (*art. 127-art. 130*).

În secțiunea a 2-a: „Ministerul Public“ sunt reglementate rolul acestei instituții și statutul procurorilor (*art. 131 - art. 132*).

În cadrul secțiunii a 3-a: „Consiliul Superior al Magistraturii“ sunt reglementate: rolul și structura acestei instituții precum și atribuțiile sale (*art. 133 - art. 134*).

Cu privire la instanțele judecătorești art. 124 (Înfăptuirea justiției) precizează:

- "(1). Justiția se înfăptuiește în numele legii.
- (2). Justiția este unică, imparțială și egală pentru toți.
- (3). Judecătorii sunt independenți și se supun numai legii."

Noțiunea de justiție comportă mai multe înțelesuri.

Sensul tehnic, pragmatic al noțiunii de justiție implică scopul, esența dreptului, receptat în cea mai înaltă și pură expresie (justiția comutativă).

Profesorul Mircea Djuvara, referindu-se la ideea de justiție, considera că aceasta presupune egalitatea rațională a unor persoane libere, limitate în activitățile lor numai prin drepturi și obligații. Ideea de justiție presupune și aptitudinea generalizării, deci în ultimă instanță, egalitatea tuturor persoanelor fără nici un privilegiu, egalitate cât mai desăvârșită, care nu se obține decât printr-un progres cât mai accentuat și un studiu cât mai amănunțit al situațiilor de fapt în limitele drepturilor subiective și a obligațiilor corelative.²⁶⁾

Nu în ultimul rând este necesar să precizăm că ideea de justiție include și principiul universal al echității, care se caracterizează prin aprecierea justă din punct de vedere juridic, a fiecărui subiect de drept.

În literatura juridică, atât română cât și străină, noțiunii de justiție i se atribuie și alte sensuri.

Astfel, într-un sens larg - lato sensu - justiția reprezintă o virtute, adică un sentiment de echitate.

Este evident că această noțiune, în abstracțiunea sa poartă o doză de subiectivism preluată în raport de fiecare subiect de drept și totodată în funcție de perioada istorică reflectată în gradul de dezvoltare al societății umane.

Într-un sens tehnic - juridic, justiția reprezintă o funcție de iurisdictio, adică aptitudinea de a pronunța dreptul cu ocazia soluționării unei cauze.

Împărțirea justiției este apanajul exclusiv al statului, în virtutea prerogativelor ce decurg din suveranitatea națională.

În sfârșit, noțiunea de justiție desemnează totalitatea instituțiilor juridice prin intermediul cărora se realizează atribuțiile puterii (autorității) judecătorești.

²⁶⁾ Teoria generală a dreptului (Enciclopedia juridică). Drept rațional, izvoare și drept pozitiv. Editura All, București, 1995, pag. 224-228

În raport cu această aptitudine justiția reprezintă un serviciu public al statului.

În antichitate justiția era reprezentată de zeița Themis care avea figura unei femei severe, ce purta într-o mână o balanță, iar în cealaltă mână o sabie, fiind legată la ochi.

Acest simbol al justiției a străbătut veacurile fiind consacrat și în contemporaneitate.

Balanța și eșarfa care acoperă ochii zeiței semnifică prerogativa esențială a judecătorului, aceea de a pronunța dreptul - jurisdicțio. Două sunt premisele necesare pentru îndeplinirea acestei funcții: independența și imparțialitatea judecătorului.

Judecătorul în soluționarea cauzei deduse judecății trebuie să aibă în vedere, în mod exclusiv, drepturile și interesele subiecților de drept participante la proces. El trebuie să ignore, cu desăvârșire, orice element străin procesului.

Sabia reprezintă aptitudinea judecătorului de a ordona executarea hotărârilor pronunțate. Aceasta întrucât hotărârea judecătorească definitivă în situația în care nu ar fi urmată de executare, ar constitui o simplă opinie a judecătorilor și, în consecință, finalitatea practică a dreptului nu s-ar realiza.

Această putere de a comanda executarea hotărârii judecătorești, exprimată prin formula executorie, este denumită în doctrina juridică imprium.

Marele jurist Jhering scria în lucrarea sa "Lupta pentru drept" că: "sabia fără cumpănă este puterea brutală ... cumpăna fără sabie este neputința dreptului... una nu merge fără alta".

Justiția a fost considerată ca fiind în esență ceva abstract, ca o stare ideală a societății caracterizată prin traducerea în stare de facto a integrității drepturilor subiective ale tuturor membrilor acesteia, ca un vis de totală libertate, de egalitate.

Justiția reprezintă o stare caracterizată prin respectarea tuturor percepțelor morale, ca o supunere față de percepțele religioase și respectiv ca un rezultat al realizării cerințelor normelor juridice.

Referirile cele mai vechi privitoare la justiție se întâlnesc la sumerieni. Această civilizație a lăsat primele coduri: Codul lui Lipit - Istar din Akkad; Codul lui Ur - Nammu; Codul lui Bilalam și Codul lui Hammurabi.

În codul lui Ur - Nammu se precizează că reformele inițiate în timpul acestui suveran au fost făcute "pentru a întări dreptatea în țară și pentru a crește bunăstarea populației".²⁷⁾

În Grecia antică ideea de justiție a reprezentat o temă centrală a gânditorilor.

Platon - consideră că rațiunea, care este proprie ființei umane, reprezintă criteriul și "judecătorul" care îi permite să delimiteze ceea ce este și ceea ce trebuie să fie.

La acest mare filosof grec apar conceptele de drept natural, jus, justiție, universalitate și unitate, concepte care sunt părți componente ale rațiunii.

Platon a consacrat ideea unui drept obiectiv superior dreptului pozitiv precum și ideea corespondenței justiției umane cu justiția divină.²⁸⁾

Aristotel - a afirmat că justiția constituie o virtute al cărei scop îl reprezintă prosperitatea altora și nu a celui care acționează. Acesta a înțeles justiția atât într-un sens larg, ca virtute supremă sau virtute generală, cât și într-un sens restrâns, ca justiție particulară sau justiție specifică.

Marele filosof a consacrat o concepție proprie cu privire la noțiunile de justiție și drept, precum și la raporturile dintre aceste două noțiuni.

Practic este vorba despre distincția dintre TO DIKAION și DIKAIOSYNE.

TO DIKAION - semnifică virtutea ca justiție, concretizată în a da fiecăruia ce este al său (justiția particulară).

Al doilea concept DIKAIOSYNE - reprezintă conformitatea

²⁷⁾Voytech Zamarovsky - „La început a fost Sumerul“ - Editura Albatros, București, 1981, pagina 191.

²⁸⁾Albert Brimo. Les grands courants de la philosophie du droit et de l'État. 2-ieme, ed. Paris, Editions A. Pedone, 1968, pag. 21

conduitei cu regulile de morală, semnificând în ultimă instanță, suma tuturor virtuților (justiția generală).

În concepția stagirului ²⁹⁾ justiția este o proporție între ceea ce primești și ceea ce dai, este o proporție între două lucruri sau între două persoane.

Esența justiției și deci finalitatea acestui gen de comportament este să nu deții mai mult decât partea ta și nici mai puțin (TA AUTONEKEIN).

Rezultă că justiția particulară are menirea de a atribui fiecăruia ce este al său.

În concepția marelui filosof oamenii nu sunt egali de la natură, de unde rezultă că nici lucrurile nu sunt atribuite în mod egal. Acest aspect este "corectat" prin aplicarea dreptului.

Stagiritul considera justiția penală ca fiind un mijloc prin care se ajunge la egalizarea indivizilor.

În esență, judecătorul reprezintă dreptul personificat. Acesta se străduiește să restabilească egalitatea, luând câștigătorului câștigul injust și dând păgubitului ceea ce a pierdut pe nedrept. ³⁰⁾

Echitatea reprezintă pentru Aristotel o formă superioară de justiție care are în fundament prietenia (philia). Ea reprezintă complementul justiției și are rolul de a umaniza dreptul. Ea poate fi explicată prin aceea că, deși orice lege are caracter general, prin natura sa, există și cazuri care nu pot fi încadrate în norma generală.

Legiuitorul în momentul în care crează legea are în vedere majoritatea cazurilor ce urmează a fi reglementate, însă nu poate cuprinde toate situațiile concret - faptice, în mod absolut.

Defectul generalizării nu este imputabil legiuitorului întrucât dacă ar fi cunoscut în momentul creării legii toate circumstanțele, ar fi corectat-o.

Teoretic există și excepții de la regula originară, acestea putând forma o categorie ce poate fi obiect al unei noi reglementări juridice.

²⁹⁾Deoarece s-a născut în Stagira, Aristotel a fost numit „Stagiritul“

³⁰⁾Theodore Gomperz. Les penseurs de la Grece. Histoire de la philosophie antique, III, Première et deuxième ed, Lausanne, Librairie Payot & Cie, Paris, Librairie Felix Alcan, 1910, pagina 288.

Clasificarea conceptului de justiție s-a realizat prin contribuția marilor jurisconșulți ai Romei antice, cei care practic au întemeiat știința dreptului.

La romani justiția - în sens larg - desemna moralitatea; în sens restrâns noțiunea de justiție se contopea cu scopul ei, acela de a atribui fiecăruia ce este al său.

Pentru Cicero scopul dreptului - JUS CIVILE - consta în realizarea unei juste proporții între lucruri, stabilizat pe baza legilor și a moravurilor.

Jurisconșultul Ulpian aprecia că "justiția este scopul artei juridice".

Noțiunile de drept natural și drept pozitiv au fost frecvent utilizate de jurisconșulții romani.

În concepția romană, dreptul natural este o manifestare a ideii de dreptate, rezultată din natura lucrurilor.

Trebuie să remarcăm că în dreptul roman noțiunea de JUS NATURALE a comportat anumite intersecțiuni cu noțiunea de JUS GENTIUM.

Noțiunea de Jus Gentium a semnatificat inițial dreptul aplicabil gintilor, însă mai târziu această noțiune a avut semnificația de drept aplicabil pe teritoriul roman raporturilor juridice dintre cetățeni și străini, precum și raporturilor juridice dintre străini.

Spre finalul perioadei dominatului Jus Gentium a avut semnificația unui drept aplicabil tuturor popoarelor, întrucât cuprindea normele juridice similare la toate popoarele. Și în această accepțiune Jus Gentium era distinct în raport cu Jus Naturale, aceasta din urmă cuprinzând exclusiv normele eterne, imuabile și universale.

Rezumând aspectele punctate anterior reținem că doctrina greco-romană delimita justiția ca valoare etică de justiția ca valoare juridică.

Din punct de vedere juridic, justiția se înfăptuiește prin respectarea dispozițiilor cuprinse în normele juridice.

Pentru ca cetățenii să respecte legea - dreptul pozitiv - este

necesar ca legiuitorul să reglementeze în mod just relațiile sociale. Normele juridice edictate trebuie să creeze "tiparul" pentru afirmarea plenară a personalității fiecărui individ, în funcție de contribuția subiectelor de drept la dezvoltarea în ansamblu a societății.

Din punct de vedere etic, justiția se extinde peste granițele trasate de normele juridice.

Justiția, ca valoare etică, se exprimă prin intermediul subiectelor de drept care participă activ la atingerea finalității avută în vedere de legiuitor în momentul legiferării.

În consecință, respectarea activă a normelor de drept implică nu doar corectarea propriului comportament cu grija permanentă a regularizării conduitei tuturor membrilor societății.

Funcția de a judeca și corelația cu principiul separației/echilibrului „puterilor“ în stat

În Statul de Drept puterea emană de la popor și aparține acestuia. Datorită acestui fapt puterea etatică este unică, suverană și indivizibilă.

În scopul îndeplinirii atribuțiilor ce revin statului există diferite categorii de organe care exercită, fiecare în parte, funcții specifice.

În literatura juridică constituțională a fost exprimată teza potrivit căreia principiul separației "puterilor" în stat în forma sa clasică, trebuie "amendat". ³¹⁾

Acest principiu este considerat "mai mult o morală decât un principiu de articulare riguroasă a mecanismului statal". ³²⁾

Alți autori au apreciat că separația puterilor în stat reprezintă "un simbol al libertăților noastre care face parte din mitologia politică". ³³⁾

³¹⁾ I. Deleanu, *Drept Constituțional și Instituții Politice*, II, Editura Fundației „Chemarea“, Iași, 1992, pagina 32.

³²⁾ I. Deleanu, *Drept Constituțional*

³³⁾ R. Perrot, *Institution judiciaires*, 4 edition, Ed. Montchrestien, Paris, 1992, pag 426-428

Judecătorul în Statul de Drept trebuie să aibă un rol esențial concretizat în impunerea puterii de control în raport cu cetățenii și cu celelalte "puteri" constituite în stat.

Judecătorul este o emanație a Statului; el depinde de celelalte "puteri" ale statului însă misiunea sa este a le controla. Judecătorul își manifestă în exterior activitatea prin dualitatea drept-forță.

Datorită activității speciale desfășurată de judecător acestuia trebuie să i se asigure garanții în raport cu celelalte "puteri". Pentru a exista o "putere" judecătorească autonomă trebuie să fie prioritar îndeplinite trei condiții, respectiv: organele care pronunță dreptul să fie adecvate acestei funcții; desemnarea judecătorilor să nu depindă de factorul politic și să fie asigurată independența afectivă a persoanelor fizice investite cu funcția de judecător.³⁴⁾

Pentru existența Statului de Drept este necesar ca deciziile organelor de stat, a autorităților publice să fie, la toate nivelurile, limitate de existența normelor juridice, a căror respectare este garantată de intervenția judecătorului.

Deci, judecătorul reprezintă "cheia de boltă" și condiția de realizare a Statului de Drept.

Ierarhia normelor juridice - și incidența acestora - nu devine efectivă decât dacă este sancționată din punct de vedere juridic. De asemenea, drepturile fundamentale nu sunt asigurate în mod real decât în măsura în care judecătorul poate să le asigure protecția.

Judecătorul - în calitatea sa de garant al drepturilor fundamentale având rolul de apărător al valorilor sociale - este împuternicit să le ocrotească, chiar împotriva voinței majorității.

Controlul, fie de constituționalitate a legilor, fie de legalitate a actelor administrative, fie pentru respectarea drepturilor fundamentale, reprezintă criteriul esențial care caracterizează Statul de Drept.

Dacă în sistemul statului autoritat garanția drepturilor este atribuită legii, judecătorul fiind considerat un slujitor al legii în sis-

³⁴⁾R. Martin, J. Martin, le troisième pouvoir Presses des Editions CEF, Nisa, 1989, pag 28-29; I. Deleanu, M. Enache, Statul de Drept, în Dreptul nr. 7/1993, pagina 8.

temul Statului de Drept, judecătorul reprezintă un garant al acesteia.

Dezvoltarea actuală a Statului de Drept implică o concepție nouă cu privire la democrație. Democrația presupune respectul pluralismului, participarea directă a cetățenilor la treburile publice și garantarea drepturilor și libertăților inerente personalității umane. Din această perspectivă, existența judecătorului nu apare ca o denaturare, ea fiind un "instrument" de realizare a exigențelor democrației.

Judecătorul fiind supus legii trebuie să realizeze un echilibru între majoritate și respectul drepturilor fundamentale. Justiția se indentifică, din aceste puncte de vedere, cu etica și înțelepciunea.

Justiția fiind exercitată ca o "putere" independentă, realizează echilibrul funcțiilor legislative și executive prin intermediul controlului de constituționalitate (acesta este specific exclusiv Curții Constituționale), a actelor administrative.

"Puterea" judecătorească este aceea care permite ca declarațiile de drepturi și garanțiile constituționale proclamate, să poată deveni mai mult decât formulări teoretice și să aibă forță obligatorie pentru indivizi, pentru autorități, și, în ultimă instanță, pentru stat.

Judecătorul, fiind titular al "puterii" judecătorești este investit cu puterea de a judeca - jurisdicție - iar această putere este echivocă: judecătorul aparține statului care îl învestește în funcție însă el este obligat să exercite un control asupra statului.

Judecătorul reprezintă, în același timp, puterea statului și contraputerea acestei puteri. La origine "puterea" judecătorească este o emanație a statului și din această cauză judecătorul se conformează regulilor și valorilor societății. Dar, în același timp, "puterea" judecătorească acționează ca o frână, ca o contraputere, deoarece are aptitudinea de a controla legalitatea actelor administrative, constituționalitatea actelor legislative și executive și poate asigura apărarea drepturilor fundamentale ale cetățenilor de orice vătămare, care poate proveni chiar de la organele, de la autoritățile, altei "puteri" constituite în stat.

Orice imagine am avea despre justiție, aceasta trebuie să fie independentă.

În Statul de Drept, independența judecătorilor nu este un privilegiu acordat membrilor corpului judecătoresc ³⁵⁾, ea reprezentând o garanție pentru cetățeni! Orice subiect de drept trebuie să aibă acces la justiție pentru a obține o hotărâre judecătorească care să-i asigure respectarea drepturilor subiective privitoare la persoană, la bunuri și la celelalte valori sociale ocrotite de lege. Acest drept - confirmat prin liberul acces la justiție - ar fi iluzoriu dacă judecătorul nu ar fi independent și imparțial.

De aceea apreciem că independența reprezintă o garanție a imparțialității judecătorului. Imparțialitatea presupune adoptarea unei poziții de detașare în raport cu părțile din proces, de sistemul politic și de interesele generale sau particulare ale subiectelor de drept.

Judecătorul nu trebuie să aibă niciun interes, nici general, nici particular în soluționarea cauzei cu care a fost investit deoarece el nu reprezintă pe nimeni, având doar rolul de protector al drepturilor subiective vătămate.

Nicio voință și niciun interes nu pot condiționa judecata sa, nici măcar interesul majorității. În mod diferit în raport cu "puterea" legislativă sau cu cea executivă, care sunt puteri ale majorității, judecătorul împarte dreptatea în numele legii, ca exprimare a voinței suverane a poporului, dar nu în numele majorității, el trebuind să apere și libertățile minorității.

Independența și implicit imparțialitatea judecătorului cere separarea instituțională a acesteia în raport cu părțile, cu acuzația publică sau alte "puteri" constituite în stat.

Independența judecătorilor trebuie să fie reală și concretizată în practică, în modul de organizare judecătorească, oferind sistemului mijloace operaționale necesare exigențelor societății contemporane și abolind structurile arhaice, de paternalism guvernamental existente întotdeauna în ceea ce privește pe judecător.

³⁵⁾Avem „onoarea” de a ne număra și noi printre aceștia.

Independența "puterii" judecătorești trebuie să fie funcțională, organică și economică.

Independența organică și funcțională a judecătorilor se caracterizează prin existența unui organ de "guvernare" a corpului judecătoresc, Consiliul Superior al Magistraturii, și prin posibilitatea corespunzătoare condițiilor din fiecare țară de a avea și alte consilii ale judecătorilor; prin inexistența oricărei subordonări între judecători; a directivelor adresate judecătorilor din instanțele "ierarhic inferioare"; prin inexistența oricărui sistem de ierarhie între judecătorii aceleiași instanțe.

Judecătorii nu trebuie să primească ordine sau instrucțiuni, cu excepția deciziilor pronunțate de instanțele "superioare" de control judiciar, în soluționarea căilor de atac (apel, recurs).

Justiția contemporană necesită o adevărată independență, realizată în mod efectiv și garantată de existența unui organism de "autogovernare" a judecătorilor - Consiliul Superior al Magistraturii (C.S.M.).

Privire de ansamblu - succintă - asupra independenței instanțelor și a judecătorilor

Din Principiile fundamentale referitoare la independența magistraturii, adoptate la Milano în anul 1985 și confirmate de Adunarea Generală a O.N.U. în același an, rezultă că independența judecătorilor trebuie garantată de stat și enunțată în Constituție sau în altă lege națională, iar celelalte "puteri" constituite în stat trebuie să o respecte. (pct. 1).

Așa cum am menționat anterior art. 124 alin. (3) din Constituția României proclamă acest principiu fundamental.

Textul constituțional precizat este în concordanță cu "Proiectul

de principii privind independența puterilor judecătorești", adoptat la Siracusa, în Italia, în anul 1981, cu "Principiile fundamentale privind independența puterii judecătorești", adoptate de Adunarea Generală a O.N.U. prin două rezoluții, în anul 1985.

Referitor la preocupările privitoare la consacrarea principiului independenței judecătorilor, pe plan mondial, precizăm că au fost adoptate de organismele internaționale și alte acte declarative cum ar fi: Proiectul de Declarație Universală privind independența justiției elaborat de Dr. Singhoi în anul 1987; Principiile de la Tokyo privind independența puterii judecătorești în regiunea juridică asiatică, adoptat în anul 1981; Codul Asociației Internaționale a Avocaților privind standardele minime de independență a puterii judecătorești, adoptat la New Delhi, în capitala Indiei, în anul 1982 și respectiv Proiectul Standardelor independenței puterii judecătorești și a profesiei de avocat, elaborat în anul 1986.

De principiu, în doctrina juridică, inclusiv cea constituțională se acreditează teza că independența judecătorilor poate fi analizată dintr-o dublă perspectivă:

- o independență funcțională a judecătorilor;
- o independență personală a acestora.

Independența funcțională - pornește de la ideea că justiția se realizează prin intermediul unei categorii specializate de organe (de autorități), apte să îndeplinească funcția de judecată.

De asemenea, justiția trebuie să se înfăptuiască pe baza normelor de drept prestabilite de "puterea" legislativă.

Din punctul de vedere funcțional puterea judecătorească trebuie să statueze asupra cauzelor deduse judecării, fără restricții, amenințări sau intervenții, directe sau indirecte, din partea justițiabililor sau din partea altei "puteri" constituite în stat, ori din partea grupurilor de presiune.

Independența funcțională a judecătorului este organic legată de poziția acestuia în raport cu ceilalți judecători de la aceeași instanță,

de la instanțele de control judiciar "ierarhic superioare" sau în raport cu judecătorii care îndeplinesc atribuțiile de conducere a respectivei instanțe de judecată unde funcționează judecătorul.

Aceste principii declarative se regăsesc în documentele internaționale enunțate anterior și în mod deosebit în dispozițiile art. 2 din "Principiile fundamentale privind independența puterii judecătorești adoptate de Adunarea Generală a O.N.U., în anul 1985.

În România, în conformitate cu legislația în vigoare, independența funcțională a judecătorilor este consacrată, în mod indirect, în dispozițiile Legii fundamentale.

Art. 126 alin. (1) al Constituției României prevede: "Justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege".

În România funcționează ca instituții cu caracter jurisdicțional următoarele instanțe: judecătoriile, tribunalele, curțile de apel și Înalta Curte de Casație și Justiție.

În limitele legii funcționează și instanțele militare.

Stabilirea prin lege - lege organică - a instanțelor judecătorești a numărului acestora, a procedurii de judecată și a competenței reprezintă, în opinia noastră, un element fundamental, o piatră de temelie în consacrarea independenței funcționale a judecătorilor.

Prevederile art. 124 alin. (1) coroborat cu alin (3), generează totala independență a judecătorilor în raport cu "puterea" legislativă sau cu exponenții "puterii" executive.

Independența judecătorului nu privește însă raporturile cu dreptul pozitiv (obiectiv). Altfel spus, judecătorul nu este independent față de lege.

"Puterea" judecătorească este chemată să aplice Dreptul. Ea nu poate refuza aplicarea legilor nici în mod direct și nici indirect prin interpretare - în spiritul contrar voinței legiuitorului - întrucât în acest fel s-ar îndepărta de mobilul scop al pronunțării Dreptului, în condițiile de independență și de imparțialitate.

*

*

*

Independența judecătorului presupune și o latură personală, referitoare la statutul acestui "personaj cheie" al societății contemporane. Independența personală se manifestă cu prioritate, în privința carierei profesionale a judecătorului cu scopul de a-l feri pe acesta de ingerințele și capriciile celorlalte "puteri" constituite în stat și în mod deosebit în raport cu "puterea" executivă.

Independența funcțională trebuie să fie dublată de independența personală a judecătorului întrucât, în acest mod se poate asigura și garanta o independență reală a reprezentanților "puterii" judecătorești.

Analiza statutului judecătorului - cu privire specială asupra condițiilor de selecționare, a modului de investire în funcție și a aplicării sancțiunilor disciplinare s-a realizat, alături de alte chestiuni, în una dintre cele mai importante lucrări ale noastre.³⁶⁾ În acest context vom prezenta, în mod succint, elementele care compun și garantează totodată independența personală a judecătorului.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că reprezintă criteriile de apreciere a independenței personale a judecătorilor, următoarele condiții: selecționarea și numirea judecătorului, durata numirii în funcție și existența garanțiilor conferite judecătorului împotriva oricăror influențe exterioare actului de justiție.

În țara noastră judecătorii sunt selecționați în conformitate cu legislația în vigoare, ulterior fiind numiți în funcție prin Decret al Președintelui României, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii.

Investirea candidaților în funcția de judecător cunoaște pe plan internațional două modalități: fie ca urmare a numirii, fie ca urmare a organizării de alegeri.

³⁶⁾"Independența judecătorilor și garanțiile ei juridice", această teză urmează a fi publicată

Considerăm că sistemul alegerii judecătorilor ar conduce la dependența acestora în raport cu electoratul sau în raport cu grupurile de presiune din cadrul societății.

Exponenții "puterii" legislative sunt aleși de electorat cu scopul elaborării și aplicării politicii, în acord cu programele de guvernare adoptate de partidele politice.

Judecătorii, în calitate de membri ai "puterii" judecătorești, nu exercită funcția în temeiul opțiunilor politice și nu au ca scop elaborarea politicii generale a statului. Rolul judecătorilor se circumscrie aplicării legii și drept consecință, se extinde și cu privire la controlul modului în care se aplică dreptul pozitiv (obiectiv).

De lege lata, numirea judecătorilor, cu excepția celor stagiați, se face de Președintele României, prin Decret prezidențial.

Pentru a estompa intervenția "puterii" executive și rolul acesteia în numirea judecătorilor, Constituția României a înființat Consiliul Superior al Magistraturii, care are aptitudinea de a propune șefului statului candidații în vederea numirii în funcțiile vacante.

În acord cu prevederile punctului 10 din Principiile fundamentale asupra independenței magistraturii recrutarea judecătorilor se realizează prin concurs de admitere în magistratură, absolvirea Institutului Național al Magistraturii (I.N.M.) și promovarea examenului de capacitate.

Tot circumscrisă laturii personale a independenței judecătorilor este instituția inamovibilității.

Inamovibilitatea - este o instituție în virtutea căreia judecătorii nu pot fi revocați din funcție, suspendați, transferați, pensionați sau sancționați disciplinar decât în cazurile și în condițiile prevăzute de dispozițiile legale.

Guvernele autoritate nu doresc instituirea inamovibilității corpului judecătoresc și chiar "lupta" împotriva legiferării acestei insti-

tuții, considerând-o o piedică în calea realizării "obiectivelor guvernării".

Fără îndoială, acordarea inamovibilității judecătorilor "trădează" caracterul democratic al statului și respectul "puterilor" etatice față de lege.

Scopul principal al acordării inamovibilității judecătorilor îl reprezintă protejarea acestora în raport cu "puterea" executivă.

Judecătorul este apărat de instituția inamovibilității în condițiile în care își exercită corect atribuțiile de serviciu și are o conduită profesională și socială demnă.

În ipoteza în care judecătorul săvârșește abateri disciplinare sau încalcă regulile de conduită prevăzute de Codul deontologic se va angaja, în formele prestabilite și în condițiile legii, răspunderea juridică disciplinară.³⁷⁾

Tot sub aspect personal independența judecătorilor este asigurată prin stabilirea unei salarizări corespunzătoare a judecătorilor.

Fiind îngrădit prin incompatibilități și interdicții, prin modul în care judecătorul este perceput în spectrul social (sub raportul calității morale a conduitei sale), la care putem adăuga cantitatea și calitatea muncii pe care o prestează, judecătorul trebuie să dispună de o indemnizație decentă, care să compenseze toate restricțiile pe care societatea și legea i le impune.

În sfârșit, pentru a contura elementele care compun, sub aspect personal, independența judecătorului, este necesar să ne referim și la formația profesională.

În scopul asigurării independenței, judecătorul trebuie să studieze continuu doctrina juridică și jurisprudența.

Este recomandabil ca judecătorii, în general, să se specializeze în cadrul ciclurilor universitare de învățământ superior.

Aceasta întrucât un judecător slab pregătit sau ignorant este predispus mai ușor la dependență în raport cu alte autorități "ierarhice" sau exterioare justiției ori cu justițiabilii. De aceea, legislația

³⁷⁾P. Vasilescu, Tratat teoretic și practic de procedură civilă, vol. I, Iași, pagina 299

în domeniu impune obligativitatea efectuării unor stagii periodice de pregătire sau de perfecționare profesională.

Independența unui judecător implică din partea persoanei fizice investită în această funcție anumite calități morale, între care amintim: curaj, obiectivitate și erudiție.

Așadar toate elementele analizate trebuie grefate pe caracterul și pe profilul moral al persoanei fizice investită în funcția de judecător pentru că scopul ultim al asigurării independenței îl reprezintă pronunțarea unor hotărâri judecătorești legale, temeinice și demne de încrederea societății.³⁸⁾

În secțiunea a 2-a al cap. VI din Titlul III al Constituției României Legiuitorul Constituant a reglementat Ministerul Public.

Din analiza art. 131 din Constituția României se reține că Ministerul Public, în activitatea judiciară, reprezintă interesele generale ale societății și apără ordinea de drept, precum și drepturile și libertățile cetățenilor.

Ministerul Public își exercită atribuțiile prin procurori constituiți în parchete. Aceste "parchete" funcționează pe lângă instanțele judecătorești.

Procurorii din cadrul parchetelor conduc și supraveghează activitatea de cercetare penală a poliției judiciare.

Pe noi nu ne interesează, în această lucrare, decât aspectele de ordin constituțional referitoare la Ministerul Public.

Este lesne de observat că Constituantul a optat pentru "integrarea" Ministerului Public în cadrul "Autorității judecătorești".

Așa cum am mai precizat la începutul lucrării, unii doctrinari au manifestat serioase rezerve față de "încadrarea" Ministerului Public în "puterea" judecătorească.

Au apărut multe studii de specialitate, monografiile sau cursuri

³⁸⁾Să ne fie îngăduită această analiză mai detaliată. Subiectivitatea noastră, totuși își spune cuvântul!!

universitare în care autorii doctrinari de prestigiu, afirmau necesitatea considerării Ministerului Public ca parte componentă a "puterii executive".

Alți autori precizează o soluție mai nuanțată în sensul că Ministerul Public, prin rolul și modul de organizare, are o natură duală: executiv și judiciar (în niciun caz judecătoresc!!).

Altfel spus, Ministerul Public ar trebui să fie un organ al autorității executive cu competențe materializate pe plan judiciar.

Această soluție ni se pare corectă și o îmbrățișăm fără rezerve.

Membrii Ministerului Public nu pronunță Dreptul și nu au competența de a statua (de a soluționa) raporturile juridice devenite litigioase.

Dacă Constituantul a avut în vedere tradiția organizării judecătorești a României, atunci era necesar ca titulatura cap. VI din Titlul III al Constituției României să fie eventual modificat din "Autoritatea judecătorească" în "Autoritatea judiciară" pentru a putea cuprinde și Ministerul Public.

Tot ceea ce poartă sintagma "judecătoresc" nu se poate referi decât la instanțele judecătorești și la membrii care le compun - judecătorii.

Deși actuala Lege privind statutul judecătorilor și procurorilor (nr. 303/2004 - publicată în Monitorul Oficial nr. 576/29.06.2004, sub numele de "Legea privind statutul magistraților") republicată cu această denumire în Monitorul Oficial nr. 826/13.09.2005 face o distincție mai puternică, în raport cu vechile reglementări, între judecători și procurori, totuși chiar Constituția României le recunoaște acestor categorii profesionale calitatea de magistrați.

Art. 40 alin. (3) din Constituție se referă expres la "magistrați"; de asemenea art. 133 din Legea fundamentală reglementează Consiliul Superior al Magistraturii care dispune de două secții, una pentru judecători, alta pentru procurori, dar se specifică că un număr de membri ai Consiliului "sunt aleși în adunările ge-

nerale ale magistraților..." (art. 133 alin. (2) lit. "a" din Constituția României)

După ce prin Legea nr. 92/1992 cu modificările ulterioare legiuitorul a menționat "Corpul magistraților", în lumina celor mai recente acte normative în domeniu, se pare că legiuitorul intenționează separarea celor două categorii de funcții.

Noi nu dorim să comentăm intenția legiuitorului, dar am argumentat mai sus că judecătorii și procurorii sunt considerați magistrați de către Legea fundamentală a României.

În aceste condiții Legiuitorul nu are aptitudinea de a exclude utilizarea noțiunii de "magistrat".

Evident, deși sunt "magistrați", judecătorii și procurorii au - și trebuie să aibă - statute profesionale distincte, în raport cu atribuțiile pe care le exercită în mod concret: primii înfăptuiesc justiția (judecătorii) iar ceilalți apără interesele generale ale societății, în cadrul activității judiciare (procurorii).

Cunoaștem din activitatea practică, cu caracter profesional, că există și se manifestă o oarecare "rivalitate?" sau poate "invidie?" între judecători, ca magistrați care înfăptuiesc justiția (penală în cazul nostru) și procurori, ca magistrați ai parchetului.

Este mai presus de orice dubiu că relațiile dintre magistrații judecători și magistrații procurori trebuie să se desfășoare cu bună-credință, colegialitate, dar cu respectarea statutului fiecărei categorii de funcții în parte.

Procurorii nu trebuie să îi subestimeze pe judecători și nici să îi considere drept "privilegiați" pe aceștia pentru faptul că ei înfăptuiesc justiția!!

Judecătorii, la rândul lor, nu trebuie să îi considere pe procurori drept "instrumente" sau "simpli auxiliari" ai justiției!!

Conlucrarea, în limitele legii, dintre judecători și procurori fundamentată pe onestitate caracterizează sau trebuie să caracterizeze raporturile dintre cele două categorii de magistrați.

În cadrul secțiunii a 3-a din cap. VI, Titlul III al Constituției României este reglementată instituția "Consiliului Superior al Magistraturii". (art. 133)

O parte din rolul și atribuțiile Consiliului Superior al Magistraturii le-am enumerat la analiza instanțelor judecătorești.

Mai remarcăm faptul că instituția Consiliului Superior al Magistraturii funcționează în plen (când participă și cei doi reprezentanți ai societății civile) sau în secțiile înființate: una pentru judecători și una pentru procurori.

Hotărârile Consiliului Superior al Magistraturii se iau prin vot secret. Durata mandatului membrilor Consiliului este de 6 ani. Din Consiliu fac parte și ministrul justiției, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție și procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Consiliul Superior al Magistraturii își alege un președinte dintre magistrații de carieră pentru un mandat de un an.

Șeful statului, când participă la lucrările Consiliului Superior al Magistraturii, le prezidează.

În dezvoltarea dispozițiilor constituționale a fost adoptată Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii.³⁹⁾

Prevederile acestei legi sunt de domeniul organizării autorității judecătorești. Ele nu sunt analizate, în detaliu, în lucrarea de față deoarece cercetarea noastră se circumscrie efectiv Dreptului Constituțional și Instituțiilor Politice.

³⁹⁾Republicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 827/13.09.2005

Cap. VI: Avocatul Poporului

Instituția "Avocatul Poporului" a fost reglementată în cadrul cap. IV din Titlul II al Constituției României.

Art. 58 - Numirea și rolul

"(1). Avocatul Poporului este numit pe o durată de 5 ani pentru apărarea drepturilor și libertăților persoanelor fizice. Adjuncții Avocatului Poporului sunt specializați pe domenii de activitate.

(2). Avocatul Poporului și adjuncții săi nu pot îndeplini nici o altă funcție publică sau privată, cu excepția funcțiilor didactice din învățământul superior.

(3). Organizarea și funcționarea instituției Avocatul Poporului se stabilesc prin lege organică."

Art. 59 - Exercițarea atribuțiilor

"(1). Avocatul Poporului își exercită atribuțiile din oficiu sau la cererea persoanelor lezate în drepturile și în libertățile lor, în limitele stabilite de lege.

(2). Autoritățile publice sunt obligate să asigure Avocatului Poporului sprijinul necesar în exercitarea atribuțiilor sale."

Art. 60 - Raportul în fața Parlamentului

"Avocatul Poporului prezintă celor două Camere ale Parlamentului rapoarte anual sau la cererea acestora. Rapoartele pot conține recomandări privind legislația sau măsuri de altă natură pentru ocrotirea drepturilor și libertăților cetățenilor".

În primul rând pentru a nu stârni nedumeriri trebuie să facem unele precizări.

Instituția Avocatul Poporului este tratată de doctrinarii

Dreptului Constituțional ca o garanție constituțională a drepturilor și libertăților publice. În consecință, această instituție este tratată în strânsă legătură cu drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor români.

În sistematizarea titlului II al Constituției României, Legiuitorul Constituant a consacrat ultimul capitol tocmai instituției pe care noi o analizăm.

Având în vedere argumentele expuse anterior ar fi fost mai firesc să tratăm instituția Avocatul Poporului în cadrul părții a II-a a lucrării, dedicată "Drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor români".

Am optat pentru tratarea acestei instituții în această parte a lucrării consacrată "Puterii de stat în România" deoarece apreciem că Avocatul Poporului constituie o autoritate publică.

Importanța acestei autorități publice se relevă atât în legătură cu protejarea și garantarea drepturilor și libertăților fundamentale cât și în raport cu grija manifestată de puterea publică în prezervarea și conservarea acestor drepturi și libertăți.

Altfel spus, tradițional în analiza instituției Avocatul Poporului accentul cade pe valoarea și pe importanța drepturilor subiective recunoscute cetățenilor (drepturi și libertăți fundamentale, fără îndoială). De altfel, aceasta a fost și rațiunea Legiuitorului Constituant în sistematizarea reglementărilor.

Dacă procedăm la analiza instituției Avocatul Poporului în strânsă corelație cu autoritățile etatice ale României este evident că accentul cade asupra evoluției și a reglementării instituției ca atare, sub aspectul dreptului pozitiv (obiectiv).

*

*

*

În temeiul dispozițiilor constituționale, care reglementează pentru prima dată o astfel de "autoritate" în România, a fost adoptată

Legea nr. 35/1997, în ședința comună a Camerei Deputaților și a Senatului, la data de 21.02.1997.

Instituția reglementată în Constituția României își are izvorul în instituția Ombusman-ului suedez.

Autoritatea publică Avocatul Poporului reprezintă un "instrument complementar" al Parlamentului, instituit pentru realizarea controlului autorității executive.

Mandatul Avocatului Poporului era inițial de 4 ani conform dispozițiilor Constituției României adoptată prin referendum naționala la 08.12.1991.

Ulterior, după revizuirea Constituției României în anul 2003, mandatul Avocatului Poporului a fost mărit, ca durată, la 5 ani.

De asemenea sub imperiul Constituției României, anterior revizuirii, Avocatul Poporului era numit de Camera "superioară" a Parlamentului României - de Senat.

După revizuirea constituțională, art. 65 lit. "i" din Constituția României prevede că cele două Camere parlamentare, cu votul majorității deputaților și a senatorilor, numesc Avocatul Poporului.

Poate candida la numirea în această demnitate publică orice cetățean al României care îndeplinește condițiile de numire stabilite pentru demnitatea de judecător al Curții Constituționale. Analizând prevederile art. 143 din Constituția României putem stabili, în mod indirect, care sunt condițiile necesare pentru ca un cetățean român să exercite demnitatea publică de "Avocat al Poporului".

Art. 143: "Judecătorul Curții Constituționale trebuie să aibă pregătire juridică superioară, înaltă competență profesională și o vechime de cel puțin 18 ani în activitatea juridică sau în învățământul juridic superior.

Cu excepția cetățeniei române persoana fizică care candidează trebuie să îndeplinească cumulativ alte trei condiții:

A) - să posede pregătire juridică superioară. De principiu, pentru această demnitate publică, candidații sunt doctori în științe juridice.

B) - să aibă înaltă competență profesională. Aceasta presupune îndeplinirea, anterior depunerii candidaturii, a unor funcții publice sau demnități de o extremă importanță. Candidatul trebuie să-și fi exercitat atribuțiile specifice funcției sau demnității publice cu competență profesională de excepție.

C) - să aibă vechime de cel puțin 18 ani în activitatea juridică sau în învățământul juridic superior. Este o condiție de vechime impusă candidatului la demnitatea publică de Avocat al Poporului.

Numărul de ani solicitați nu este exagerat, având în vedere importanța acestei demnități publice.

Evident vechimea poate fi în activitatea juridică practică (magistratura, de ce nu avocatură, notariat) sau în învățământul juridic superior.

Această modalitate alternativă (vechime în profesii practice sau în învățământul juridic superior) este firesc prevăzută, fiind de notorietate că persoanele fizice cu înaltă competență profesională și cu pregătire academică în ciclurile avansate din învățământul universitar, profesează în cadrul Facultăților de Drept din România, în calitate de cadre didactice universitare.

Avocatul Poporului dispune de independență în raport cu orice altă autoritate publică. El nu poate îndeplini o altă funcție sau demnitate publică tocmai pentru a i se conserva independența (cu excepția funcțiilor didactice din învățământul superior, desigur). Astfel recomandările făcute de Avocatul Poporului nu pot fi cenzurate de Parlament și nici de Justiție. Avocatul Poporului nu este supus nici unui mandat imperativ sau reprezentativ, mandatul său nu poate fi reînnoit decât o singură dată.⁴⁰⁾

Avocatul Poporului în exercitarea atribuțiilor specifice dispune de anumite mijloace și mecanisme de acțiune.

⁴⁰⁾ A se vedea: Legea nr.35/1997, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr. 844/15.09.2004

El primește și repartizează cereri privind eventuala încălcare a drepturilor și libertăților cetățenilor români de către autoritățile administrației publice. Urmărește selecționarea petițiilor, solicitând, dacă este cazul, încetarea încălcării drepturilor și libertăților, repunerea în drepturi a petiționarilor și acoperirea prejudiciilor.

Avocatul Poporului se poate sesiza la cererea cetățenilor vătămați în drepturile lor sau din oficiu.

În orice caz este necesară următoarea precizare: nu fac obiectul activității Avocatului Poporului cererile referitoare la actele emise de Camerele Parlamentului, la actele Președintelui României și a Guvernului țării, a Curții Constituționale, ale Președintelui Consiliului Legislativ și ale "puterii" judecătorești precum și cererile privitoare la actele sau faptele încheiate ori săvârșite de deputați și de senatori.

Se recunoaște Avocatului Poporului aptitudinea de a efectua anchete în vederea verificării temeiniciei sesizărilor cetățenilor români.

Avocatul Poporului prezintă celor două Camere parlamentare, fie anual, fie la solicitarea acestora, rapoarte. Prezentarea unor astfel de rapoarte nu trebuie să conducă la ideea subordonării funcționale, efective, a Avocatului Poporului în raport cu "puterea" deliberativ-legislativă. În consecință, Avocatul Poporului beneficiază de independență în activitatea desfășurată și de autonomie în raport cu autoritatea publică care îl numește și eventual îl revocă - Parlamentul României.

*

*

*

La finalul acestor succinte observații se impune o întrebare cu efect imediat asupra "terminologiei" utilizate, dar cu repercursuini asupra fondului discuției - analiza autorităților publice.

Este "Avocatul Poporului" doar o instituție sau o autoritate publică în adevăratul sens al cuvântului?

Doctrinariii constituționaliști când se referă la "Avocatul Poporului" utilizează sintagma de "instituție". Chiar și noi l-am denumit astfel în observațiile anterioare.

Reținem totodată că, Constituantul nu a inclus instituția Avocatului Poporului în Titlul III al Legii fundamentale, referitor la "Autoritățile publice".

Prin natura atribuțiilor pe care le are - conferite pe cale constituțională și legală - Avocatul Poporului dobândește caracterele unei autorități publice.

De aceea noi apreciem că instituția Avocatului Poporului prin rolul său și prin atribuțiile care îi sunt conferite, constituie o autoritate publică sui generis.

Calificarea acestei instituții ca fiind o autoritate publică nu este de natură să dezechilibreze în vreun fel principiul fundamental, după care se ghidează însuși Legiuitorul Constituant, al echilibrului și separației "puterilor" constituite în stat.⁴¹⁾

Noi am calificat instituția "Avocatului Poporului" ca fiind o autoritate publică datorită rolului său în garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor români. Numai în mod subsidiar am "apelat" la "forța", la capacitatea și aptitudinile acestei instituții pentru a încerca motivarea ideii noastre.⁴²⁾

⁴¹⁾ A se vedea art. 1 alin. (4) din legea fundamentală.

⁴²⁾ Este doar un punct de vedere. Reinterăm faptul că „Avocatul poporului” este considerat, în doctrină, o instituție.

Cap. VII: Curtea Constituțională a României

În cadrul Titlului V din Constituția României este reglementată Curtea Constituțională.

Legiuitorul constituant a structurat conținutul Titlului V astfel: art. 142 - Structura Curții Constituționale; art. 143 - Condiții de numire a judecătorilor Curții Constituționale; art. 144 - Incompatibilitățile specifice funcției de judecător al Curții Constituționale; art. 145 - Independența și inamovibilitatea judecătorilor Curții Constituționale; art. 146 - Atribuțiile Curții Constituționale și art. 147 - Deciziile pronunțate de Curtea Constituțională și implicit efectele acestor decizii.

Instituirea Curții Constituționale în peisajul constituțional românesc a constituit o inovație a Legiuitorului Constituant.

Așa cum am avut ocazia să mai precizăm în capitolul I a primei părți din prezenta lucrare, fundamentarea și funcționarea Curții Constituționale este de natură să modifice "schema clasică" a "puterilor" etatice. Echilibrul și separația "puterilor" statale pare a fi iremediabil afectate de modul de funcționare și mai ales de atribuțiile Curții Constituționale.

Curtea Constituțională a preluat "coroana" care în mod tradițional în România aparținuse autorității ("puterii") judecătorești. Este vorba de aptitudinea de exercitare a controlului constituționalității legilor.

Fiind deposedată de această atribuție de excepție, autoritatea judecătorească a rămas, în continuare, competentă să soluționeze cauzele civile și penale precum și cauzele administrative, care prin natura lor implică verificarea legalității actelor emise de organele autorității executive.

Nu suntem noi cei chemați a aprecia dacă prin înființarea Curții Constituționale a fost sau nu știrbită autoritatea judecătorească, în latura atribuțiilor, a competențelor sale civile.

Cert este că jurisdicția constituțională se exercită de o autoritate publică independentă. Această autoritate este reprezentată de Curtea Constituțională.

Legiuitorul Constituant a optat pentru înființarea acestei autorități publice independente de celelalte "puteri" etatice.

Există, desigur, și o altă opțiune: instituirea unei Curți Constituționale distincte, competentă să soluționeze litigiile cu caracter constituțional, care să fie integrată în autoritatea judecătorească.

Rolul Curții Constituționale este acela de a "garanta supremația Constituției".

În consecință, organizarea, funcționarea și atribuțiile Curții Constituționale nu pot fi determinate decât prin însăși Legea fundamentală și prin Legea organică privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale (nr. 47/18.05.1992).⁴³⁾

În legătură cu necesitatea instituirii Curții Constituționale s-au purtat aprinse discuții în Adunarea Constituantă.

Unele puncte de vedere au considerat că, un organ specializat al statului - Curtea Constituțională - trebuie să înfăptuiască garantarea deplină a Constituției prin exercitarea atribuției de control a constituționalității legilor adoptate de legiuitorul ordinar.⁴⁴⁾

Alte opinii - la vremea respectivă - s-au situat pe poziții contrare. S-a specificat, de exemplu, că atribuțiile privind controlul constituționalității legilor trebuie să rămână o perioadă relativ îndelungată - 10 până la 15 ani - în competența instanțelor judecătorești (de drept comun).⁴⁴⁾

O poziție nuanțată, foarte pertinentă după părerea noastră, pre-

⁴³⁾Legea a fost republicată în Monitorul Oficial, partea I, nr. 643/16.07.2004 în temeiul art. III din Legea nr. 232/2004 pentru modificarea și completarea Legii nr. 47/1992

⁴⁴⁾ Pentru detalierea expunerilor a se vedea Monitorul Oficial a României, anul II, nr. 18, partea a II-a din data de 16.05.1991, pag 4-17.

ciza că, cu excepția Republicii Franceze, verificarea constituționalității legilor se realizează de instanțele judecătorești (de drept comun) sau de tribunale constituționale care sunt organe de jurisdicție plasate în cadrul "puterii" judecătorești!!⁴⁴⁾

În fine s-a acreditat și ideea conform căreia Curtea Constituțională nefiind definită ca o putere de stat (publică) pare doar o instituție statală care nu poate fi controlată de celelalte "puteri".⁴³⁾

Curtea Constituțională apare cu un "superparlament... cu putere de negare și nu cu putere de promovare" - a afirmat un membru al Adunării Constituante.⁴⁴⁾

Unii parlamentari au propus alte modalități de realizare a controlului constituționalității legilor: controlul proiectelor de lege să se înfăptuiască de o comisie a Camerelor parlamentare; controlul constituționalității legilor să se facă de Curtea Supremă de Justiție (actuala Înalta Curte de Casație și Justiție), în secții reunite, aptitudinea oricărui cetățean de a ataca, în mod direct o lege apreciată ca neconstituțională, etc.

Dezbaterile Adunării Constituante sunt, la momentul de față, fapt istoric. Legiuitorul Constituant a acceptat înființarea acestei "puteri" publice schimbându-i doar denumirea din "Consiliul Constituțional" - cum figura în Tezele Constituției - în "Curtea Constituțională".

Structura Curții Constituționale

Structura Curții Constituționale este prevăzută în art. 142 din Constituția României:

"(1). Curtea Constituțională este garantul supremației Constituției.

(2). Curtea Constituțională se compune din nouă judecători, numiți pentru un mandat de 9 ani, care nu poate fi prelungit sau înnoit.

(3). Trei judecători sunt numiți de Camera Deputaților, trei de Senat și trei de Președintele României.

(4). Judecătorii Curții Constituționale aleg prin vot secret, președintele acesteia, pentru o perioadă de 3 ani.

(5). Curtea Constituțională se înnoiește cu o treime din judecătorii ei, din 3 în 3 ani, în condițiile prevăzute de legea organică a Curții."

Autoritățile publice care concură la numirea judecătorilor Curții Constituționale sunt: Camera Deputaților, Senatul și Președintele României.

Fiecare dintre autoritățile publice enunțate numesc câte 3 judecători la Curtea Constituțională.

Curtea Constituțională se reînnoiește din trei în trei ani cu câte o treime din judecătorii săi. Schimbarea alcătuirii, a compoziției judecătorilor Curții Constituționale nu reprezintă doar un aspect tehnic. Ea are rolul de a da un plus de vigoare acestei autorități publice.

Alegerea președintelui Curții Constituționale este o chestiune firească, care nu ridică probleme.

O întrebare totuși se poate pune în legătură cu numărul judecătorilor: este acest număr de 9 judecători suficient?

Se cunoaște că la Înalta Curte de Casație și Justiție, spre exemplu, funcționează un număr mult mai mare de judecători. Cei 9 judecători sunt în număr suficient pentru a delibera asupra unei excepții de neconstituționalitate?

Firesc, Legiuitorul Constituant a considerat suficient numărul judecătorilor. Să nu uităm că fiecare din cei nouă judecători are o vastă experiență profesională în domeniul juridic și că dispune de pregătire juridică superioară.

Condițiile pentru numirea în calitatea de judecător la Curtea Constituțională

Aceste condiții sunt prevăzute în art. 143 din Constituția României:

"Judecătorii Curții Constituționale trebuie să aibă pregătire juridică superioară, înaltă competență profesională și o vechime de cel puțin 18 ani în activitatea juridică sau în învățământul juridic superior".

Toate aceste condiții au fost analizate în cap. VI din partea I a lucrării (dedicat Avocatului Poporului).

Ele au fost examinate în paragrafele alocate analizării condițiilor necesare cetățeanului român pentru a candida în vederea numirii în demnitatea publică de Avocat al Poporului. De aceea nu vom reveni asupra lor.

Procedura de numire a judecătorilor Curții Constituționale implică mai multe etape: depunerea candidaturii la Comisia juridică a Camerei Deputaților sau a Senatului, de către grupurile parlamentare sau de deputați ori senatori, în mod individual.

Candidatura trebuie să aibă atașată o caracterizare a candidatului propus și să fie însoțită de acte care să dovedească îndeplinirea condițiilor; candidații vor fi audiați de către Comisie; Comisia juridică va întocmi un raport privitor la candidați cu motivarea opiniilor; candidaturile vor fi prezentate în Cameră pe baza recomandării Comisiei juridice și la propunerea Biroului permanent; candidații vor fi audiați în plenul Camerei; Camera votează cu majoritate absolută după care candidatul numit va depune jurământul în fața Președintelui României și a președinților celor două Camere parlamentare.⁴⁵⁾

⁴⁵⁾A se vedea art. 63 alin. (2) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale.

Incompatibilități

Incompatibilitățile sunt reglementate în dispozițiile art. 144 din Constituția României: "Funcția de judecător al Curții Constituționale este incompatibilă cu oricare altă funcție publică sau privată, cu excepția funcțiilor didactice din învățământul juridic superior".

Incompatibilitățile sunt instituite în scopul apărării independenței și a imparțialității judecătorului constituțional.

În cap. 6 al Legii nr. 47/1992 privind organizarea din funcționarea Curții Constituționale, art. 61 alin. (4) reiterează prevederile constituționale în sensul că: "Funcția de judecător este incompatibilă cu oricare altă funcție publică sau privată, cu excepția funcțiilor didactice din învățământul juridic superior".⁴⁶⁾ Legiuitorul practic s-a mărginit la copierea - cu o insignifiantă modificare - a dispozițiilor constituționale.

Prin instituirea incompatibilității funcției de judecător al Curții Constituționale cu orice altă funcție publică sau privată determină discutarea a două ipoteze concrete care se pot întâlni cu ocazia numirii și pe parcursul exercitării acestei demnități publice.

A) Pentru a putea fi numit judecător la Curtea Constituțională candidatul desemnat trebuie să-și exprime acordul în scris în legătură cu renunțarea sa la funcția pe care o ocupă și care, evident, ar genera starea de incompatibilitate;

B) Dacă starea de incompatibilitate survine în timpul exercitării mandatului de judecător la Curtea Constituțională respectivul judecător trebuie să demisioneze sau va fi exclus de drept.

Art. 67 alin. (1) lit. "b" din Legea nr. 47/1992 prevede că mandatul de judecător al Curții Constituționale încetează: "în situațiile de incompatibilitate...". Este ipoteza încetării de drept a mandatului judecătorului.

⁴⁶⁾A se vedea Monitorul Oficial, partea I, nr. 331/17.07.2000

Mandatul încetează prin demisie conform prevederilor art. 67 alin. (1) lit. "a" teza a II-a din Legea nr. 47/1992.

Ca și în privința magistraților și pentru judecătorii Curții Constituționale a fost instituită o incompatibilitate generală deoarece textul se referă la "oricare altă funcție publică sau privată".

Unica excepție admisă de Legiuitorul Constituant se referă - la fel ca în cazul magistraților - la "funcțiile didactice din învățământul juridic superior".

Pentru a fi riguroși trebuie să menționăm că excepția referitoare la funcțiile didactice care pot fi exercitate de judecătorii Curții Constituționale nu coincide, fiind mai restrânsă, decât excepția referitoare la funcțiile didactice ce pot fi exercitate de magistrați (judecători sau procurori).

Astfel, art. 125 alin (3) și art. 132 alin. (2), ambele din Constituția României, precizează că "funcția (de judecător sau de procuror - n.a.) este incompatibilă cu orice altă funcție publică sau privată, cu excepția funcțiilor didactice din învățământul superior."

Excepția de la starea de incompatibilitate pentru magistrați privește funcțiile didactice din învățământul superior, indiferent de profil sau specializare.

Excepția de la starea de incompatibilitate referitoare la judecătorii Curții Constituționale privește doar funcțiile didactice din învățământul juridic superior!!!

Deci judecătorii Curții Constituționale nu pot activa decât în cadrul Facultăților de Drept din Universitățile României.

Se mai pune o problemă: judecătorii Curții Constituționale sunt compatibili să predea cursuri universitare de specialitate juridică în cadrul unor facultăți cu profil și specializare ne-juridică?

Spre exemplu: să predea Teoria generală a dreptului sau Dreptul Comercial ori Elemente de Drept Civil la o Facultate de Științe Economice.

În acest caz, deși disciplina predată este juridică ea nu se predă

în cadrul învățământului juridic superior. În consecință, în ipoteza specificată, pornind strict de la prevederile constituționale, un magistrat poate să predea, dar un judecător al Curții Constituționale nu poate desfășura activitate didactică întrucât ar deveni incompatibil.

Rațiunea restrângerii funcțiilor didactice exclusiv la învățământul juridic superior - organizat în cadrul Facultăților de Drept constă probabil, în crearea posibilității pentru judecătorii Curții Constituționale de a participa nemijlocit la formarea viitorilor juriști.

Independența și inamovibilitatea judecătorilor Curții Constituționale

Art. 145 din Constituția României dispune: "Judecătorii Curții Constituționale sunt independenți în exercitarea mandatului lor și inamovibili pe durata acestuia".

Independența și inamovibilitatea constituie cei doi piloni fundamentali ai statutului judecătorului Curții Constituționale.

Deși nu sunt parte componentă a autorității ("puterii") judecătorești, judecătorii Curții Constituționale dispun de independență și de inamovibilitate.

Independența judecătorilor Curții Constituționale este absolut necesară pentru înfăptuirea "justiției constituționale".

Acești judecători sunt supuși doar Constituției și Legii privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale.

Curtea Constituțională fiind o autoritate publică independentă în stat având ca atribuție esențială garantarea respectării Legii fundamentale, implică și independența membrilor care o compun.

Astfel: Curtea Constituțională este competentă în temeiul Constituției României și nicio autoritate publică nu trebuie să îi

stânjenească activitatea; Curtea Constituțională se supune exclusiv Legii fundamentale și Legii sale de organizare și funcționare; judecătorii Curții Constituționale nu pot fi trași la răspundere pentru voturile exprimate cu ocazia soluționării cauzelor.

Într-o măsură apreciabilă independența judecătorilor Curții Constituționale "se aseamănă" cu independența magistraților judecători de la instanțele de drept comun.

Practic este vorba de aceeași garanție juridică constituțională oarecum echivalentă sub aspect cantitativ și calitativ.

Deosebirea se manifestă prin locul și rolul avut de judecătorii Curții Constituționale în raport cu judecătorii magistrați de carieră.

Inamovibilitatea - este o garanție a independenței judecătorului. Ea reprezintă instituția care asigură o stabilitate deosebită judecătorului.

În temeiul inamovibilității, judecătorul nu poate fi suspendat, promovat, transferat, pensionat prematur sau eliberat din funcție decât în cazurile și cu observarea condițiilor prevăzute de lege.

Judecătorii din cadrul autorității judecătorești dispun de inamovibilitate (cu excepția judecătorilor stagiați).

Judecătorii Curții Constituționale beneficiază de inamovibilitate pe durata mandatului.

Sunt și anumite particularități desigur, manifestate prin imposibilitatea promovării, a pensionării premature și totodată imposibilitatea transferării judecătorilor de la Curtea Constituțională.

Inamovibilitatea judecătorilor Curții Constituționale există pe durata îndeplinirii mandatului. Aceasta înseamnă că după pierderea calității (demnității publice) de judecător al Curții Constituționale inamovibilitatea încetează de drept.

Alte chestiuni privitoare la independența judecătorilor și la inamovibilitatea acestora (ne referim la judecătorii de la instanțele de drept comun) au fost - succint desigur - anterior tratate.⁴⁷⁾

⁴⁷⁾În cadrul cap. V, din această parte a lucrării dedicat „Autorității judecătorești“.

Atribuțiile Președintelui Curții Constituționale a României

Art. 9 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, cu modificările și completările ulterioare, menționează atribuțiile președintelui Curții Constituționale.

Sintetic, președintele Curții Constituționale exercită următoarele atribuții:

- coordonează activitatea Curții Constituționale;
- convoacă și prezidează ședințele Curții Constituționale;
- desemnează judecătorul - raportor în cazurile prevăzute de lege și stabilește termenele de judecată;
- reprezintă Curtea Constituțională în fața autorităților publice și a altor organizații române sau străine;
- constată cazurile de încetare a mandatului judecătorilor și sesizează autoritățile publice care i-au numit, pentru ocuparea postului devenit vacant;
- îndeplinește alte atribuții prevăzute de lege sau de Regulamentul de organizare și funcționare a Curții Constituționale;
- supravehează activitatea de ordonare de credite a secretariatului general al Curții Constituționale.

Exercitarea efectivă a atribuțiilor de conducere administrativă se realizează de către președintele Curții Constituționale, prin emiteră de ordine.

Atribuțiile Curții Constituționale. Deciziile Curții Constituționale.

Art. 146 din Constituția României menționează atribuțiile Curții Constituționale.

Curtea Constituțională are următoarele atribuții:

a) se pronunță asupra constituționalității legilor, înainte de promulgarea acestora, la sesizarea Președintelui României, a unuia dintre președinții celor două Camere, a Guvernului, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a Avocatului Poporului, a unui număr de cel puțin 50 de deputați sau de cel puțin 25 de senatori, precum și, din oficiu, asupra inițiativelor de revizuire a Constituției;

b) se pronunță asupra constituționalității tratatelor sau altor acorduri internaționale la sesizarea unuia dintre președinții celor două Camere, a unui grup parlamentar sau a unui număr de cel puțin 50 de deputați sau de cel puțin 25 de senatori;

c) se pronunță asupra constituționalității regulamentelor Parlamentului, la sesizarea unuia dintre președinții celor două Camere, a unui grup parlamentar sau a unui număr de cel puțin 50 de deputați sau de cel puțin 25 de senatori;

d) hotărăște asupra excepțiilor de neconstituționalitate privind legile și ordonanțele, ridicate în fața instanțelor judecătorești, sau de arbitraj comercial; excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată și direct de Avocatul Poporului;

e) soluționează conflictele juridice de natură constituțională dintre autoritățile publice, la cererea Președintelui României, a unuia dintre președinții celor două Camere, a primului-ministru sau a președintelui Consiliului Superior al Magistraturii;

f) veghează la respectarea procedurii pentru alegerea

Președintelui României și confirmă rezultatele sufragiului;

g) constată existența împrejurărilor care justifică interimatul în exercitarea funcției de Președinte al României și comunică cele constatate Parlamentului și Guvernului;

h) dă aviz consultativ pentru propunerea de suspendare din funcție a Președintelui României;

i) veghează la respectarea procedurii pentru organizarea și desfășurarea referendumului și confirmă rezultatele acestuia;

j) verifică îndeplinirea condițiilor pentru exercitarea inițiativei legislative de către cetățeni;

k) hotărăște asupra contestațiilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid politic;

l) îndeplinește și alte atribuții prevăzute de legea organică a Curții."

După cum se observă din simpla lectură a atribuțiilor menționate în dispozițiile art. 146 din Constituția României, Curtea Constituțională dispune de multiple atribuții cu caracter juridic sau caracter politico-juridic.

Textul constituțional enunțat nu enumeră toate atribuțiile, lăsând la latitudinea Legiuitorului stabilirea, în competența Curții Constituționale, și a altor atribuții.

Trebuie să observăm că Legiuitorul poate stabili și alte atribuții exclusiv prin Legea privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale (lege organică).

Atribuțiile Curții Constituționale sunt de o importanță covârșitoare.

Noi ne vom mărgini la analiza succintă a câtorva dintre aceste atribuții.

A) Controlul de constituționalitate

Privește, în primul rând, legile adoptate de Parlamentul României.

Controlul constituționalității legilor poate fi un control prealabil sau un control posterior (ulterior)

○ În cazul controlului prealabil, acesta se realizează asupra legilor votate de puterea deliberativ-legislativă dar nepromulgate de șeful statului.

Curtea Constituțională poate fi sesizată de subiecții prevăzuți în art. 146 lit. "a" din Constituția României. Subiecții respectivi sunt în realitate autorități publice ale Statului Român.

○ Controlul ulterior (posterior) se înfăptuiește pe calea soluționării excepției de neconstituționalitate ridicată în fața instanțelor judecătorești de drept comun sau în fața instanțelor de arbitraj comercial, de către una dintre părțile litigante.

Reținem că Avocatul Poporului poate ridica în mod direct excepția de neconstituționalitate, în vederea protejării și garantării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor români (art. 146 lit. "d" din Constituția României);

○ Verifică dacă sunt îndeplinite condițiile pentru exercitarea inițiativei de revizuire a Constituției (art. 146 lit. "j" din Constituția României). Curtea Constituțională procedează la verificarea respectării limitelor în care Constituția poate fi revizuită, conform dispozițiilor art. 152 din Legea fundamentală;

○ Efectuează controlul constituționalității Regulamentelor Parlamentului: regulamentul ședințelor comune ale celor două Camere; regulamentul Camerei Deputaților și regulamentul Senatului.

Sesizarea poate fi făcută tot de subiecții oficiali, autorități publice (art. 146 lit. "c" din Constituția României);

○ Efectuează controlul de constituționalitate a ordonanțelor guvernamentale potrivit dispozițiilor art. 146 lit. "d" din Constituția României;

○ Verifică dacă sunt îndeplinite condițiile pentru exercitarea inițiativei legislative de către cetățeni (art. 146 lit. "j" din Constituția României).

Curtea Constituțională a României are prerogativa și îndatorirea de a verifica îndeplinirea condițiilor în vederea exercitării inițiativei legislative de către popor.

Atribuțiile exemplificate fac parte din categoria atribuțiilor eminamente juridice (pur juridice) ale Curții Constituționale.

B) O serie de atribuții extrem de importante care revin Curții Constituționale au un caracter politico-juridic.

○ Atribuțiile de a veghea la respectarea procedurii pentru alegerea Președintelui României și de a confirma rezultatul sufragiului.

Această atribuție complexă presupune o serie de acte îndeplinite de Curtea Constituțională: înregistrarea candidaturilor; soluționarea eventualelor contestații; publicarea rezultatului alegerilor pentru funcția de Președinte al României în Monitorul Oficial etc. (art. 146 lit. "f" din Constituția României);

○ Constatarea existenței împrejurărilor care justifică interimatul în exercitarea funcției de Președinte al României și comunicarea constatărilor către Parlament și către Guvern (art. 146 lit. "g" din Constituția României).

Când se impune exercitarea atribuțiilor de șef al statului de către un Președinte interimar, Curtea Constituțională este autoritatea publică care constată împrejurările (cauzele) care să justifice instituirea interimatului la funcția de Președinte al României;

○ Atribuția de avizare a propunerii de suspendare din funcție a Președintelui României (art. 146 lit. "h" din Constituția României).

Avizul Curții Constituționale este consultativ, autoritatea publică decidentă fiind Parlamentul.

Reținem că avizul Curții Constituționale trebuie obligatoriu solicitat deși are doar un caracter consultativ;

○ Atribuția de veghere la respectarea procedurii pentru organizarea referendumului și atribuția de confirmare a rezultatului referendumului (art. 146 lit. "i" din Constituția României).

Sunt subsumate două atribuții: vegherea la respectarea procedurii "referendare" și confirmarea rezultatului referendumului. Bineînțeles a doua atribuție este accesorie primei atribuții.

○ Atribuția de soluționare a contestațiilor care au ca obiect constituționalitatea unui partid politic (art. 146 lit. "k" din Constituția României).

Curtea Constituțională verifică constituționalitatea respectivului partid politic în temeiul dispozițiilor art. 40 alin. (2) din Constituția României;

- Atribuția de soluționare a conflictelor juridice de natură constituțională dintre autoritățile publice (art. 146 lit. "e" din Constituția României).

Curtea Constituțională "soluționează" conflictele juridice constituționale ivite între autorități!!!!

Practic, când medierea exercitată de Președintele României între "puterile" constituite în stat "nu a dat roade", Curtea Constituțională are prerogativa de a rezolva, la cerere, conflictul generat de "neînțelegerea" dintre autoritățile publice.

Curtea Constituțională poate fi sesizată de subiecții indicați în text, în calitate de autorități publice sau de reprezentanți ai autorităților publice.

Această atribuție de "mediere judiciară, contencioasă" între autoritățile etatice, conferă Curții Constituționale un caracter quasi-sacramental.

Judecătorii Curții Constituționale sunt apărătorii și garanții

Constituției României. Tot ei sunt cei care "tranșează" din punct de vedere juridic dar și politic pentru fiecare "putere" constituită în stat, în privința locului, rolului și atribuțiilor care îi sunt recunoscute de Constituție.

Judecătorii Curții Constituționale sunt pavăza întregii națiuni române, a fiecărui cetățean privit singular cât și a Statului Român privit ca ansamblu de autorități publice.

Situându-se într-un fel "deasupra" autorităților etatice, judecătorii Curții Constituționale reglează mecanismul statal al României în temeiul principiilor Statului de Drept, Democrației politice (reprezentative) și Democrației juridice constituționale.

Ei datorează Națiunii Române dar și poporul este dator să respecte și să asigure deplina înfăptuire a justiției constituționale. Judecătorii Curții Constituționale reprezintă "o contraponderă" în raport cu fiecare dintre "puterile" constituite în Statul Român.

*

*

*

Art. 147 din Constituția României se referă la deciziile onoratei Curți Constituționale a României.

"(1). Dispozițiile din legile și ordonanțele în vigoare, precum și cele din regulamente, constatate ca fiind neconstituționale, își încetează efectele juridice la 45 de zile de la publicarea deciziei Curții Constituționale dacă, în acest interval, Parlamentul sau Guvernul, după caz, nu pun de acord prevederile neconstituționale cu dispozițiile Constituției. Pe durata acestui termen, dispozițiile constatate ca fiind neconstituționale sunt suspendate de drept.

(2). În cazurile de neconstituționalitate care privesc legile înainte de promulgarea acestora, Parlamentul este obligat să reexamineze dispozițiile respective pentru punerea lor de acord cu decizia Curții Constituționale.

(3). În cazul în care constituționalitatea tratatului sau acordului

internațional a fost constatată potrivit art. 146 lit. "b", acesta nu poate face obiectul unei excepții de neconstituționalitate. Tratatul sau acordul internațional constatat ca fiind neconstituțional nu poate fi ratificat.

(4). Deciziile Curții Constituționale se publică în Monitorul Oficial al României. De la data publicării, deciziile sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor."

Actele Curții Constituționale sunt deciziile, hotărârile și avizele.

Deciziile - sunt emise când se pronunță Curtea Constituțională asupra Constituționalității legilor, ordonanțelor, a inițiativelor de revizuire a Constituției precum și în alte situații.

Hotărârile - se emit de Curtea Constituțională când se verifică îndeplinirea condițiilor pentru exercitarea inițiativei legislative de către cetățenii români, când se constată existența împrejurărilor care justifică interimatul în exercitarea funcției de Președinte al României sau în situațiile în care Curtea Constituțională veghează la respectarea procedurii pentru alegerea Președintelui României și confirmă rezultatele sufragiului.

Avize consultative - sunt emise de către Curtea Constituțională în ipoteza propunerii de suspendare din funcție a Președintelui României.

Efectele juridice ale deciziilor pronunțate de Curtea Constituțională a României

Nu toate actele emise de Curtea Constituțională au aptitudinea de a produce efecte juridice.

Deciziile prin care Curtea Constituțională se pronunță asupra excepțiilor de neconstituționalitate au acest caracter.

De asemenea, *deciziile* prin care sunt soluționate conflictele juridice de natură constituțională dintre autoritățile statului ori *deciziile* asupra contestațiilor referitoare la constituționalitatea unui partid politic au aptitudinea de a produce efecte juridice.

Deciziile Curții Constituționale sunt general obligatorii având puterea numai pentru viitor. Fiind general obligatorii orice subiect de drept din Statul Român trebuie să respecte și să se conformeze deciziilor pronunțate de Curtea Constituțională.

Privitor la încetarea efectelor juridice ale dispozițiilor din legi sau din ordonanțe, aflate în vigoare, dispoziții care au fost declarate neconstituționale art. 147 din Legea fundamentală, este deplin lămuritor. La fel și în ipoteza constatării unui tratat sau a unui acord internațional ca fiind neconstituțional.

De principiu, legile și ordonanțele, ori dispozițiile din acestea, declarate neconstituționale își încetează efectele juridice la 45 de zile de la publicarea deciziei, numai dacă Legislativul sau Executivul nu pun de acord dispozițiile declarate ca fiind neconstituționale cu textele Legii fundamentale.

Tratatul sau acordul internațional constatat ca fiind neconstituțional nu poate fi ratificat.

Cu privire la deciziile pronunțate de Curtea Constituțională referitoare la legile adoptate de Parlament dar nepromulgate de șeful statului în doctrină se precizează că acestea nu sunt acte juridictionale și, în consecință, nu produc efecte juridice.

Concluzii la prima parte a lucrării

În prima parte a lucrării am încercat să analizăm principalele autorități publice ale Statului Național Unitar Român.

Astfel, în cap. I am analizat principiul separației și echilibrului "puterilor" în stat așa cum ni s-a părut că este valorificat în Constituția României.

În capitolele II-VII am sintetizat aspectele esențiale referitoare la autoritățile publice existente în România, sub imperiul actualei Constituții: Parlament, Președintele României, Guvern, Autoritatea judecătorească, Avocatul Poporului și, nu în ultimul rând, Curtea Constituțională a României.

Aprecierile făcute sunt desigur subiective, rod al concepției autorului.

În esență, "am separat" autoritatea publică a Președintelui României de "puterea" (autoritatea) executivă. Desigur este doar un punct de vedere.

Am căutat să oferim șefului statului un "statut" pe măsura rolului său de mediator între "puterile" statului precum și între stat și societate.

Șeful statului exercită și o altă funcție deosebit de importantă - aceea de a reprezenta Statul Român în relațiile internaționale.

Am căutat, de asemenea, să "descoperim" locul și rolul Curții Constituționale a României. Această putere publică care soluționează eventualele conflicte juridice, de natură constituțională, dintre autoritățile statului "joacă" un rol crucial în prezervarea și garantarea nu numai a drepturilor subiective ale cetățenilor români cât mai ales asupra reglării și funcționării mecanismului statal al României.

Desigur, cele două autorități mai sus precizate sunt analizate în strânsă corelație și interdependență cu celelalte autorități etatice.

Departate de noi intenția de a "minimaliza" rolul și importanța vreunei autorități statale.

Dacă am reușit în "tentativa" noastră, nu poate spune decât cititorul. Pe el îl invităm să parcurgă și partea a II-a a acestei lucrări.

Partea II

Drept constituțional.
Drepturile, libertățile
și îndatoririle fundamentale
ale cetățenilor români.

Cuvânt introductiv la partea II-a:

Partea a II-a a aceste cărți constituie o monografie dedicată analizării drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor români.

Această monografie reprezintă o lucrare distinctă în raport cu partea I a prezentei cărți. Totuși am decis publicarea celor două teme luate în analiză (partea I, respectiv partea a II-a) într-o singură carte datorită următoarelor argumente:

- primul argument se referă la materia analizată. Ambele monografii cuprinse în această carte tratează chestiuni relative la Dreptul Constituțional;

- al doilea argument, mult mai tehnic, mai pragmatic, privește procesul tehnologic de tipărire care este mult mai avantajos în ipoteza cumulării monografiilor.

După cum am mai amintit, prima monografie (partea I) se corelează logic, organic cu alte două lucrări publicate. Prezenta monografie (partea a II-a) are menirea de a contrabalansa "tratarea în exces" a instituțiilor etatice și a statului, în general.

Evident, partea a II-a a acestei cărți se adresează cu prioritate studenților de la Facultatea de Drept. Ea poate fi lecturată, desigur, și de juriștii practicieni precum și de cititorii specializați în Drept.

Monografia "Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor români" utilizează un limbaj accesibil publicului larg.

În consecință nu am stăruit în exces asupra explicațiilor fiecărui drept fundamental sau obligație fundamentală. Mai curând am reflectat asupra chestiunilor apreciate de noi ca fiind mai importante pentru corecta înțelegere a acestei extrem de interesante instituții, materializată în drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale cetățenești.

Reușita demersului nostru științific rămâne la libera apreciere a cititorilor. Și chiar dacă această monografie nu reprezintă - să presupunem - un discurs cât de cât acceptabil, valoros, sperăm ca cititorii noștri să aprecieze măcar intenția noastră. Materi alizarea acestei intenții se fundamentează pe doctrina română de Drept Constituțional publicată de profesorii noștri din renumitele centre universitare ale României. Lor și celorlalți profesori celebri de la Facultățile de Drept din țara noastră mă înclin cu respect, considerație și cuvenita modestie.

Bacău
AUTORUL

27.03.2007

Disertație cu privire la drepturile, libertățile fundamentale ale cetățenilor.

Terminologie

În titlul acestei monografii am utilizat sintagma "cetățeni români". Se impune o precizare: evident, drepturile social-politice sunt proprii doar cetățenilor români în timp ce drepturile și libertățile economice și culturale sau inviolabilitățile sunt aferente tuturor persoanelor fizice, indiferent de cetățenia pe care o posedă, fiind intim legate de personalitatea umană.

Dar până la urmă drepturile cetățenilor români sunt, în fond, drepturi ale omului.

În analiza noastră vom include toate drepturile și libertățile nominalizate de Constituția României. Desigur, vom analiza și îndatoririle fundamentale consacrate de Legiuitorul Constituant.

*

*

*

Drepturile fundamentale prezintă o serie de trăsături caracteristice: ele sunt drepturi subiective recunoscute și consacrate de Legea fundamentală; sunt drepturi esențiale pentru cetățean, în sensul că au înrâurire nemijlocită asupra vieții, a libertății și a personalității sale; sunt drepturi subiective fundamentale înscrise în Constituția României fiind explicit nominalizate și fără echivoc reglementate.

Cu privire la sistematizarea materiei este necesară o precizare:

deși în doctrină s-au propus și s-au efectuat numeroase clasificări și respectiv grupări a drepturilor și libertăților fundamentale, noi vom urmări, în mod activ și sistematizarea avută în vedere de Legiuitorul Constituant cu ocazia reglementării.

"Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale" constituie Titlul II al Constituției României (art. 15 - art. 60).

Cap. I se referă la "Dispoziții comune" (art. 15 - art. 21); cap. II reglementează "Drepturile și libertățile fundamentale" (art. 22 - art. 53); cap. III dezvoltă "Îndatoririle fundamentale" (art. 54 - art. 57), iar cap. IV consacră și reglementează instituția "Avocatul Poporului" (art. 58 - art. 60).

Noi vom încerca să analizăm dispozițiile cuprinse în primele trei capitole deoarece "Avocatul Poporului" (instituție sau autoritate publică) a fost deja analizat în monografia dedicată Puterii de stat în țara noastră (partea I a cărții).

*

*

*

Cap. I: Dispoziții comune

Art. 15 din Constituția României (Universalitatea) are următorul conținut:

"(1). Cetățenii beneficiază de drepturile și de libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea.

(2). Legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile."

În alin. (1) este consacrată poziția de egalitate a cetățenilor români în fața legilor. Bineînțeles că este vorba despre o formulare de principiu deoarece este cunoscut că cetățenilor români cărora li s-au aplicat pedepse complementare, nu beneficiază de drepturile din care au fost decăzuți de instanța de judecată penală.

Alin. (2) consacră la nivel constituțional neretroactivitatea legilor. Principiul era deja prevăzut în Codul Civil Român dar, prin integrarea sa în Constituția României, a căpătat noi valențe fiind un principiu constituțional.

Cu privire la excepțiile de la acest principiu observăm că inițial s-a prevăzut o excepție referitoare la legea penală mai favorabilă.

După revizuirea Constituției României în cadrul excepției a fost introdusă și legea contravențională mai favorabilă.

Astfel s-a dat eficiență principiului general al aplicării legii penale mai blânde (melior lex) care a fost extins și la legile cu caracter contravențional.

Art. 16 din Constituție (Egalitatea în drepturi) prevede:

"(1). Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.

(2). Nimeni nu este mai presus de lege.

(3). Funcțiile și demnitățile publice, civile sau militare, pot fi ocupate, în condițiile legii, de persoanele care au cetățenia română și domiciliul în țară. Statul român garantează egalitatea de șanse între femei și bărbați pentru ocuparea acestor funcții și demnități.

(4). În condițiile aderării României la Uniunea Europeană, cetățenii Uniunii care îndeplinesc cerințele legii organice au dreptul de a alege și de a fi aleși în autoritățile publice locale."

Principiul prevăzut în alin. (1) consacră egalitatea tuturor cetățenilor români în fața legilor și a autorităților publice. Evident, există diferențe între anumite categorii de cetățeni manifestate în mod obiectiv în societate.

Astfel, cetățenii români care au calitatea de comercianți sunt obligați să declare veniturile obținute; identic, demnitarii și anumite categorii de funcționari publici au această obligație. Ceilalți cetățeni români nu au această îndatorire.

Alin. (2) al articolului analizat statuează, pe cale de principiu, asupra imposibilității unor categorii de persoane, demnitarii sau funcționari publici de a nu respecta legile statului. Indiferent de demnitatea sau de funcția publică pe care o deține, cetățeanul român nu poate beneficia de absolută "imunitate"; el nu poate fi considerat *-ab initio -* nonresponsabil.

Alin. (3) se circumscrie la persoanele fizice care ocupă demnități sau funcții publice. Acestea trebuie să posede cetățenia română și să aibă domiciliul în țară.

Art. 16 alin. (3) trebuie privit în antiteză cu dispozițiile art. 54 alin. (2) din Constituția României care prevede că demnitarii, funcționarii publici și militarii răspund de modul în care își îndeplinesc atribuțiile de serviciu. Pentru a se putea angaja răspunderea, aceste categorii de persoane fizice vor depune jurământul cerut de lege.

Firească, demnitățile și funcțiile publice trebuie să fie ocupate doar de persoanele fizice care au cetățenia română (nu se exclude

bipatridia sau multipatridia). Acestea au obligația de fidelitate față de țară. De asemenea, trebuie să domicilieze pe teritoriul statului român. Aceasta întrucât cel ce domiciliază în țară manifestă un atașament puternic față de națiunea română.

În ocuparea funcțiilor și demnităților publice este garantată egalitatea de șanse între bărbați și femei. Se realizează astfel înscrierea unei garanții de nondiscriminare în raport de sex.

Acest alineat se referă exclusiv la funcțiile și demnitățile publice, adică la funcționarii și demnitarii încadrați în autoritățile publice care au aptitudinea de a exercita puterea de stat.

Alin. (4) recunoaște cetățenilor aparținând statelor membre ale Uniunii Europene, dreptul de a alege și de a fi aleși în autoritățile publice locale. Evident, această recunoaștere se realizează exclusiv în temeiul unei legi organice menită să afirme condițiile necesare de îndeplinit în prealabil.

Art. 17 din Constituția României se referă la "Cetățenii români în străinătate" și are următorul conținut: "Cetățenii români se bucură în străinătate de protecția statului român și trebuie să-și îndeplinească obligațiile cu excepția acelor ce nu sunt compatibile cu absența lor din țară".

Articolul sus citat consacră îndatorirea statului român de a se preocupa de situația cetățenilor săi aflați pe teritoriul altor state. Această obligație a statului român are caracter constituțional.

Analiza textului din Constituția României conduce la concluzia, de altfel logică, că instituția cetățeniei reprezintă liantul dintre stat și individ.

La rândul lor, cetățenii români sunt datori să-și execute obligațiile în raport cu statul român. Există și o excepție referitoare la acele obligații care nu sunt compatibile cu absența din țară a cetățenilor români.

În cadrul excepției se încadrează, de exemplu, participarea la înlăturarea efectelor unui dezastru, a unei calamități naturale sau a unei catastrofe.

Cetățenii români aflați pe teritoriul unui stat străin sunt supuși legilor aceluia stat. Ei beneficiază de drepturi și au obligații prevăzute de legile române, dar totodată au drepturi și obligații rezultate din legislația statului pe teritoriul căruia se află.

Textul se referă exclusiv la obligațiile decurgând din dreptul pozitiv (obiectiv) român. Dacă s-ar considera altfel, ar fi afectată suveranitatea (supremația) statului străin pe teritoriul căruia se află cetățeanul român.

Art. 18 din Constituția României (Cetățenii străini și apatrizii) prevede:

"(1). Cetățenii străini și apatrizii care locuiesc în România se bucură de protecția generală a persoanelor și averilor, garantată de Constituție și de alte legi.

(2). Dreptul de azil se acordă și se retrage în condițiile legii, cu respectarea tratatelor și a convențiilor internaționale la care România este parte."

Cetățenii străini și apatrizii beneficiază de drepturi naturale cu caracter imprescriptibil. Ei nu beneficiază de drepturi politice care sunt specifice exclusiv cetățenilor români.

Reținem că cetățenii străini și apatrizii au toate drepturile prevăzute în Constituție și în legislație, cu excepția exercitării acelor drepturi pentru care legea impune drept condiție calitatea de cetățean român.

În alin. (2) al acestui articol este reglementat "dreptul de azil". Dreptul de azil constă în găzduirea și protecția acordată de statul român unor cetățeni străini sau apatrizi deoarece în statul de proveniență aceste persoane sunt persecutate pentru activități desfășurate în favoarea drepturilor omului, a bunăstării sociale, păcii și progresului.

Cetățeanul străin sau apatrizul care a obținut dreptul la azil din partea statului român beneficiază de toate drepturile și are toate obligațiile prevăzute în dreptul pozitiv (obiectiv), bineînțeles cu

excepția drepturilor și obligațiilor cu caracter politic, care aparțin doar cetățenilor români.

Cetățeanul străin sau apatridul care a obținut dreptul de azil în România nu poate fi extrădat.

Dreptul de azil nu poate fi acordat unui cetățean străin sau apatrid care a săvârșit o infracțiune contra păcii sau omenirii.

Art. 19 din Constituția României intitulat "Extrădarea și expulzarea" are următorul conținut:

(1). Cetățeanul român nu poate fi extrădat sau expulzat din România.

(2). Prin derogare de la prevederile alin (1), cetățenii români pot fi extrădați în baza convențiilor internaționale la care România este parte, în condițiile legii și pe bază de reciprocitate.

(3). Cetățenii străini și apatrizii pot fi extrădați numai în baza unei convenții internaționale sau în condiții de reciprocitate.

(4) Expulzarea sau extrădarea se hotărăște de justiție."

În cadrul acestui articol se prevede că, de principiu, statul român nu își poate extrăda sau expulza proprii cetățeni.

În Dreptul Internațional Public se cunoaște cazul special existent între Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și Statele Unite ale Americii. Aceste țări admit extrădarea cetățenilor săi. Se are în vedere aspectele istorice și tradiționalele legături între cele două state.

În alin. (2) Legiuitorul Constituant a formulat o excepție de la principiu.

Cetățenii români pot fi extrădați în temeiul convențiilor internaționale semnate și ratificate de România. Ei pot fi extrădați pe bază de reciprocitate (ceea ce implică și extrădarea cetățenilor străini în România, de către propriul lor stat). Extrădarea cetățenilor români se realizează în condițiile legii. Este vorba de Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală. ¹⁾

¹⁾Publicată în Monitorul Oficial nr. 594/01.07.2004

În Titlul II al legii sunt enunțate condițiile extrădării pasive (cap. II secțiunea I).

Art. 24²⁾ din Lege prevede că "cetățenii români pot fi extrădați din România în baza convențiilor internaționale multilaterale la care aceasta este parte și pe bază de reciprocitate, dacă este îndeplinită cel puțin una dintre următoarele condiții:

a) persoana extrădabilă domiciliată pe teritoriul statului solicitant la data formulării cererii de extrădare;

b) persoana extrădabilă are și cetățenia statului solicitant;

c) persoana extrădabilă a comis fapta pe teritoriul sau împotriva unui cetățean al unui stat membru al Uniunii Europene dacă statul solicitant este membru al Uniunii Europene."

Alin. (3) al articolului supus examinării afirmă că cetățenii străini și apatrizii pot fi extrădați, dar numai în temeiul unei convenții internaționale sau în condiții de reciprocitate.

Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală prevede condițiile în care se poate realiza extrădarea (art. 26 - art. 37 din Lege).

Alin. (4) stabilește un principiu cu rol de garanție. Autoritatea "puterea" judecătorească este competentă să hotărască asupra extrădării sau a expulzării în condiții de imparțialitate și de independență.

Cu privire la expulzare remarcăm faptul că această instituție juridică reprezintă atitudinea autorităților publice române de a obliga un cetățean străin sau un apatrid să părăsească teritoriul țării în mod silit.

Codul Penal Român în cadrul Titlului II - "măsurile de siguranță" din partea generală reglementează expulzarea străinilor (art. 112 lit "e" raportat la art. 111 și art. 117 toate din Codul Penal).

Potrivit art. 117 alin. (2) Cod Penal, măsura de siguranță a expulzării se aplică și persoanei fără cetățenie care nu are domiciliul în țară.

Art. 20 din Constituție se referă la tratatele internaționale privind drepturile omului:

²⁾Art. 24 a fost modificat prin art. I, pct. 22 din legea nr. 224/2006

"(1). Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte.

(2). Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte și legile interne, au prioritate reglementările internaționale cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile."

În alin. (1) al articolului analizat se instituie principiul interpretării și aplicării normelor juridice cu valoare constituțională în concordanță cu tratatele internaționale la care țara noastră este parte.

Este menționată în mod expres Declarația Universală a Drepturilor Omului precum și pactele.

Prin noțiunea de "pacte" Legiuitorul Constituant înțelege să desemneze, să nominalizeze Pactul relativ la drepturile economice, sociale și culturale și Pactul relativ la drepturile civile și politice (adoptat la 16.12.1966, ratificate de România în 1974). Cele două pacte au intrat în vigoare la 03.01.1976 respectiv 23.03.1976.

Alin. (2) al articolului conferă prioritate reglementărilor internaționale în raport cu legislația României. Au prioritate reglementările internaționale doar în domeniul drepturilor fundamentale ale omului.

În ipoteza în care reglementările internaționale - privitoare la drepturile fundamentale ale omului - conțin prevederi contrare dispozițiilor Constituției României se pune problema posibilității aplicării acestora. Altfel spus, au reglementările internaționale, în domeniul drepturilor fundamentale, prioritate în raport cu Constituția în orice situație?

Evident reglementările internaționale au prioritate în raport cu dreptul pozitiv (obiectiv) român doar dacă ele nu contravin prevederilor constituționale. Procedând în alt mod, ar fi încălcat principiul supremației Constituției României.

Art. 21 din Legea fundamentală se referă la accesul liber la justiție. Textul constituțional prevede:

"(1). Orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime.

(2). Nici o lege nu poate îngreuna exercitarea acestui drept.

(3). Părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil.

(4). Jurisdicțiile speciale administrative sunt facultative și gratuite."

În România justiția (funcția de soluționare a litigiilor) este în competența autorității ("puterii") judecătorești. Ea se înfăptuiește, în numele legii, de judecătorii independenți.

Cetățenii au aptitudinea de a solicita "intervenția" autorităților judiciare pentru ocrotirea, prezervarea sau pentru conservarea drepturilor lor subiective, inclusiv a drepturilor și libertăților fundamentale.

Constituția României recunoaște și impune autorității judecătorești să ocrotească și interesele legitime.

Drept consecință, nu orice categorie de interese sunt ocrotite. Doar interesele legitime sunt protejate datorită faptului că acestea își găsesc fundamentul în normele juridice, în cutume sau în morală.

Interesele care nu sunt legitime (nelegitime, abuzive, diverse șicane) nu sunt protejate sau garantate de textul constituțional.

*

*

*

În cadrul acestui capitol au fost, sumar, analizate principiile constituționale de maximă generalitate care sunt incidente în privința drepturilor, a libertăților dar și a îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor români.

În cap. al II-lea din această parte a cărții com trata drepturile și libertățile fundamentale.

În cap. al III-lea din partea a II-a a cărții vom analiza îndatoririle fundamentale.

Cap. II: Drepturile și libertățile fundamentale

Art. 22 din Constituția României se referă la dreptul la viață și la integritate fizică și psihică.

"(1). Dreptul la viață, precum și la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate.

(2). Nimeni nu poate fi supus torturii și nici unui fel de pedeapsă sau de tratament inuman ori degradant.

(3). Pedeapsa cu moartea este interzisă."

Dreptul la viață - reprezintă un drept natural al omului. Așa fiind, orice persoană fizică beneficiază de acest drept fundamental din momentul nașterii și până la survenirea fenomenului natural al morții.

Pe parcursul întregii vieți, omului îi este garantat acest drept. Nu interesează dacă persoana fizică este sănătoasă sau bolnavă, tânără sau în vârstă, bărbat sau femeie. Nimeni nu poate fi privat de viața sa în mod arbitrar. În acest context trebuie privită dispoziția alin. (4) a articolului. Pedeapsa cu moartea este interzisă întrucât ea reprezintă o încălcare a drepturilor naturale ale omului.

Dreptul la integritate fizică a persoanei fizice presupune respectarea integrității fizice a persoanei fizice. Este evident - un drept fundamental absolut, ca de altfel toate celelalte drepturi fundamentale. Autoritățile publice sunt obligate să asigure integritatea fizică a fiecărei persoane fizice. Există bineînțeles și excepții determinate de lege: recoltarea de probe biologice în vederea stabilirii alcoolemiei, efectuarea unei operații de medicul chirurg cu acordul pacientului sau fără acordul pacientului dacă acesta nu-l poate exprima valabil, iar viața sa se află în primejdie etc.

Dreptul la integritate psihică - presupune respectarea și asigu-

rarea integrității psihice (morale) a persoanei fizice. De altfel, dreptul la integritate privește două laturi, fizică și psihică, ambele fiind garantate tuturor persoanelor fizice.

Alin. (2) al acestui articol menționează interzicerea torturii sau a unei pedepse sau tratament inuman ori degradant.

Pe planul Dreptului Internațional Public precizăm că aceste prevederi sunt menționate în Declarația Universală a Drepturilor Omului și în Convenția contra torturii și altor pedepse sau tratamente crude, inumane ori degradante.

Principiul afirmat în alin. (2) își găsește consacrară din punct de vedere practic în dispozițiile art. 267 care incriminează infracțiunea de tortură și în dispozițiile art. 266 care incriminează infracțiunea de arestare nelegală și cercetarea abuzivă (ambele articole sunt din Codul Penal Român).³⁾ În consecință, legiuitorul a apreciat că actele de tortură sau pedepsele ori tratamentele inumane ori degradante prezintă gradul de pericol social generic (abstract) al unei infracțiuni.

Art. 23 din Constituția României (libertatea individuală) conține numeroase dispoziții:

"(1). Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile.

(2). Percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzută de lege.

(3). Reținerea nu poate depăși 24 de ore.

(4). Arestarea preventivă se dispune de judecător și numai în cursul procesului penal.

(5). În cursul urmăririi penale arestarea preventivă se poate dispune pentru cel mult 30 de zile și se poate prelungi cu câte cel mult 30 de zile, fără ca durata totală să depășească un termen rezonabil, și nu mai mult de 180 de zile.

(6). În faza de judecată instanța este obligată, în condițiile

³⁾Se poate menționa și infracțiunea de supunere la rele tratamente, prevăzută de art. 267 din Codul Penal Român.

legii, să verifice periodic și nu mai târziu de 60 de zile legalitatea și temeinicia arestării preventive și să dispună, de îndată, punerea în libertate a inculpatului dacă temeiurile care au determinat arestarea preventivă au încetat sau dacă instanța constată că nu există temeiuri noi care să justifice menținerea privării de libertate.

(7). Încheierile instanței privind măsura de arestări preventive sunt supuse căilor de atac prevăzute de lege.

(8). Celui reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoștință, în limba pe care o înțelege, motivele reținerii sau ale arestării, iar învinuirea în cel mai scurt termen; învinuirea se aduce la cunoștință numai în prezența unui avocat ales sau numit din oficiu.

(9). Punerea în libertate a celui reținut sau arestat este obligatorie, dacă motivele acestor măsuri au dispărut, precum și în alte situații prevăzute de lege.

(10). Persoana arestată preventiv are dreptul să ceară punerea în libertate provizorie, sub control judiciar sau pe cauțiune.

(11). Până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată.

(12). Nici o pedeapsă nu poate fi stabilită sau aplicată decât în condițiile și în temeiul legii.

(13). Sancțiunea privativă de libertate nu poate fi decât de natură penală.

Acest articol cuprinde numeroase dispoziții afectate garantării libertății individuale.

Constituantul a prevăzut multe dispoziții procedurale care, în opinia noastră, nu își găsesc locul într-o Lege fundamentală (art. 23 alin. (5); (6)). Aceste dispoziții sunt eminentement tehnice, formale (procedurale). Ele au fost introduse în Constituția României, devenind norme cu caracter constituțional, pentru a se evita eventualele fluctuații legislative.

Libertatea individuală presupune aptitudinea persoanei fizice de a se deplasa liber, de a nu fi supusă nici unei forme de servitute

și de anu fi adusă și ținută în stare de sclavie.

Prin natura sa persoana fizică, omul, se naște liber, iar societatea are îndatorirea de a conserva și proteja acest drept inalienabil.

Libertatea individuală nu are și nu trebuie să aibă un caracter absolut în sensul că ea nu ar putea fi sub nicio formă îngrădită.

De aceea, textul constituțional se referă al percheziție, la reținere și la arestare preventivă, în sensul că aceste acte cu caracter procesual (penal) pot fi dispuse și efectiv îndeplinite (sub aspect procedural) respectându-se dispozițiile legale.

Percheziția, reținerea și arestarea preventivă sunt instituții proprii Dreptului Procesual Penal. De aceea, noi nu vom insista asupra naturii acestor măsuri în lucrarea de față.

Reținem totuși că persoanei fizice reținute sau arestate trebuie să i se comunice de îndată în limba pe care o înțelege motivele reținerii sau ale arestării preventive. Aceasta reprezintă o garanție a siguranței persoanei fizice. Este o prevedere constituțională care impune o obligație precisă, dar determinată organelor judiciare penale.

De asemenea învinuirea trebuie adusă la cunoștință celui acuzat în cel mai scurt termen și numai în prezența unui avocat ales sau numit din oficiu.

Prezența avocatului este o garanție a respectării libertății individuale a persoanei fizice acuzate. Ea este obligatorie ceea ce impune obligația constituțională a organelor judiciare penale de a permite asistența învinuitului sau inculpatului.

Desigur, dacă motivele care au stat la baza reținerii sau arestării au dispărut, persoana fizică reținută sau arestată trebuie, în mod obligatoriu, pusă în libertate.

Dar persoana arestată preventiv poate fi pusă în libertate, la cererea sa, în mod provizoriu, fie sub control judiciar, fie pe cauțiune.

Eliberarea provizorie în aceste condiții denotă încrederea organelor judiciare penale în inculpat și materializează prezumția de nevinovație de care beneficiază acesta.

În legătură cu prezumția de nevinovăție, textul constituțional consacră nevinovăția persoanei fizice până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare. În acest fel, Constituantul a dat maximum de eficiență acestui principiu.

Alin. (13) stabilește că sancțiunea privativă de libertate nu poate fi decât de natură penală.

În consecință, între sancțiunile cu caracter contravențional nu se poate regăsi privarea de libertate.

Art. 24 din Legea fundamentală se referă la dreptul de apărare:

"(1). Dreptul la apărare este garantat.

(2). În tot cursul procesului, părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu."

Doctrina juridică constituțională ca de altfel și doctrina juridică procesual-penal și cea procesual-civilă, recunoaște dreptului la apărare două accepțiuni:

- totalitatea mijloacelor, a drepturilor procedurale prin care se realizează apărarea unei persoane împotriva acuzațiilor care i se aduc. Astfel persoana poate: contesta învinuirile, formula cereri pentru administrarea de material probator în apărare, ridica excepții sau pune concluzii.

- drept la apărare concretizat în aptitudinea utilizării unui avocat.

Evident, prima accepțiune privește sensul larg al dreptului la apărare, în timp ce a doua accepțiune se referă la sensul restrâns al noțiunii.

Alin. (1) din textul constituțional se referă la dreptul la apărare în sens larg.

Alin. (2) al textului are în vedere sensul restrâns al dreptului la apărare.

Cu privire la sensul restrâns se reține că părțile din proces au

dreptul să fie asistate de un avocat ales.

Când asistența juridică este obligatorie, părțile care nu și-a ales un avocat i se va desemna un avocat din oficiu.

Textul constituțional nu precizează, dar credem că părțile pot fi și reprezentate de avocat. Dreptul pozitiv (obiectiv) confirmă acest aspect.

De asemenea, părțile pot solicita avocatului ales nu numai asistență ci și consultanță sau exclusiv doar consultanță juridică.

Art. 25 al Constituției se referă la libera circulație și are următorul conținut:

"(1). Dreptul la liberă circulație în țară și în străinătate, este garantat. Legea stabilește condițiile exercitării acestui drept.

(2). Fiecărui cetățean îi este asigurat dreptul de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară, de a emigra, precum și de a reveni în țară."

Textul constituțional asigură libera circulație în țară. Orice cetățean poate circula pe teritoriul României. Cetățenii români au dreptul să își stabilească domiciliul sau reședința în orice localitate din țară. Prin noțiunea de "localitate" se înțelege o așezare umană care intră în una din următoarele categorii: municipiu (reședință de județ sau nu), oraș, comună. Desigur, stabilirea domiciliului sau reședinței obligă cetățeanul român la respectarea legilor privind domiciliul, reședința, proprietatea privată etc.

Cetățenii români beneficiază și de dreptul fundamental de liberă circulație în străinătate.

Ca o consecință a recunoașterii acestui drept, cetățenilor români le este recunoscut dreptul de a emigra într-un alt stat, definitiv sau temporar.

În acest sens, Constituția recunoaște și garantează cetățenilor români dreptul de a reveni în propria țară.

Aceste drepturi se realizează în mod practic prin intermediul reglementărilor legale referitoare la actele de identitate, la documentele necesare pentru trecerea frontierei de stat (pașapoarte, când se circulă cu destinația spre o țară nemembră a Uniunii Europene).

Art. 26 din Constituția României reglementează dreptul fundamental la ocrotirea vieții intime, familiale și private. Textul menționat prevede:

"(1). Autoritățile publice respectă și ocrotesc viața intimă, familială și privată.

(2). Persoana fizică are dreptul să dispună de ea însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri."

Articolul menționat se referă la trei drepturi fundamentale recunoscute fiecărei persoane fizice: dreptul la viață intimă; dreptul la viață familială și dreptul la viață privată.

Autoritățile statului precum și ceilalți cetățeni trebuie să respecte aceste drepturi subiective cu caracter fundamental.

Dreptul la viață familială presupune, de fapt, un complex de drepturi referitoare la relațiile de familie.

Dreptul la viață intimă implică și viața privată deoarece chestiunile intime ale unei persoane fizice au întotdeauna caracter privat.

În doctrină se consideră că dreptul la viață intimă implică și dreptul la propria imagine a persoanei fizice.

Alin. (2) al art. 26 prevede dreptul inalienabil al oricărei persoane fizice de a dispune de ea însăși.

Aceasta înseamnă că, doar persoana fizică are aptitudinea de a dispune de ființa sa și de integritatea sa fizică. Totodată exercitarea acestui drept subiect fundamental nu trebuie să aducă atingere ordinii publice, bunelor moravuri sau drepturilor recunoscute și garantate altor subiecte de drept.

Concretizarea acestui drept implică interzicerea efectuării unor intervenții chirurgicale experimentale asupra pacienților dacă nu este exprimat, în prealabil, consimțământul acestora.

Acest drept fundamental prezintă și anumite limitări concretizate în: obligarea la tratament medical, examene medicale periodice etc. Desigur, aceste limitări nu sunt de natură a afecta însăși existența dreptului fundamental constituțional, în materialitatea sa.

Art. 27 din Constituția României se referă la inviolabilitatea domiciliului:

"(1). Domiciliul și reședința sunt inviolabile. Nimeni nu poate pătrunde sau rămâne în domiciliul ori reședința unei persoane fără învoirea acesteia.

(2). De la prevederile alineatului (1) se poate deroga prin lege pentru următoarele situații:

a) executarea unui mandat de arestare sau a unei hotărâri judecătorești;

b) înlăturarea unei primejdii privind viața, integritatea fizică sau bunurile unei persoane;

c) apărarea securității naționale sau a ordinii publice;

d) prevenirea răspândirii unei epidemii.

(3). Percheziția se dispune de judecător și se efectuează în condițiile și formele prevăzute de lege.

(4). Perchezițiile în timpul nopții sunt interzise în afară de cazul infracțiunilor flagrante."

De principiu, Constituția României prevede inviolabilitatea domiciliului unei persoane fizice. Violarea domiciliului în alte condiții decât cele menționate în alin. (2) realizează conținutul constitutiv al infracțiunii de violare de domiciliu, faptă prevăzută și pedepsită de art. 192 Cod penal.

În alin. (2) sunt menționate excepții de la principiu. În situațiile menționate se poate pătrunde și se poate rămâne în domiciliul sau

reședința unei persoane fizice, fără a avea consimțământul prealabil al acesteia.

Inviolabilitatea domiciliului nu poate constitui un drept absolut. Ea nu poate fi opusă pentru stânjenirea organelor judiciare penale sau pentru a atenta la securitatea națională ori la ordinea publică.

În alin. (3) se prevede că percheziția se poate dispune exclusiv de judecător. Ea se efectuează numai în condițiile și în formele prevăzute de Codul de procedură penală. Dintr-o interpretare sistematică rezultă că Legiuitorul Constituant se referă la percheziția domiciliară.

Alin. (4) prevede că perchezițiile în timpul nopții sunt interzise. Există și o excepție care se referă la ipoteza săvârșirii unei infracțiuni flagrante. Rațiunea instituirii acestui principiu este simplă. Ea privește evitarea abuzurilor efectuate cu ocazia perchezițiilor domiciliare de organele judiciare penale (organele de urmărire penală) în perioada regimului socialist.

Art. 28 din Constituția României privește secretul corespondenței și are următoarea reglementare:

"Secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare este inviolabil".

Acest text constituțional se referă la inviolabilitatea corespondenței.

Nicio persoană nu poate reține, deschide și citi sau distruge o corespondență.

Cu atât mai mult funcționarii poștali au obligația, de natură constituțională, de a păstra secretul corespondenței de care iau cunoștință în mod direct.

Art. 29 din Legea fundamentală se referă la libertatea conștiinței. Textul prevede:

"(1). Libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nicio formă. Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrar convingerilor sale.

(2). Libertatea conștiinței este garantată; ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc.

(3). Cultele religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii.

(4). În relațiile dintre culte sunt interzise orice forme, mijloace, acte sau acțiuni de învrăjpire religioasă.

(5). Cultele religioase sunt autonome față de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în azile și în orfelinate.

(6). Părinții sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine."

Libertatea conștiinței presupune capacitatea persoanei fizice de a adopta o anumită concepție referitoare la lumea înconjurătoare. Ea implică posibilitatea de a împărtăși o credință religioasă.

În principiu, concepțiile despre lume sunt: teiste și ateiste.

Autoritățile publice nu trebuie să se amestece în modul de a gândi al omului. Conștiința umană trebuie să rămână întotdeauna liberă.

Libertatea conștiinței, a concepțiilor implică însă realizarea sa într-un spirit de toleranță în raport cu concepțiile manifestate de alte persoane fizice.

Cultele religioase sunt libere, dar trebuie să fie organizate în condițiile legale.

La fel ca și în cazul libertății conștiinței, relațiile dintre cultele religioase, organizate legal pe teritoriul României, trebuie să excludă orice formă de învrăjpire.

În raporturile dintre stat și cultele religioase, statul adoptă o

poziție echidistantă, fără a le favoriza în niciun fel, dar și fără a le discrimina. Statul trebuie să vegheze la asigurarea ordinii publice; aceasta nu trebuie să fie tulburată în vreun fel de exercitarea vreunui cult religios.

Părinților și tutorilor li se recunoaște dreptul inalienabil de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori aflați sub supravegherea lor.

Art. 30 se referă la libertatea de exprimare:

"(1). Libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagine, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile.

(2). Cenzura de orice fel este interzisă.

(3). Libertatea presei implică și libertatea de a înființa publicații.

(4). Nici o publicație nu poate fi suprimată.

(5). Legea poate impune mijloacelor de comunicare în masă obligația de a face publică sursa finanțării.

(6). Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine.

(7). Sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.

(8). Răspunderea civilă pentru informația sau pentru creația adusă la cunoștință publică revine editorului sau realizatorului, autorului, organizatorului manifestării artistice, proprietarului mijlocului de multiplicare, al postului de radio sau de televiziune, în condițiile legii. Delictele de presă se stabilesc prin lege“.

Libertatea conștiinței presupune și libertatea de exprimare a concepțiilor. Iată de ce Legiuitorul Constituant a menționat expres libertatea de exprimare printre drepturile și libertățile fundamentale cetățenești.

Libertatea de exprimare presupune posibilitatea omului de a se exprima fie oral, fie în scris sau prin orice alt mijloc. În acest mod omul exprimă concepțiile, gândurile, credințele religioase, creațiile spirituale, creațiile literare sau creațiile științifice.

Libertatea de exprimare implică libertatea cuvântului, libertatea tiparului și libertatea presei.

Fără îndoială, libertatea de exprimare presupune aducerea concepțiilor, a gândurilor și a creațiilor de orice fel la cunoștința publică.

Altfel spus trebuie realizată condiția publicității.

Libertatea de exprimare implică în complexitatea ei interzicerea cenzurii. Este garantată libertatea de a înființa publicații. Publicațiile odată înființate nu pot fi suprimate.

Libertatea de exprimare comportă și o doză de responsabilitate, ceea ce denotă existența unor limite.

Astfel, exprimările care aduc atingere și prejudiciază demnitatea, onoarea, viața particulară a unei persoane fizice precum și dreptul acesteia la propria imagine atrag răspunderea patrimonială a editorului, realizatorului, autorului etc.

La fel exprimările de natură a defăima țara sau națiunea română, îndemnarea la război de agresiune etc, determină răspunderea patrimonială a celor indicați mai înainte.

Ne referim în acest context exclusiv la răspunderea juridică civilă, în speță la răspunderea civilă delictuală.

Legiuitorul Constituant se referă la „delictele de presă“ ceea ce presupune și tragerea la răspundere penală a persoanei fizice respectiv a persoanei juridice care a participat, în formele prestabilite de lege, la săvârșirea infracțiunii.

Art. 31 - Dreptul la informație conține următoarele dispoziții:

„(1). Dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit.

(2). Autoritățile publice, potrivit competențelor ce le revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personală.

(3). Dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a tinerilor sau securitatea națională.

(4). Mijloacele de informare în masă, publice și private, sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice.

(5). Serviciile publice de radio și de televiziune sunt autonome. Ele trebuie să garanteze grupurilor sociale și politice importante, exercitarea dreptului la antenă. organizarea acestor servicii și controlul parlamentar asupra activității lor se reglementează prin lege organică.“

Dreptul la informație presupune aptitudinea de a avea acces la date privitoare la aspecte de ordin social-politic, economic, cultural și științific.

Autoritățile publice sunt obligate să informeze, în mod corect cetățenii asupra chestiunilor de interes public.

De asemenea, ele trebuie să informeze cetățeanul și cu privire la problemele de ordin personal.

Autoritățile etatice nu vor furniza informații cu caracter secret și trebuie să asigure protecția tinerilor precum și securitatea națională.

Principalele grupuri sociale și politice (partide, sindicate) au dreptul la antenă. Acest drept este garantat iar îndatorirea de a-l asigura revine serviciilor (posturi, stații) publice de radio și televiziune.

Mijloacele de informare în masă indiferent dacă sunt publice sau private au îndatorirea de a realiza o corectă informare a cetățenilor.

Legiuitorul Constituant a prevăzut un control parlamentar asupra activității mijloacelor de informare în masă.

Art. 32, din Constituția țării reglementează dreptul la învățătură:

„(1). Dreptul la învățătură este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instrucție și de perfecționare.

(2) Învățământul de toate gradele se desfășoară în limba română. În condițiile legii, învățământul se poate desfășura și într-o limbă de circulație internațională.

(3). Dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a învăța limba lor maternă și dreptul de a putea fi instruite în această limbă sunt garantate; modalitățile de exercitare a acestor drepturi se stabilesc prin lege.

(4). Învățământul de stat este gratuit, potrivit legii. Statul acordă burse sociale de studii copiilor și tinerilor proveniți din familii defavorizate și celor instituționalizați, în condițiile legii.

(5). Învățământul de toate gradele se desfășoară în unități de stat, particulare și confesionale, în condițiile legii.

(6). Autonomia universitară este garantată.

(7). Statul asigură libertatea învățământului religios, potrivit cerințelor specifice fiecărui cult. În școlile de stat, învățământul religios este organizat și garantat prin lege.“

Dreptul la învățătură reprezintă și o obligație. (obligația de a consacra anumite forme de învățământ). Este un drept de o complexitate deosebită. El trebuie să asigure, din punct de vedere juridic șanse egale tuturor subiectelor de drept. Sunt interzise discriminările și privilegiile în exercitarea acestui drept fundamental.

Formele învățământului sunt nominalizate în textul constituțional: învățământul general obligatoriu învățământul liceal, învățământul profesional și învățământul superior. Reținem că Legea fundamentală lasă posibilitatea legiuitorului ordinar de a institui, prin lege, și alte forme de instrucție și de perfecționare.

În România limba oficială este limba română (art. 13 din

Constituția României). De aceea, în mod firesc s-a prevăzut că la toate nivelurile sale, învățământul se desfășoară în limba oficială a statului, în limba română.

Dat fiind participarea activă a țării noastre la circuitul mondial de valori precum și integrarea României în Uniunea Europeană, Constituția prevede că învățământul se poate desfășura și într-o limbă de circulație internațională, în temeiul dispozițiilor legale.

Este garantat prin Constituția României dreptul cetățenilor români aparținând minorităților naționale de a învăța limba maternă și, de asemenea, se recunoaște dreptul acestor persoane de a desfășura procesul de învățământ în limba lor maternă. Realizarea efectivă a acestor drepturi se realizează exclusiv în baza legii (privitoare la organizarea generală a învățământului - lege organică).

Constituantul instituie gratuitatea învățământului de stat, indiferent de gradul sau nivelul ori forma de învățământ.

Pentru a încuraja copiii și tinerii să urmeze o formă de învățământ și pentru a reduce riscul abandonului școlar s-a prevăzut obligația statului român de a acorda burse sociale de studii elevilor și studenților, din învățământul de stat care provin din familii defavorizate precum și elevilor și studenților instituționalizați.

Se prevede, de asemenea, că învățământul de toate gradele se desfășoară în unități de stat, particulare și confesionale, în condițiile legii.

Este aici o inadvertență.

Învățământul „de toate gradele“ nu se desfășoară doar în „unități“ de învățământ. Învățământul superior se realizează în instituii de învățământ: universități, academii, conservatoare, institute.

Și înainte de revizuirea Constituției exista o neconcordanță în sensul că art. 32 alin. (5) prevedea: „Instituiile de învățământ, inclusiv cele particulare, se înființează și își desfășoară activitatea în condițiile legii.“

În vechiul text se utiliza doar noțiunea de „instituii“ specifică exclusiv învățământului superior dar nu și celelalte forme (niveluri)

de învățământ, care se desfășoară în „unități“.

Ca atare, credem că alin. (5) trebuie interpretat în sens larg considerându-se că textul se referă nu doar la unități de învățământ ci și la instituții de învățământ

Constituantul recunoaște trei categorii de unități și instituții de învățământ: de stat (publice), particulare (private), și confesionale.

Denumirile primelor două categorii sunt oarecum discutabile. Învățământul de stat nu se referă la faptul că este etatizat, ci privește finanțarea lui de la bugetele publice. Învățământul particular sau privat este fondat pe libera inițiativă a unor persoane fizice sau juridice dar este organizat exclusiv pe principiul non-profit (nepatrimonial) și are, prin finalitatea sa o utilitate publică. În aceste condiții poate fi considerată această categorie de învățământ ca fiind învățământ particular? Greu de spus!

Autonomia universitară este garantată. După ce se prevede că învățământul este organizat doar în „unități“ (???) este menționată în alin. (6) garantarea autonomiei universitare.

Acest concept înseamnă că fiecare instituție de învățământ superior prin forurile sale de conducere (Senatele) adoptă anumite reguli cuprinse, de principiu, în Carta universitară.

Autonomia universitară presupune totodată abilitatea instituției de învățământ superior ca în limitele legislației specifice, să statueze asupra regulilor: de admitere, de absolvire a fiecărui an de studiu, de absolvire a specializării de susținere a examenului de finalizare a studiilor (licența), de reexaminare, de trecere a studenților dacă este cazul, în anul/anii suplimentari etc.

Învățământul religios este organizat și garantat prin lege, în școlile de stat.

Este o problemă de redactare. Textul constituțional afirmă „... învățământul religios este organizat și garantat prin lege“.

Evident că învățământul religios este organizat prin lege, dar el

nu este garantat prin lege ci prin Constituția României. Formularea este, credem noi, defectuoasă.

Reținem că realizarea acestui principiu implică ca învățământul religios, în unitățile și instituțiile publice de învățământ să fie facultativ. Aceasta pentru a se respecta libertatea conștiinței fiecărei persoane fizice.

Art. 33 - se referă la accesul la cultură:

„(1). Accesul la cultură este garantat, în condițiile legii.

(2). Libertatea persoanei de a-și dezvolta spiritualitatea și de a accede la valorile culturii naționale și universale nu poate fi îngrădită.

(3). Statul trebuie să asigure păstrarea identității spirituale, sprijinirea culturii naționale, stimularea artelor, protejarea și conservarea moștenirii culturale, dezvoltarea creativității contemporane, promovarea valorilor culturale și artistice ale României în lume.“

În cadrul acestui articol este instituită libertatea persoanei sub aspectul îmbogățirii sale culturale, a accesului la valorile culturii naționale și a celei universale.

Accesul la cultură poate fi considerat, în sens larg, o parte a dreptului la educație, drept inalienabil și imprescritibil, recunoscut fiecărei persoane.

Autoritățile publice au obligația constituțională de a proteja și de a conserva cultura națională și de a asigura dezvoltarea creațiilor artistice, literare sau științifice îndeplinite de artiști, de scriitori și de oameni de știință români din perioada contemporană. Trebuie asigurată totodată și promovarea culturii naționale românești pe plan internațional.

Credem că prin noțiunea de „cultură“, utilizată în textul constituțional, trebuie să înțelegem manifestările artistice, de orice natură, creațiile literare precum și creațiile de ordin științific, indiferent de modul sau forma în care sunt prezentate (filme, cărți, tratate, monografii etc).

Art. 34 din Legea fundamentală se referă la dreptul la ocrotirea sănătății:

„(1). Dreptul la ocrotirea sănătății este garantat.

(2). Statul este obligat să ia măsuri pentru asigurarea igienei și a sănătății publice.

(3). Organizarea asistenței medicale și a sistemului de asigurări sociale pentru boală, accidente, maternitate și recuperare, controlul exercitării profesiilor medicale și a activităților paramedicale, precum și alte măsuri de protecție a sănătății fizice și mentale a persoanei se stabilesc potrivit legii.“

Pactul internațional relativ la drepturile economice, sociale și culturale prevede dreptul persoanei la sănătate fizică și mentală precum și dreptul persoanei la asigurări sociale.

În Constituția României dreptul la ocrotirea sănătății este garantat!

El are drept scop asigurarea condițiilor optime pentru ca cetățeanul să beneficieze de toate aptitudinile și capacitățile sale pentru a putea desfășura o activitate utilă și pentru a putea participa la activitățile cu caracter politic, cultural, social și economic.

Legislația României dezvoltă în mod organic aceste prevederi constituționale dar, din păcate, de multe ori între starea de drept și realitatea obiectivă se constată discrepanțe considerabil de frapante!!!

Se instituie obligația constituțională a statului de a asigura profilaxia și tratamentul maladiilor epidemice sau a acelor profesionale; trebuie să asigure igiena și sănătatea publică.

Legiuitorul ordinar a reglementat sistemul de asigurări sociale precum și controlul exercitării profesiunilor medicale și a activităților paramedicale.

Art. 35 - consacră dreptul cetățenilor la un mediu sănătos:

„(1). Statul recunoaște dreptul oricărei persoane la un mediu înconjurător sănătos și echilibrat ecologic.

(2). Statul asigură cadrul legislativ pentru exercitarea acestui drept.

(3). Persoanele fizice și juridice au îndatorirea de a proteja și a ameliora mediul înconjurător.“

Dreptul la un mediu înconjurător sănătos este organic legat de dreptul la ocrotirea sănătății.

De principiu, se recunoaște oricărei persoane fizice dreptul la un mediu înconjurător sănătos, nepoluat.

Proclamarea acestui principiu - deziderat denotă îndatorirea constituțională a statului de a asigura cadrul legislativ în vederea exercitării acestui drept. Așadar autoritatea deliberativ-legislativă trebuie să adopte legi pentru asigurarea echilibrului ecologic.⁴⁾

Evident, toate subiectele de drept, persoane fizice și persoane juridice au obligația de a proteja și de a participa, în mod activ, la ameliorarea mediului ambiant.

Fără un echilibru ecologic mediul înconjurător este afectat negativ fapt ce se răsfrânge asupra sănătății și calității vieții persoanelor fizice.

Art.36 - din Constituția României se referă la dreptul la vot:

„(1). Cetățenii au drept de vot de la vârsta de 18 ani, împliniți până în ziua alegerilor inclusiv.

(2). Nu au drept de vot debilii sau alienații mintal, puși sub interdicție, și nici persoanele condamnate prin hotărârea judecătorească definitivă, la pierderea drepturilor electorale.“

Dreptul la vot este un drept electoral. Dreptul la vot este universal, egal, direct, secret și liber exprimat.

⁴⁾Legile sunt adoptate și își produc efectele, Legea protecției mediului nr. 137/1995 și Legea apelor nr. 107/1996.

Este universal pentru că cetățenii României au dreptul de a vota. Pentru a vota, o persoană fizică trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- să fie cetățean român;
- să aibă vârsta de cel puțin 18 ani, împliniți în ziua alegerilor, inclusiv;
- să fie în deplinătate facultăților mintale;
- să aibă aptitudinea morală de a vota.

Ultimele două condiții comportă anumite discuții. Astfel, nu se acordă drept de vot debililor și alienaților mintal dacă au fost puși sub interdicție prin hotărâre judecătorească definitivă.

De asemenea, nu au aptitudinea morală de a vota persoanele condamnate prin hotărâre judecătorească penală, rămasă definitivă, la pierderea drepturilor electorale.

Persoanele fizice reținute sau arestate preventiv au dreptul de a vota întrucât beneficiază de prezumția de nevinovăție.

Votul este egal - ceea ce reprezintă materializarea în domeniul electoral a principiului egalității în drepturi a tuturor cetățenilor români. Fiecare cetățean beneficiază de capacitatea de a exprima un vot singular pentru alegerea unei autorități publice.

Votul este direct în sensul că cetățenii români își exprimă nemijlocit, personal acordul sau dezacordul cu privire la chestiunea supusă votului.

Votul este secret - ceea ce implică secretizarea manifestării libere a voinței cetățenilor români. Buletinele de vot sunt de aceeași formă și nu prezintă particularități ori semne specifice. Ultima pagină a buletinului de vot este rezervată aplicării ștampilei de control a biroului electoral și a secției de votare.

Votul este liber exprimat ceea ce înseamnă că cetățenii români au prerogativa de a participa sau nu la alegeri.

De asemenea, cetățenii români dacă participă la alegeri au prerogativa de a-și manifesta liber și neîngrădit opțiunea în favoarea unei formațiuni sau altei formațiuni politice, în favoarea unuia sau a altuia dintre candidații la demnitatea publică de Președinte al României etc.

Art. 37: - se referă la dreptul de a fi ales:

„(1). Au dreptul de a fi aleși cetățenii cu drept de vot care îndeplinesc condițiile prevăzute de articolul 16 alineatul (3), dacă nu le este interzisă asocierea în partide politice, potrivit articolului 40 alineatul (3).

(2). Candidații trebuie să fi împlinit, până în ziua alegerilor inclusiv, vârsta de cel puțin 23 de ani, pentru a fi aleși în Camera Deputaților sau în organele administrației publice locale, vârsta de cel puțin 33 de ani pentru a fi aleși în Senat și vârsta de cel puțin 35 de ani pentru a fi aleși în funcția de Președinte al României.“

Dreptul de a fi ales este tot un drept electoral. El presupune existența dreptului de vot.

Dreptul de a fi ales se circumscrie condițiilor menționate de art. 16 alin. (3) din Constituția României. Acest articol a fost analizat anterior și de aceea nu vom reveni cu explicații suplimentare. Corelația urmează a fi realizată de cititor.

Exercitarea dreptului de a fi ales implică ca persoanei fizice care candidează să nu-i fie interzisă asocierea în partide politice. Textul art. 40 alin. (3) prevede: „Nu pot face parte din partide politice judecătorii Curții Constituționale, avocații poporului, magistrații, membri activi ai armatei, polițiștii și alte categorii de funcționari publici, stabilite prin lege organică.“

Categoriile nominalizate precum și funcționarii desemnați de Legiuitorul ordinar nu pot face parte din partide politice și în consecință nu pot candida pentru a fi aleși. Aceasta este voința Legiuitorului Constituant.

Avem o altă părere exprimată în monografia „Puterea de stat în România. Autoritățile publice“ (partea I a cărții de față). Opinia noastră am exprimat-o în Capitolul III „Președintele României” când am analizat alegerea șefului statului particularizând asupra persoanelor fizice care pot candida la funcția supremă în stat.

Spuneam atunci că instituirea condiției ca persoanei care candidează să nu-i fie interzisă asocierea în partide politice ni se pare oarecum excesivă. A deveni membru al unui partid politic nu este totuna cu a candida - independent - fără amestecul vreunei formațiuni politice.

Spuneam de asemenea, că art. 40 alin. (3) din Constituția României se referă exclusiv la interdicția de a deveni membru al unui partid politic. Nu se specifică nimic în legătură cu interdicția de a candida pentru ocuparea unei funcții sau demnități publice prin exercitarea dreptului de a fi ales. Este adevărat că această interdicție - deși nerealizată prin art. 40 alin. (3) - este impusă prin art. 37 alin (1) din Constituția României. Ideea că „dacă una din aceste persoane dorește să candideze în alegeri, ea o poate face, dacă în prealabil, demisionează din funcția pe care o are, iar demisia trebuie să fie dovedită cu ocazia înregistrării candidaturii“⁵⁾ nu ne satisface și nu ne convinge.

Alin. (2) al articolului prevede condiții de vârstă (limite) pentru cei care candidează: 23 de ani pentru cei care candidează la Camera Deputaților și în organele administrației publice; 33 de ani pentru candidații la Senat și 35 de ani pentru candidații la funcția de Președinte al României.

Se observă că înainte de revizuirea Constituției limita de vârstă pentru a candida la Senat era de 35 de ani.

Această limită a fost scăzută cu doi ani!!

De ce sunt impuse aceste limite de vârstă? Întrebarea este firească și pare a fi pertinentă. Probabil pentru ca respectivii candi-

⁵⁾Prof. univ. dr. Ioan Muraru, *Drept Constituțional și Instituții Politice*, Editura Actami, București, 1995, pagina 63

dați la funcții și demnități publice să acumuleze o anumită experiență de viață și să dovedească abilitățile lor în ceea ce privește activitatea politică propriu-zisă.

Dreptul de a alege și dreptul de a fi ales fiind drepturi electorale, pot fi exercitate de cetățenii români.

Totuși cu privire la dreptul de vot (de a alege), în administrația publică locală au apărut anumite nuanțări după 01.01.2007, când România a devenit țară membră a Uniunii Europene (art. 16 alin. 4 din Constituție).

Art. 38 - consacră dreptul de a fi ales în Parlamentul European: „În condițiile aderării României la Uniunea Europeană, cetățenii români au dreptul de a alege și de a fi aleși în Parlamentul European“.

Dreptul de a fi ales în Parlamentul European constituie, în mod evident, tot un drept electoral. Începând cu data de 01.01.2007 când România a aderat la Uniunea Europeană prevederile art. 38 au devenit efectiv aplicabile.

Dreptul de a fi ales în Parlamentul European a fost introdus între drepturile fundamentale prin legea de revizuire a Constituției României, adoptată prin referendumul național din 18-19.10.2003.⁶⁾

Nu este scopul nostru de a scoate în evidență noile articole adoptate în temeiul revizuirii Constituției și nici nu dorim să comparăm textele originale din 1991 cu noua formă adoptată după revizuire. (desigur pentru acele texte supuse revizuirii).

Dar nu putem să trecem cu vederea o crasă scăpare a Legiuitorului Constituant. Deși în text se referă explicit la „dreptul de a alege și de a fi aleși“ art. 38 este denumit „Dreptul de a fi ales în Parlamentul European“.

Or, în acest context dreptul de vot (de a alege) nu este inclus în dreptul de a fi ales.

⁶⁾legea a fost adoptată prin referendum național și a intrat în vigoare la 29.10.2003.

Este de notorietate că pentru a fi ales în primul rând trebuie să ai capacitatea de vot (dreptul de a alege).

Probabil, Legiuitorul Constituant a pus accent pe societatea politică, „uitând“ să nominalizeze în titlu și dreptul conferit fiecărui membru al societății civile.

Alte condiții nu sunt precizate, ceea ce pare a fi inadmisibil. Lecturând textul, stimați cititori, veți constata că după aderarea României la Uniunea Europeană aveți dreptul de a alege și de a fi aleși în Parlamentul European. Atât. Nu se precizează că aceste drepturi electorale se vor materializa în baza vreunei legi. Nici nu se face trimitere la prevederile art. 36 și art. 37 din Constituția României.

Într-o strictă interpretare, care, NU este de natură să producă consecințe juridice, legiuitorul ordinar nu ar avea aptitudinea de a reglementa, în mod concret și detaliat modul de exercitare a acestor drepturi electorale!! Desigur este o consecință imposibil de acceptat.

Art. 39 -privește libertatea întrunirilor:

„Mitingurile, demonstrațiile, procesiunile sau orice alte întruniri sunt libere și se pot organiza și desfășura numai în mod pașnic, fără nici un fel de arme“.

În cadrul acestui articol Legiuitorului Constituant a prevăzut libertatea cetățenilor români de a se întruni.

Textul este descriptiv, el enumeră mai multe forme de materializare a întrunirilor, cu un caracter exemplificativ. Se precizează că diferitele și diversele moduri de întruniri sunt libere.

Acestei libertăți, firești i-au fost adăugate și anumite limitări: desfășurarea lor, adică a întrunirilor, într-un mod pașnic, participanții la diferitele întruniri să nu poarte arme albe sau arme de foc.

Textul constituțional atât prevede, dar credem că este necesar să fie explicate două chestiuni: noțiunea de „întrunire” și categoriile de întruniri.

Evident, noțiunea de „întrunire” nu poate fi explicată prin indicarea unor forme ale sale, așa cum se prevede în Constituție.

„Întrunirea” - reprezintă o grupare de persoane fizice, relativ organizată și având un caracter temporar. Participanții trebuie să manifeste un scop comun.

În doctrina Dreptului Constituțional se discută asupra deosebirilor dintre libertatea întrunirilor și dreptul de asociere. Dar, deosebirea dintre cele două forme de agregare (întrunirea respectiv asocierea) este atât de mare, încât este de prisos orice comentariu.

Întrunirile pot avea, după caz caracter public sau caracter privat. Considerăm că textul constituțional se referă exclusiv la întrunirile cu caracter public. Cum este și firesc, întrunirile cu caracter privat nu interesează în mod deosebit pe Legiuitorul Constituant.

Art. 40 - poartă titulatura „Dreptul de asociere”:

„(1). Cetățenii se pot asocia liber în partide politice, în sindicate, în patronate și în alte forme de asociere.

(2). Partidele sau organizațiile care, prin scopurile ori prin activitatea lor, militează împotriva pluralismului politic, a principiilor Statului de Drept ori a suveranității, a integrității sau a independenței României, sunt neconstituționale.

(3). Nu pot face parte din partide politice judecătorii Curții Constituționale, avocații poporului, magistrații, membrii activi ai armatei, polițiștii și alte categorii de funcționari publici stabilite prin lege organică.

(4) Asociațiile cu caracter secret sunt interzise.“

Acest text constituțional se referă la asociații fără scop patri-

monial. Scopul acestora se circumscrie politicii, culturii și altor domenii ale vieții sociale.

Legiuitorul Constituant nominalizează mai multe forme de asociere: partide politice, sindicate, patronate. Enumerarea are doar caracter enunțiativ, exemplificativ. Totuși cu privire la partidele politice sau la alte organizații (cu scop politic, credem noi) Legiuitorul Constituant face unele precizări.

Partidele sau organizațiile care nesocotesc principiile constituționale care militează contra suveranității, a integrității și a independenței (de ce este nominalizată dacă independența alături de supremație formează conținutul suveranității?) statului român sunt declarate neconstituționale.

Totuși în România nici un partid politic nu a fost declarat neconstituțional deși manifestări contra integrității teritoriale a țării, realizate cu caracter programat, au existat!!

Pe bună dreptate nu sunt excluși de la calitatea potențială de membri ai unui partid politic judecătorii Curții Constituționale, avocații poporului, magistrații, membrii activi ai armatei și polițiștii. Acestea sunt categorii profesionale nominalizate în Constituție. Prin lege au fost stabilite și alte categorii de funcționari publici cărora li s-a interzis asocierea în partide politice (personalul radioului public, al televiziunii publice, diplomații de carieră).

Acești demnitari și funcționari publici nu pot reprezenta interesele unui partid politic. Ei servesc națiunea română în ansamblu. Pe de altă parte, numirea unor astfel de demnitari și funcționari publici nu trebuie să fie condiționată sau grevată de calitatea de membru al unui partid politic.

În sfârșit, Legiuitorul Constituant a interzis asociațiile cu caracter secret, aceasta deoarece organizațiile sau asociațiile cu caracter secret nu dau publicității platformele lor politice sau scopurile

reale ale ființării lor. Ele, de regulă, militează împotriva Statului de Drept, pluralismului politic și din acest motiv nu se înregistrează în mod legal sau se înregistrează cu scopuri fictive. Se pornește de la ideea că într-un stat democratic nici o asociație care respectă valorile constituționale nu are motiv să funcționeze clandestin.

Art. 41 - privește munca și protecția socială a muncii:

„(1). Dreptul la muncă nu poate fi îngrădit. Alegerea profesiei, a meseriei sau a ocupației, precum și a locului de muncă este liberă.

(2). Salariații au dreptul la măsuri de protecție socială. Acestea privesc securitatea și sănătatea salariaților, regimul de muncă al femeilor și al tinerilor, instituirea unui salariu minim brut pe țară, repausul săptămânal, concediul de odihnă plătit, prestarea muncii în condiții deosebite sau speciale, formarea profesională precum și alte situații specifice, stabilite prin lege.

(3). Durata normală a zilei de lucru este în medie de cel mult 8 ore.

(4). La muncă egală, femeile au salariul egal cu bărbații.

(5). Dreptul la negocieri colective în materie de muncă și caracterul obligatoriu al convențiilor colective sunt garantate.“

Dreptul la muncă reprezintă unul dintre cele mai naturale drepturi ale omului. Este un drept fundamental cu caracter imprescriptibil. Acest drept nu poate fi îngrădit deoarece prin exercitarea sa omul își procură cele necesare traiului (desigur îi exceptăm pe marii capitaliști care dispun de averi fabuloase).

Dreptul la muncă implică alegerea liberă a profesiei și alegerea liberă a locului de muncă. Aceste alegeri sunt determinate de stările voluționale și de aptitudinile celor ce doresc să se angajeze și se concretizează prin aplicarea principiului competenței profesionale la angajare.

Dreptul la protecția socială a muncii include: securitatea și igiena muncii; regimul de muncă al femeilor și al tinerilor; salariul minim pe economie, repausul săptămânal, concediul de odihnă plătit și prestarea muncii în condiții deosebite.

Durata normală a zilei de lucru a fost stabilită la cel mult 8 ore.

Legiuitorul Constituant a utilizat noțiunea „în medie“ deoarece durata concretă a zilei de lucru poate varia, dar în medie, adică în ansamblu ea trebuie să fie de 8 ore!! (Când magistrații judecatori intră în ședință cu 120-150 dosare oare câte ore lucrează?!).

În alin. (4) se stipulează egalitatea salarizării femeilor și bărbaților. Aceasta este o latură a egalității în drepturi a tuturor cetățenilor români prevăzută în art. 16 din Constituția României.

Totodată se garantează dreptul la negocieri colective în materie de muncă (inclusiv protecția socială a muncii) și se specifică caracterul obligatoriu al convențiilor colective de muncă legal încheiate.

Dreptul la muncă reflectă însăși personalitatea umană. El trebuie să se exercite în mod liber, fără constrângeri sau servituți.

Art. 42 - Interzicerea muncii forțate, prevede următoarele:

"(1). Munca forțată este interzisă.

(2). Nu constituie muncă forțată:

a) activitățile pentru îndeplinirea îndatoririlor militare, precum și cele desfășurate, potrivit legii, în locul acestora, din motive religioase sau de conștiință;

b) munca unei persoane condamnate, prestată în condiții normale, în perioada de detenție sau de libertate condiționată;

c) prestațiile impuse în situația creată de calamități ori de alt pericol precum și cele care fac parte din obligațiile civile normale stabilite de lege."

Interzicerea muncii forțate reprezintă un corolar al dreptului la muncă. Alegerea profesiei și a locului de muncă fiind liberă, în mod firesc, munca forțată este interzisă.

Textul constituțional precizează ce activități nu constituie muncă forțată. Aceste activități sunt limitativ menționate în alin. (2) al articolului. Noi nu vom insista asupra lor deoarece sunt clar conturate și cert determinate.

Reglementările cu caracter constituțional referitoare la interzicerea muncii forțate sunt, în linii generale, în acord cu prevederile Pactului internațional relativ la drepturile civile și politice și cu legislația în vigoare în statele membre ale Uniunii Europene.

Art. 43 din Constituția României reglementează dreptul la grevă:

"(1). Salariații au dreptul la grevă pentru apărarea intereselor profesionale, economice și sociale.

(2). Legea stabilește condițiile și limitele exercitării acestui drept, precum și garanțiile necesare asigurării serviciilor esențiale pentru societate."

Dreptul la grevă constituie un mijloc de presiune utilizat de salariați pentru obținerea unor condiții superioare de muncă. El se materializează prin încetarea voluntară a muncii de către salariații unității economice.

Pentru exercitarea dreptului la grevă trebuie ca subiecții să aibă o calitate specială, circumstanțială - aceea de salariați.

Exercitarea dreptului la grevă presupune anumite limite. Aceasta în sensul că, Constituția României garantează asigurarea serviciilor esențiale pentru societate.

Legiuitorul ordinar a stabilit și nominalizat serviciile publice esențiale pentru societate precum și categoriile de funcționari publici cărora nu le este permis să declare grevă.⁷⁾

Art. 44 - referitor la dreptul de proprietate privată prevede următoarele:

"(1). Dreptul de proprietate precum și creanțele asupra statului, sunt garantate. Conținutul și limitele acestor drepturi sunt stabilite de lege.

(2). Proprietatea privată este garantată și ocrotită în mod egal

⁷⁾Legea nr. 15/1991, primul act normativ pentru reglementarea conflictelor colective de muncă

de lege, indiferent de titular. Cetățenii străini și apatrizi pot dobândi dreptul de proprietate privată asupra terenurilor numai în condițiile rezultate din aderarea României la Uniunea Europeană și din alte tratate internaționale la care România este parte, pe bază de reciprocitate, în condițiile prevăzute prin legea organică, precum și prin moștenire legală.

(3). Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă și prealabilă despăgubire.

(4). Sunt interzise naționalizarea sau orice alte măsuri de trecere silită în proprietate publică a unor bunuri pe baza apartenenței sociale, etnice, religioase, politice sau de altă natură discriminatorie a titularilor.

(5). Pentru lucrări de interes general autoritatea publică poate folosi subsolul oricărei proprietăți imobiliare, cu obligația de a despăgubi proprietarul pentru daunele aduse solului, plantațiilor sau construcțiilor, precum și pentru alte daune imputabile autorității.

(6). Despăgubirile prevăzute în alineatele (3) și (5) se stabilesc de comun acord cu proprietarul sau în caz de divergență prin justiție.

(7). Dreptul de proprietate obligă la respectarea sarcinilor privind protecția mediului și asigurarea bunei vecinătăți, precum și la respectarea celorlalte sarcini care, potrivit legii sau obiceiului, revin proprietarului.

(8). Avera dobândită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobândirii se prezumă.

(9). Bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate numai în condițiile legii."

În alineatul (1) se prevede că dreptul la proprietate și creanțele asupra statului sunt garantate. Desigur, legea este aceea care determină în concret conținutul și limitele în care se pot exercita aceste drepturi.

Dreptul de proprietate privată este un drept fundamental al

cetățeanului român și al omului, în general.

Dreptul de proprietate privată presupune exercitarea dezmembrămintelor sale și utilizarea tuturor atributelor conferite titularului: posesia, folosința și dispoziția (materială și juridică).

În alineatul (2) este garantat și ocrotit dreptul la proprietate privată indiferent de titular.

Este garantat în sensul că autoritățile etatice și orice subiect de drept trebuie să recunoască dreptul de proprietate privată și să nu-l stânjenească pe titular în exercitarea acestui drept subiectiv.

Garanția rezultă din obligația negativă, generală și universală a tuturor subiectelor de drept de a se abține de a aduce atingere dreptului subiectiv civil cu caracter patrimonial, real care este dreptul de proprietate privată și care aparține titularului. Este garantat deoarece dreptul de proprietate privată este din punct de vedere al gradului de opozabilitate, un drept absolut.

Ocrotirea se referă la aptitudinea de a valorifica în justiție aceleași mijloace procesuale indiferent dacă titularul dreptului de proprietate privată este statul, unitățile administrativ-teritoriale, instituțiile bugetare de stat, regiile autonome sau persoane fizice ori persoane juridice de drept privat.

Așa se explică de ce Legiuitorul Constituant a utilizat expresia "indiferent de titular".

Constituția stipulează clar că cetățeanul străin și apatrizii au aptitudinea de a dobândi dreptul la proprietate privată asupra terenurilor.

În alin. (3) este instituit principiul exproprierii pentru cauză de utilitate publică.

Exproprierea nu se poate realiza pentru obținerea sau satisfacerea unor interese private. De asemenea, când se expropriează pentru cauză de utilitate publică se acordă o despăgubire prealabilă și justă.

Alin (5) conferă dreptul autorității publice de a utiliza subsolul oricărei proprietăți imobiliare. Aceasta numai în ipoteza efectuării unor "*lucrări de interes general*" Pentru eventualele daune (prejudicii) aduse proprietarului, prin efectuarea lucrărilor, autoritatea publică este obligată să îl despăgubească prin echivalent bănesc.

Și în cazul exproprierii dar și în cazul efectuării de lucrări de interes general, valoarea despăgubirilor se stabilește de autoritatea publică și de proprietar pe cale amiabilă. Dacă sunt neînțelegeri proprietarul se poate adresa instanței de judecată.

Legiuitorul Constituant impune anumite limite în exercitarea dreptului de proprietate privată respectarea protecției mediului, asigurarea bunei vecinătăți și alte îndatoriri nenominalizate, stabilite în temeiul legii sau în baza cutumei (art. 44 alin. (7)).

Pentru a proteja patrimoniul subiectelor de drept s-a prevăzut că averea dobândită în mod licit (legal și legitim) nu poate fi confiscată. Constituantul a introdus o prezumție de excepție cu privire la bunurile fiecărei persoane fizice sau persoane juridice. Această prezumție se referă la caracterul licit a dobândirii bunurilor din patrimoniu. Este o prezumție cu caracter relativ, organele abilitate având dreptul de a aduce proba contrară. (alin. (8))

Se precizează că bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate, în condițiile prevăzute de lege. (alin. (9)).

Este firesc având în vedere că infracțiunile și contravențiile constituie fapte ilicite, cu grad de pericol social.

Dacă nu s-ar proceda la confiscarea acestor bunuri infractorul sau contravenientul și-ar spori patrimoniul fără cauză legitimă.

În alin. (4) al art. 44 din Constituția României, Legiuitorul Constituant a interzis naționalizarea precum și orice alte măsuri de trecere silită în proprietate publică a unor bunuri. A indicat și anumite temeiuri care ar putea, eventual, să justifice asemenea măsuri luate pe seama titularilor dreptului de proprietate privată.

Este o dispoziție constituțională extrem de generoasă de natură a asigura securitatea circuitului civil general, dar, mai ales, de a concretiza principiile democratice ale Statului de Drept. Credem că această dispoziție a fost introdusă - cu ocazia revizuirii Constituției, în anul 2003 - pentru a se evita, pe viitor, luarea unor măsuri extreme de natură a afecta patrimoniul subiecților de drept. Ceea ce, de altfel, s-a întâmplat în România, după intrarea regimului comunist, de sorginte și de inspirație sovietică.

Art. 45 - Libertatea economică - prevede următoarele:

"Accesul liber al persoanei la o activitate economică, libera inițiativă și exercitarea acestora în condițiile legii sunt garantate".

Acest text constituțional se referă la: accesul persoanei la o activitate economică, libera inițiativă, exercitarea activității economice și exercitarea liberei inițiative.

A accede la o activitate economică - înseamnă a se recunoaște unei persoane aptitudinea de a desfășura o activitate economică, adică o activitate care are ca scop crearea plusvalorii, a profitului.

Libera inițiativă - implică recunoașterea calității de întreprinzător. Ea presupune și libera concurență între "actorii" de pe scena economică.

Exercitarea acestor activități - se realizează prin desfășurarea efectivă a activităților cu caracter economic pe temeiul liberei inițiative și a liberei concurențe.

Toate aceste aptitudini și activități se pot materializa dacă sunt respectate prevederile legale în vigoare.

Ele sunt generate dacă se desfășoară în mod legal și licit.

Art. 46 - din Constituția României se referă la dreptul la moștenire:

"Dreptul la moștenire este garantat".

Garantând dreptul la proprietate privată desigur că Legiuitorul Constituant garantează și dreptul la moștenire.

Dreptul la moștenire (succesiune) este garantat indiferent dacă succesiunea este legală sau testamentară.

Proclamarea de principiu a garantării dreptului la succesiune implică detalierea chestiunii în cadrul "Dreptului succesoral" care cuprinde textele din Codul Civil Român și din legile speciale care reglementează în detaliu moștenirea și formele acesteia.

Art. 47 - din Legea fundamentală - nivelul de trai - are următorul conținut:

„(1) Statul este obligat să ia măsuri de dezvoltare economică și de protecție socială, de natură să asigure cetățenilor un nivel de trai decent.

(2) Cetățenii au dreptul la pensie, la concediu de maternitate plătit, la asistență medicală în unitățile sanitare de stat, la ajutor de șomaj și la alte forme de asigurări sociale publice sau private și la măsuri de asistență socială, prevăzute de lege. Cetățenii au dreptul și la măsuri de asistență socială potrivit legii“.

Acest text consacră obligația statului de a asigura cetățenilor condiții decente de viață.

Luarea măsurilor de dezvoltare economică și de protecție socială adecvată constituie obligații ale statului, de fapt ale autorităților publice.

Prin condiții decente de viață se înțelege, de principiu, asigurarea hranei, îmbrăcăminte și a locuinței.

Desigur, aceasta nu înseamnă că unii cetățeni au dreptul de a fi asistați continuu, fără a depune cel mai mic efort, trăind din subvențiile asigurate de societate, adică de persoanele fizice care muncesc.

Statul român este un stat social (art. 1 alin (3) din Constituție), dar nu trebuie scăpat din vedere nici faptul că întreaga noastră economie (infrastructura) este de piață, așa încât și principiile statului liberal, concurențial se impun a fi reținute.

Statul social nu înseamnă asigurarea mijloacelor de trai alcooliciilor, vagabonzilor, persoanelor fizice lipsite de voință și de aptitudini.

Acest principiu generos al Constituției noastre nu trebuie să afecteze persoanele angajate în muncă, care poartă "povara" pentru asigurarea bunelor condiții de trai unor persoane fizice din categoriile anterior nominalizate.

Într-adevăr, sunt persoane fizice îndreptățite la satisfacerea acestei obligații din partea statului: șomeri, bătrâni, bolnavi. Lor le este destinat ajutorul societății.

Se prevede că cetățenii au dreptul la pensie, la concediu de maternitate plătit etc. Aceste drepturi fundamentale ale cetățenilor români implică îndatorirea statului, a autorităților publice competente de a le satisface, îndeplinindu-le.

Art. 48 - se referă la familie:

(1). Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor.

(2). Condițiile de încheiere, de desface și de nulitate a căsătoriei se stabilesc prin lege. Căsătoria religioasă poate fi celebrată numai după căsătoria civilă.

(3). Copiii din afara căsătorie sunt egali în fața legii cu cei din căsătorie."

Căsătoria este liber consimțită. Bărbatul și femeia au dreptul fundamental de a se căsători, de la vârsta prevăzută în dispozițiile legale. Căsătoria se întemeiază pe egalitatea dintre soți care prezintă o fațetă a principiului egalității în drepturi a tuturor cetățenilor români (art. 16 alin (1) din Constituția României cu referire la art. 16 alin. (2) din Legea fundamentală).

Soții în egală măsură, au dreptul și obligația de a asigura creșterea, educația și instruirea (învățarea) copiilor. Acest drept/obligație se concretizează atât în raport cu copiii rezultați din căsătorie cât și în raport de copiii rezultați din afara căsătoriei.

De altfel în alin. (3) Legiuitorul Constituant a menționat egalitatea în drepturi a celor două categorii de copii.

Cu privire la condițiile de încheiere, de desfacere și de nulitate a căsătoriei Constituantul român trimite la lege (codul Familiei). Se precizează totuși în alin. (2) teza a II-a că nu mai după încheierea căsătoriei civile se poate celebra căsătoria religioasă.

Art. 49 - referitor la protecția copiilor și a tinerilor dispune:

"(1). Copiii și tinerii se bucură de un regim special de protecție și de asistență în realizarea drepturilor lor.

(2). Statul acordă alocații pentru copii și ajutoare pentru îngrijirea copilului bolnav ori cu handicap. Alte forme de protecție socială a copiilor și a tinerilor se stabilesc prin lege.

(3). Exploatarea minorilor, folosirea lor în activități care le-ar dăuna sănătății, moralității sau care le-ar pune în primejdie viața ori dezvoltarea normală sunt interzise.

(4). Minorii sub vârsta de 15 ani nu pot fi angajați ca salariați.

(5). Autoritățile publice au obligația să contribuie la asigurarea condițiilor pentru participarea liberă a tinerilor la viața politică, socială, economică, culturală și sportivă a țării."

Constituția garantează acestor categorii de persoane fizice un regim special de protecție și de asistență.

Spre exemplu: minorii sub vârsta de 15 ani nu pot fi angajați ca salariați. Este o regulă privitoare la vârsta minimă de angajare menționată expres de Legiuitorul Constituant (alin. (4)).

Sunt precizate măsurile adoptate dar și obligațiile care revin statului: alocații, ajutoare etc. Legiuitorul ordinar poate stabili și alte forme de sprijin pentru copii și tineri.

Se interzice exploatarea minorilor (alin. (3)) precum și folosirea acestora la activități care le-ar dăuna sănătății sau moralității ori le-ar pune în pericol viața sau normala dezvoltare (alin. (3) teza a II-a).

Statul este dator să protejeze și să încurajeze participarea tinerilor la activitățile din toate domeniile sociale (alin. (5)).

Art. 50 - se referă la protecția persoanelor cu handicap:

"Persoanele cu handicap se bucură de protecție specială. Statul asigură realizarea unei politici naționale de egalitate a șanselor de prevenire și de tratament ale handicapului, în vederea participării efective a persoanelor cu handicap în viața comunității, respectând drepturile și îndatoririle ce revin părinților și tutorilor".

Acest drept fundamental se referă la persoanele fizice cu dizabilități, defavorizate fizic sau psihic. Aceste persoane fizice au dreptul de a beneficia de protecție specială. Obligația corelativă cu caracter constituțional fundamental, revine autorităților publice competente.

Art. 51 - privește dreptul la petiționare și are următorul conținut:

(1). Cetățenii au dreptul să se adreseze autorităților publice prin petiții formulate numai în numele semnatarilor.

(2). Organizațiile legal constituite au dreptul să adreseze petiții exclusiv în numele colectivelor pe care le reprezintă.

(3). Exercițarea dreptului de petiționare este scutită de taxă.

(4). Autoritățile publice au obligația să răspundă la petiții în termenele și în condițiile stabilite potrivit legii."

Dreptul la petiționare constituie un drept garanție pentru cetățeanul român.

Au dreptul de a petiționa cetățenii români și persoanele juridice legal constituite pe teritoriul României.

Persoanele fizice trebuie să semneze petițiile formulate către autoritățile publice, persoanele juridice pot adresa petiții - prin reprezentanții lor legali - exclusiv în numele colectivelor pe care le reprezintă.

Pentru a se asigura în mod efectiv dreptul de petiționare Legiuitorul Constituant a prevăzut scutirea de taxă a petițiilor.

La orice petiție adresată, fiecare autoritate publică trebuie să răspundă.

Condițiile și termenul pentru trimiterea răspunsului cad în sarcini

na Legiuitorului ordinar care reglementează aceste situații prin lege.

De asemenea, Legiuitorul ordinar trebuie să reglementeze responsabilitățile ce revin funcționarilor publici pentru încălcarea dispozițiilor legale privitoare la termenele și condițiile în care răspunsul trebuie redactat și înaintat petentului.

Răspunderea există și pentru funcționarul public care cu intenție sau din neglijență și-a îndeplinit necorespunzător îndatoririle de serviciu, fapt ce a determinat exercitarea dreptului de petiționare de către subiectul de drept nemulțumit.

Art. 52 - privește reglementarea dreptului persoanei vătămate de o autoritate publică:

„(1). Persoana vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim, de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins sau a interesului legitim, anularea actului și repararea pagubei.

(2). Condițiile și limitele exercitării acestui drept se stabilesc prin lege organică.

(3). Statul răspunde patrimonial pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare. Răspunderea statului este stabilită în condițiile legii și nu înlătură răspunderea magistraților care și-au exercitat funcția cu rea-credință sau gravă neglijență.“

Autoritățile publice răspund: dacă emit un act administrativ care vatămă drepturile unui subiect de drept; dacă nu soluționează, în termenul prevăzut de lege, o cerere adresată de o persoană și pentru prejudiciile cauzate de erorile judiciare.

Persoana prejudiciată poate solicita recunoașterea dreptului pretins, anularea actului și repararea, adică acoperirea, prejudiciului.

Cetățeanul trebuie să justifice dreptul solicitat (drept subiectiv, evident) și să producă actul emis de autoritatea publică generator de prejudicii.

Cu privire la răspunderea pentru erorile judiciare precizăm că ante-

rior revizuirii Constituției textul se referă exclusiv la procesele penale.

Actualul text se referă la erori judiciare săvârșite în orice fel de procese: penale, civile, administrative.

Dacă se constată eroarea judiciară, statul îl despăgubește pe cel vătămat. Răspunderea magistraților (judecători și procurori) este angajată dacă aceștia și-au exercitat atribuțiile specifice funcției fie cu rea-credință, fie cu gravă neglijență.

Magistrații răspund parimonial față de stat deoarece statul se subrogă în locul și în dreptul celui vătămat și care a fost despăgubit.

Art. 53 - reglementează posibilitatea restrângerii unor drepturi sau ale unor libertăți:

„(1). Exercițiul unor drepturi sau al unor libertăți poate fi restrâns numai prin lege și numai dacă se impune, după caz, pentru: apărarea securității naționale, a ordinii, a sănătății ori a libertăților cetățenilor; desfășurarea instrucției penale; prevenirea consecințelor unei calamități naturale, ale unui dezastru ori ale unui sinistru deosebit de grav.

(2). Restrângerea poate fi dispusă numai dacă este necesară într-o societate democratică. Măsura trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o, să fie aplicată în mod nediscriminatoriu și fără a aduce atingere existenței dreptului sau a libertății.”

Limitarea sau restrângerea unor drepturi sau libertăți trebuie să fie prevăzută expres de lege (practic, de Legea fundamentală) și să fie realizate în scopul satisfacerii unor interese publice generale.

Limitările prezintă un caracter de excepție. Situațiile care impun restrângerea unor drepturi sau ale unor libertăți fundamentale sunt expres nominalizate de Legiuitorul Constituant în alin. (1).

Aceste situații limitativ prevăzute, realizează condiția legitimării restrângerii dreptului sau a libertății fundamentale.

Alin. (2) precizează că ceea ce se restrânge nu este dreptul subiectiv sau libertatea fundamentală ci exercitarea acestora.

Restrângerea exercitării dreptului sau a libertății nu pune în discuție însăși existența acestora.

Restrângerea drepturilor sau a libertăților fundamentale trebuie să aibă un caracter nediscriminatoriu.

Cap. III: Îndatoririle fundamentale

Îndatoririle fundamentale sunt reglementate în cap. III din titlul II al Constituției României, în articolele 54-57.

Vom proceda la o succintă analiză a acestora.

Art. 54 - reglementează fidelitatea față de țară:

"(1). Fidelitatea față de țară este sacră.

(2). Cetățenii cărora le sunt încredințate funcții publice, precum și militarii, răspund de îndeplinirea cu credință a obligațiilor ce le revin și, în acest scop, vor depune jurământul cerut de lege."

Între cetățeanul român și statul român există o legătură organică, firească.

Cetățenii români fiind născuți și crescuți în mijlocul poporului român, fiind educați în spiritul cinstirii memoriei străbunilor noștri, fiind conștienți că aparțin națiunii noastre române au obligația de a fi fideli țării.

Fidelitatea față de țară, față de națiunea română, față de memoria înaintașilor este sfântă.

Trădarea nu presupune "denunțarea" unui sistem social-politic; ea implică abdicarea de la sacrul ideal al respectului față de neamul românesc și față de mult încercata noastră țară.

Firesc, cetățenii care exercită funcții publice și militarii români trebuie să depună jurământul de credință față de Patrie.

Art. 55 - se referă la apărarea țării:

"(1). Cetățenii au dreptul și obligația să apere România.

(2). Condițiile privind îndeplinirea îndatoririlor militare se stabilesc prin lege organică.

(3). Cetățenii pot fi încorporați de la vârsta de 20 de ani și până la vârsta de 35 de ani, cu excepția voluntarilor, în condițiile legii organice."

Chiar în condițiile profesionalizării armatei, această obligație, de natură constituțională, rămâne pe deplin valabilă. Îndatorirea de apărare a țării aparține tuturor cetățenilor români. Prestarea jurământului militar semnifică fidelitatea față de națiunea română și obligă la adoptarea unei conduite exemplare.

Art. 56 - privește contribuțiile financiare și are următorul conținut:

"(1). Cetățenii au obligația să contribuie prin impozite și prin taxe, la cheltuielile publice.

(2). Sistemul legal al impunerii trebuie să asigure așezarea justă a sarcinilor fiscale.

(3). Orice alte prestări sunt interzise în afara celor stabilite prin lege, în situații excepționale."

Textul constituțional precizat instituie obligația cetățenilor români de a contribui la cheltuielile publice, prin plata de taxe și impozite. Se instituie o obligație și pentru autoritățile publice concretizată în așezarea justă, motivată, a sarcinilor fiscale.

Cu excepția prestărilor impuse prin lege, pentru situații excepționale, orice alt tip de prestații sunt interzise.

Art. 57 - se referă la exercitarea drepturilor și libertăților:

"Cetățenii români, cetățenii străini și apatrizii trebuie să-și exercite drepturile și libertățile constituționale cu bună-credință, fără să încalce drepturile și libertățile celorlalți."

Se recunoaște aptitudinea exercitării drepturilor și a libertăților fundamentale dacă acest exercițiu se realizează cu bună-credință.

Bună-credință, în această ipoteză, se referă la respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale celorlalte subiecte de drept.

Evident, dacă drepturile și libertățile fundamentale ale altor

persoane sunt încălcate sau nerecunoscute, de o terță persoană, aceasta înseamnă că respectivul își exercită drepturile în mod abuziv. Abuzul de drept nu poate constitui un temei legitim pentru recunoașterea încălcării drepturilor (fundamentale sau simple drepturi subiective) altor persoane, fie ele cetățeni români, cetățeni străini sau apatrizi.

Cap. VI: Cetățenia română

Cetățenia română este reglementată în dispozițiile Constituției României și în Legea nr.21/1991, republicată.⁸⁾

Analiza instituție juridice a cetățeniei române în cadrul acestei monografii este, credem noi, obligatorie.

Discutând despre drepturile și libertățile fundamentale și despre îndatoririle fundamentale ale cetățenilor români este absolut necesar să analizăm cetățenia română.

În analiza instituție juridice a cetățeniei române ne vom ghida după prevederile Legii cetățeniei române nr.21/1991, cu modificările și completările ulterioare.

Legea amintită a fost modificată succesiv prin următoarele acte normative:

○ Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 68/2002, aprobată prin Legea nr. 542/2002;

○ Legea nr. 542/2002;

○ Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 43/2003, aprobată prin Legea nr. 405/2003;

○ Legea nr. 405/2003;

○ Legea nr. 248/2003.

Art. 1 din Legea nr. 21/1991⁹⁾ încearcă să definească cetățenia română. Ea ar reprezenta legătura și apartenența unei persoane fizice la statul român.

⁸⁾Legea a fost republicată în Monitorul Oficial al României partea I, nr. 98/06.03.2000. Textul a fost reactualizat în baza actelor normative publicate în Monitorul Oficial partea I până la data de 15.10.2003.

⁹⁾În cadrul acestui capitol când se indică articole fără precizarea legii, se va subînțelege că sunt din legea, nr. 21/1991, republicată

În literatura de specialitate au fost date numeroase definiții cetățeniei române.

Din punctul nostru de vedere cetățenia română reprezintă o calitate deținută de o persoană fizică, care reliefează raporturile de natură politică și juridică, existente între respectiva persoană fizică și statul român.

Complexitatea acestor raportări determină conținutul capacității juridice depline specifice exclusiv cetățenilor români.

Fără îndoială, se recunoaște o capacitate juridică (de drept constituțional) și cetățenilor străini sau apatrizilor. Această capacitate este incompletă (ca să nu spunem restrânsă).

Urmare a legăturii permanente dintre cetățeanul român și statul român, s-a concretizat îndatorirea statului de a asigura protecția propriilor săi cetățeni.

În alin. (2) al art. 1 este concretizată o regulă cuprinsă în Constituția României. Egalitatea cetățenilor români în fața legii și aptitudinea lor de a fi admiși pentru ocuparea funcțiilor publice, civile și militare reprezintă aspecte analizate de noi în cuprinsul cap. II din partea a II-a a acestui volum. De aceea nu vom insista asupra lor.

Art. 2 precizează în mod declarativ că legea (a cetățeniei române evident) este aceea care stabilește modurile de dobândire și modurile de pierdere a cetățeniei române. Firesc, modalitățile de dobândire și de pierdere a cetățeniei române nu puteau și nu trebuiau să fie menționate în Legea fundamentală. Aceste chestiuni sunt detaliate în legea cetățeniei române care reprezintă legea cadru în materia cetățeniei.

Art. 3 menționează că închierea, declararea nulității, anularea sau desfacerea căsătoriei între un cetățean român și un străin nu produce efecte asupra cetățeniei soților.

De principiu, căsătoria nu produce efecte juridice asupra cetățeniei soților. Aceasta înseamnă că fiecare dintre soți (sau foștii soți) își păstrează nealterată cetățenia avută (în speță, cetățenia

română). Chiar mai mult, dacă unul dintre soți își schimbă cetățenia această situație nu are aptitudinea de a produce efecte juridice asupra cetățeniei române a celuilalt soț.

Moduri de dobândire a cetățeniei române

Art. 4 enumeră modurile de dobândire a cetățeniei române: prin naștere, prin adopție și prin acordare la cerere.

Dobândirea cetățeniei române se fundamentează pe principiul dreptului sângelui (*jus sanguinis*). Alte legislații aplică principiul dreptului solului sau a locului (*jus soli sau jus loci*).

Jus soli este aplicat de legislația Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și de Statele Unite ale Americii. Dar în Marea Britanie și în S.U.A. nu se aplică exclusiv jus soli. Copii născuți din părinți britanici sau americani, într-un stat străin, sunt cetățeni ai Regatului Unit respectiv ai S.U.A. în temeiul principiului jus sanguinis. Așadar în aceste țări se aplică un sistem mixt, dreptul sângelui - dreptul solului.

În România aplicarea principiului dreptului sângelui (*jus sanguinis*) este apreciată ca fiind potrivită, deoarece exprimă în modul cel mai clar cu putință relațiile dintre părinți și copii, stabilite în cadrul mai larg al raporturilor dintre generațiile care se succed pe pământul țării.

○ Desigur, dobândirea prin naștere a cetățeniei române reprezintă un mod de dobândire de drept a cetățeniei române.

Art. 5 prevede următoarele: „Copii născuți pe teritoriul României din părinți cetățeni români, sunt cetățeni români.

Sunt de asemenea, cetățeni români cei care:

- a) s-au născut pe teritoriul statului român, chiar dacă numai unul dintre părinți este cetățean român;
- b) s-au născut în străinătate și ambii părinți sau numai unul

dintre ei are cetățenia română.

Copilul găsit pe teritoriul statului român este considerat cetățean român, până la proba contrarie, dacă nici unul dintre părinți nu este cunoscut.“

Ca atare, aplicând principiul *jus sanguinis*, legea cetățeniei române dispune că este cetățean român: copilul născut din părinți care au cetățenia română; copilul născut dintr-un părinte cetățean român și un părinte cetățean străin sau apatrid. Nu interesează teritoriul statului unde s-a născut copilul.

Aplicarea principiului dreptului sângelui (*jus sanguinis*) este deplină și neschimbată.

○ Dobândirea cetățeniei române prin adopție este reglementată de legea cetățeniei române în dispozițiile art. 6 și art. 7:

Art. 6: “Cetățenia română se dobândește de către copilul străin sau fără cetățenie prima doapție, dacă adoptatorii sunt cetățeni români, iar adoptatul nu a împlinit vârsta de 18 ani.

În cazul în care numai unul dintre adoptatori este cetățean român, cetățenia adoptatului minor va fi hotărâtă de comun acord, de către adoptatori. În situația în care adoptatorii nu cad de acord, instanța judecătorească competentă să încuviințeze adopția, va decide asupra cetățeniei minorului, ținând seama de interesele acestuia. În cazul copilului care a împlinit vârsta de 14 ani este necesar consimțământul acestuia.

Dacă adopția se face de către o singură persoană, iar aceasta este cetățean român, minorul dobândește cetățenia adoptatorului.“

Art. 7: „În cazul declarării nulității sau anulării adopției, copilul care nu a împlinit vârsta de 18 ani, este considerat că nu a fost niciodată cetățean român dacă domiciliază în străinătate sau dacă părăsește țara pentru a domicilia în străinătate.

În cazul desfacerii adopției copilul care nu a împlinit vârsta de 18 ani pierde cetățenia română pe data desfacerii adopției, dacă

acesta domiciliază în străinătate sau dacă părăsește țara pentru a domicilia în străinătate.“

Soluțiile adoptate de legiuitor sunt clare; ele rezultă din lectura celor două texte de lege anterior expuse.

Cetățenia română se dobândește de copilul cetățean străin sau apatrid, prima adopție, adoptatori sunt cetățeni români. Cetățenia română se dobândește de copilul cetățean străin, dacă adopția se face de o singură persoană fizică de cetățenie română. În ambele ipoteze cel adoptat trebuie să nu fi împlinit vârsta de 18 ani.

Dacă din cei doi adoptatori doar unul este de cetățenie română, cetățenia adoptatului va fi hotărâtă de către adoptatori pe cale amiabilă. Dacă aceștia nu cad de acord, instanța de judecată competentă să încuviințeze adopția va decide asupra cetățeniei minorului adoptat, ținând seama de interesul său.

Prin interes al minorului trebuie să înțelegem realizarea aptitudinilor de integrare a acestuia în noua sa familie dar și societatea în care urmează să trăiască.

Legea impune luarea consimțământului minorului în cazul în care acesta a împlinit vârsta de 14 ani.

○ Dobândirea cetățeniei române la cerere

Dobândirea cetățeniei române la cerere vizează, în realitate două aspecte diferite:

A) Dobândirea cetățeniei române la cerere de către persoane fizice, cetățeni străini sau apatrizi care au pierdut cetățenia română;

B) Dobândirea cetățeniei române la cerere de către persoane fizice cetățeni străini sau apatrizi.

A) Art. 10, art. 10/1, art. 10/2 din lege reglementează situația redobândirii cetățeniei române. Practic este vorba despre dobândirea cetățeniei române prin repatriere.

Art. 10: „Cetățenia română se poate acorda și persoanei care a pierdut această cetățenie și care cere redobândirea ei, cu păstrarea cetățeniei străine și stabilirea domiciliului în țară sau cu menținerea acestuia în străinătate, dacă îndeplinește în mod corespunzător condițiile prezente la art. 8 alin. 1, lit. „b“, „c“, „d“ și „e“.

Dispozițiile alin. 1 se aplică în mod corespunzător și apatrizilor, foști cetățeni români.

Părinții care solicită redobândirea cetățeniei române hotărăsc și în privința cetățeniei copiilor lor minori. În situația în care părinții nu cad de acord, tribunalul de la domiciliul minorului va decide, ținând seama de interesele acestuia. În cazul copilului care a împlinit vârsta de 14 ani, este necesar consimțământul acestuia.

Redobândirea cetățeniei de către unul dintre soți nu are nici o consecință asupra cetățeniei celuilalt soț. Soțul cetățean străin sau fără cetățenie, al persoanei care redobândește cetățenia română poate cere dobândirea cetățeniei române în condițiile prezentei legi“.

Art. 10/1: „Foștii cetățeni români care înainte de data de 22 decembrie 1989 au pierdut cetățenia română din motive neimputabile lor sau această cetățenie le-a fost ridicată fără voia lor, precum și descendenții acestora până la gradul II, pot redobândi ori li se poate acorda cetățenia română, la cerere, cu păstrarea cetățeniei străine și stabilirea domiciliului în țară sau cu menținerea acestuia în străinătate dacă îndeplinesc condițiile prevăzute la art. 8 alin. 1 lit. „b“, „c“, „e“ și „f“.

Dispozițiile art. 10 alin. 2-4 se aplică în mod corespunzător“.

Art. 10/2: „Persoanele prevăzute la art. 10/1 care au domiciliul sau reședința în România pot depune la Ministerul Justiției o cerere de redobândire a cetățeniei române după împlinirea unui termen de 4 ani de la momentul obținerii dreptului de ședere respectiv al stabilirii domiciliului în România.“

Legiuitorul a manifestat o deosebită grijă pentru reglementarea

în detaliu a ipotezelor în care persoanele fizice care au fost cetățeni români și au pierdut cetățenia ca efect al stabilirii lor în străinătate să poată să recapete această cetățenie în scopul reintegrării acestora în societatea noastră.

Normele fiind eminentamente tehnice nu impun o analiză în detaliu. Simpla lor lecturare este în măsură să ne indice categoriile de persoane fizice și „modul în care acestea pot redobândi, la cerere cetățenia română.

Nu putem să nu constatăm că art. 10/1 conține și norme de trimitere. Din această cauză pentru interpretarea integrală a textului acesta trebuie coroborat cu prevederile art. 8 alin. 1 lit. „b“, „c“, „e“ și „f“ precum și cu dispozițiile art. 10 alin. 2, 3 și 4.

B) Art. 8 și art. 9 reglementează modul de dobândire a cetățeniei române de către persoanele fizice cetățeni străini sau apatrizi.

Art. 8: „Cetățenia română se poate acorda la cerere persoanei fără cetățenie sau cetățeanului străin dacă îndeplinește următoarele condiții:

a) s-a născut și domiciliază, la data cererii, pe teritoriul României sau deși nu s-a născut pe acest teritoriu domiciliază în condițiile legii pe teritoriul statului român de cel puțin 8 ani sau, în cazul în care este căsătorit și conviețuiește cu un cetățean român de cel puțin 5 ani de la data căsătoriei.;

b) dovedește prin comportament acțiuni și atitudine, loialitate față de statul român, nu întreprinde sau sprijină acțiuni împotriva ordinii de drept sau a securității naționale și declară că nici în trecut nu a întreprins asemenea acțiuni;

c) a împlinit vârsta de 18 ani;

d) are asigurate în România mijloacele legale pentru o existență decentă în condițiile stabilite de legislația privind regimul străinilor;

e) este cunoscut cu o bună comportare și nu a fost condamnat în țară sau în străinătate pentru o infracțiune care îl face nedemn de a fi cetățean român;

f) cunoaște limba română și posedă noțiuni elementare de cultură și civilizație românească, în măsură suficientă pentru a se integra în viața socială;

g) cunoaște prevederile Constituției României și imnul național.

Termenele prevăzute la alin. 1 lit. „a“ pot fi reduse până la jumătate în cazul în care solicitantul este o personalitate recunoscută pe plan internațional ori a investit în România sume care depășesc 500.000 euro.

Dacă cetățeanul străin sau persoana fără cetățenie care a solicitat să i se acorde cetățenia română se află în afara teritoriului statului român o perioadă mai mare de 6 luni în cursul unui an, anul respectiv nu i se ia în calcul la stabilirea perioadei prevăzute la alin. 1 lit. „a“.

Art. 9: „Copilul născut din părinți cetățeni străini sau fără cetățenie și care nu a împlinit vârsta de 18 ani dobândește cetățenia română o dată cu părinții săi. În cazul în care unul dintre părinți dobândește cetățenia română, părinții vor hotărâ de comun acord, cu privire la cetățenia copilului. În situația în care părinții nu cad de acord, tribunalul de la domiciliul minorului va decide ținând seama de interesele acestuia. În cazul copilului care a împlinit vârsta de 14 ani este necesar consimțământul acestuia.

Copilul dobândește cetățenia română pe aceeași dată cu părințele său.“

Condițiile sunt clar specificate în cele două texte de lege.

Cererea pentru acordarea cetățeniei române este făcută, fie de solicitant, fie de un mandatar cu procură autentică și specială. Ea se adresează unei comisii care funcționează pe lângă Ministerul Justiției și care are rolul de a constata îndeplinirea condițiilor pentru acordarea cetățeniei române. Comisia este alcătuită din 5 magistrați de la Tribunalul București, care au un mandat de 4 ani și care sunt desemnați de președintele instanței nominalizate.

Comisia, după examinarea și analiza documentelor, întocmește un raport care urmează a fi înaintat Ministerului Justiției.

Dacă raportul întocmit constată îndeplinirea condițiilor, pentru acordarea cetățeniei române, ministrul justiției va prezenta Guvernului României un proiect de hotărâre pentru acordarea sau pentru redobândirea cetățeniei române.

Acordarea cetățeniei române se realizează prin hotărâre a Guvernului României care se publică în Monitorul Oficial.

Dacă raportul comisiei este negativ, în sensul că persoana fizică nu întrunește condițiile pentru acordarea sau pentru redobândirea cetățeniei române, cererea va fi respinsă.

Încheierea prin care comisia a pronunțat respingerea cererii poate fi atacată cu recurs, în termen de 15 zile de la comunicare, la Curtea de Apel București.

Dacă cererea a fost respinsă ori dacă recursul a fost respins solicitantul poate formula o nouă cerere pentru acordarea cetățeniei române după expirarea unui termen de 6 luni de la respingerea cererii formulate anterior.

Procedura soluționării cererii pentru acordarea cetățeniei române sau pentru redobândirea acesteia după caz, este prevăzută în dispozițiile art. 11 - art. 18 din legea cetățeniei române.

Moduri de pierdere a cetățeniei române

Art. 23 precizează că cetățenia română se pierde prin unul din următoarele moduri: retragerea cetățeniei române, aprobarea renunțării la cetățenia română și alte cazuri prevăzute de lege, care au ca efect pierderea cetățeniei române.

- Pierderea cetățeniei române prin retragere

Art. 24 menționează: „Cetățenia română se poate retrage persoanei care:

a) aflată în străinătate, săvârșește fapte deosebit de grave prin care vatamă interesele statului român sau lezează prestigiul României;

b) aflată în străinătate, se înrolează în forțele armate ale unui stat cu care România a rupt relațiile diplomatice sau cu care este în stare de război;

c) a obținut cetățenia română prin mijloace frauduloase;

d) este cunoscută ca având legături cu grupări teroriste sau le-a sprijinit, sub orice formă, ori a săvârșit alte fapte care pun în pericol siguranța națională.

Cetățenia română nu poate fi retrasă persoanei care a dobândit-o prin naștere.“

Art. 25: „Retragerea cetățeniei române nu produce efecte asupra cetățeniei soțului sau copiilor persoanei căreia i s-a retras cetățenia.“

Cetățenia română se poate retrage de principiu persoanei aflată în străinătate.

Retragerea cetățeniei române se pronunță prin hotărâre a Guvernului României, la propunerea ministrului justiției. Ea devine efectivă la dat publicării Hotărârii de Guvern în Monitorul Oficial al României.

● Pierderea cetățeniei române prin aprobarea renunțării la aceasta.

Art. 26 dispune: „Pentru motive temeinice se poate aproba renunțarea la cetățenia română persoanei care a împlinit vârsta de 18 ani și care:

a) nu este învinuită sau inculpată într-o cauză penală ori nu are de executat o pedeapsă penală;

b) nu este urmărită pentru debite către stat, persoane fizice

sau juridice din țară sau, având astfel de debite le achită ori prezintă garanții corespunzătoare pentru achitarea lor;

c) a dobândit ori a solicitat și are asigurarea că va dobândi o altă cetățenie.“

Art. 27: „Pierderea cetățeniei române prin aprobarea renunțării, nu produce nici un efect asupra cetățeniei soțului sau copilului minor.

Cu toate acestea, în cazul în care ambii părinți obțin aprobarea renunțării la cetățenia română, iar copilul minor se află împreună cu ei, în străinătate, ori părăsește cu ei țara, minorul pierde cetățenia română odată cu părinții săi, iar dacă aceștia au pierdut cetățenia română la date diferite, pe ultima dintre aceste date. Copilul minor care, pentru a domicilia în străinătate, părăsește țara după ce ambii părinți au pierdut cetățenia română pierde cetățenia română pe data plecării sale din țară.

Dispozițiile alineatului precedent se aplică în mod corespunzător și în cazul în care unul dintre părinți este cunoscut sau este în viață.

Copilul minor, încredințat prin hotărâre judecătorească părintelui care are domiciliul în străinătate și care renunță la cetățenie, pierde cetățenia română pe aceeași dată cu părintele căruia i-a fost încredințat și la care locuiește, cu condiția obținerii acordului celuilalt părinte, cetățean român.

În situațiile prevăzute la alin. 2, 3 și 4 copilului care a împlinit vârsta de 14 ani i se cere consimțământul.“

În doctrina juridică constituțională autorii reinterează dispozițiile acestui articol pentru a analiza renunțarea la cetățenia română, care constituie un mod de pierdere a acesteia.

Apreciem că lecturarea textelor - integral reproduse - este suficientă pentru înțelegerea renunțării la cetățenia română, care firesc reprezintă o instituție juridică.

Dacă am proceda altfel ar trebui practic să repetăm dispozițiile legale. Ceea ce, evident, este inacceptabil!!!! (din punctul nostru de vedere, desigur).

● Alte cazuri legale care au ca efect pierderea cetățeniei române.

Sunt menționate în art. 28 și art. 29 din Legea cetățeniei române.

Sintetic sunt precizate următoarele cazuri (situații):

- adopția unui copil minor care este cetățean român de către cetățeni străini. Copilul pierde cetățenia română la cererea adoptatorilor cetățeni străini, dacă are aptitudinea de a dobândi cetățenia acestora;

- dacă este stabilită filiația unui copil găsit pe teritoriul României, iar părinții sunt cetățeni străini.

În temeiul dreptului sângelui (*jus sanguinis*) copilul dobândește cetățenia părinților săi;

- în situația anulării sau a declarării nulității ori a desfacerii adopției unui minor, cetățean străin la origine, adoptat de cetățeni români.

Copilul pierde cetățenia română dacă adopția este anulată, declarată nulă sau desfăcută în condițiile în care acesta nu a împlinit vârsta de 18 ani și domiciliază în străinătate sau părăsește România pentru a domicilia în străinătate.

Cetățenia copilului găsit pe teritoriul României

Potrivit legii, copilul găsit pe teritoriul României, dacă nici unul dintre părinți nu este cunoscut, este cetățean român.

În acest sens prevede art. 5 alin. (2) din Legea nr. 21/1991: "Copilul găsit pe teritoriul statului român este considerat cetățean român, până la proba contrarie, dacă nici unul dintre părinți nu este cunoscut".

Legea nu face aplicare principiului *jus soli*. Soluția legislativă se întemeiază pe o prezumție că cel puțin unul dintre părinții copilului găsit este cetățean român. În consecință, și în reglementarea acestei situații se aplică principiul *jus sanguinis*. Faptul că se aplică dreptul sângelui este evident în situația în care filiația copilului găsit pe teritoriul României a fost stabilită, înaintea vârstei de 18 ani, față de amândoi părinții, iar aceștia nu posedă niciunul cetățenia română.

În acest caz, deși probabil născut pe teritoriul României, copilul va pierde cetățenia română.

Copilul găsit pe teritoriul României va pierde cetățenia română și în cazul în care se stabilește filiația în raport cu un părinte, cetățean străin, iar celălalt părinte rămâne în continuare necunoscut.

Efectele juridice a jurământului de credință față de România

Sediul materiei se află în art. 19 și art. 20 din Legea nr. 21/-1991.

Jurământul de credință trebuie depus de persoana căreia i se acordă cetățenia română și de persoana care redobândește, ca efect al repatrierii, cetățenia română.

Termenul este de 6 luni; el curge de la data la care a fost comunicată solicitantului hotărârea prin care i s-a acordat cetățenia română.

În interiorul termenului amintit persoana fizică trebuie să depună jurământul de credință, în fața ministerului justiției sau a secretarului de stat delegat anume în acest scop. Persoana fizică dobândește cetățenia română de la data depunerii jurământului de credință față de România.

Dovada cetățeniei române

Art. 21 și art. 22 din lege precizează că dovada calității de cetățean român se face cu buletinul de identitate sau, după caz, cu cartea de identitate.

Pentru minorii până la vârsta de 14 ani se dovedește cetățenia română cu certificatul de naștere însoțit de buletinul de identitate/cartea de identitate sau de pașaportul oricărui dintre părinți. Dacă minorul până la 14 ani este înscris în buletinul/cartea de identitate sau în pașaportului unuia dintre părinți dovada cetățeniei sale se produce numai cu unul dintre documentele menționate.

În mod excepțional pentru minorii până la vârsta de 14 ani se poate face cu un certificat eliberat de organele de evidență a populației.

Dovada cetățeniei copiilor găsiți pe teritoriul României, care nu au împlinit vârsta de 14 ani, se produce cu certificatul de naștere.

Misiunile diplomatice sau oficiile consulare ale României în străinătate pot elibera în caz de nevoie, la cerere, dovezi de cetățenie pentru cetățenii români aflați în străinătate.

De regulă, cetățenii români aflați peste hotare, în state externe Uniunii Europene, produce dovada cetățeniei pe care o posedă cu actul valabil pentru trecerea frontierei de stat emis de autoritățile române, respectiv cu pașaportul.

Cetățenia de onoare

Sediul materiei se află în dispozițiile art. 38 din Legea cetățeniei române.

Cetățenia de onoare se acordă unor persoane fizice, cetățeni străini pentru servicii deosebite aduse României și națiunii române.

Cetățenia română cu titlul de "cetățenie de onoare" se acordă de Parlamentul României la propunerea Guvernului român.

Persoanele fizice cetățeni străini cărora li s-a acordat cetățenia de onoare beneficiază de toate drepturile civile și politice recunoscute cetățenilor români, cu excepția drepturilor electorale (dreptul de vot și dreptul de a fi ales) și a dreptului de a ocupa o funcție publică.

Excepțarea celor trei drepturi, cu un pronunțat caracter politic, este firească, în condițiile în care persoana fizică care a dobândit cetățenia română cu titlul de cetățenie de onoare este cetățean al unui stat străin.

Dubla cetățenie

Dubla cetățenie este recunoscută și acceptată de Legea cetățeniei române. Aceasta constituie un beneficiu acordat unor cetățeni români care în perioada dictaturii comuniste au pierdut cetățenia română, deoarece au plecat din țară și au domiciliat în străinătate. Sunt multe dispoziții în lege care conduc în mod direct și expres la soluția acceptării dublei cetățenii.

Persoanele fără cetățenie - apatrizii

Apatrizii reprezintă o categorie de persoane fizice care, deși locuiesc pe teritoriul statului român, nu posedă nici o cetățenie.

Aceste persoane fizice care domiciliază pe teritoriul României beneficiază de toate drepturile și libertățile fundamentale prevăzute de Constituția României și de dreptul pozitiv (obiectiv) român. Totuși apatrizii nu pot exercita drepturile fundamentale care sunt

specifice exclusiv doar calității de cetățean român.

Apatrizii domiciliați pe teritoriul României au toate obligațiile cetățenilor români, cu excepția acelor îndatoriri organic legate de calitatea de cetățean român.

Concluzii la partea a II-a a lucrării

Partea II-a a prezentului volum constituie o monografie dedicată drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor români.

În cap. I am analizat dispozițiile cu caracter general, comun, referitoare la drepturile și libertățile fundamentale.

În cap. II am analizat drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor români. *În cap. III* am evocat îndatoririle constituționale, fundamentale care revin cetățenilor țării noastre.

În cap. IV am analizat dispozițiile constituționale și legale referitoare la cetățenia română.

Analiza instituției juridice a cetățeniei române a pornit de la o simplă interogație: Ale cui sunt drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale?

În consecință, a fost o "*îndatorire de onoare*" pentru noi să punctăm această instituție.

Încheiere

În acest volum am examinat două chestiuni de maximă importanță pentru știința Dreptului Constituțional și a Instituțiilor Politice: Autoritățile Publice și Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor români.

Fiecare dintre cele două teme a fost tratată în câte o monografie distinctă.

Dacă asociem cele două lucrări din prezentul volum cu lucrările publicate de noi, în anul 2006 - în care au fost analizate teme majore tot din știința Dreptului Constituțional și a Instituțiilor Politice - ne putem forma o imagine de ansamblu asupra Dreptului Constituțional Român.

Istoria constituționalismului românesc, elementele de teorie generală a statului, puterea de stat în România - autoritățile publice în contemporaneitate asociate cu drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor români reprezintă subiectele tratate de noi în materia Dreptului Constituțional și a Instituțiilor Politice.

Cu privire la volumul de față precizăm că autorul a redactat întregul material într-un interval de timp foarte scurt. Desigur, conceperea și jalonarea materiei analizate a stat în atenția noastră o perioadă mult mai îndelungată, de aproximativ 5-6 luni.

Totuși cele două monografii din acest volum, pot cuprinde erori, fie de sistematizare, fie de interpretare. Noi suntem conștienți de acest aspect și din acest motiv rugăm cititorii să fie toleranți față de concepțiile noastre.

În fond, frumusețea Dreptului constă în ultimă instanță în deosebirile de păreri, de teze și de opinii.

Am valorificat doctrina Dreptului Constituțional și a Instituțiilor Politice elaborată de celebrii profesori de la Facultățile de Drept din țara noastră în măsura posibilităților și a potențialului nostru. Totui, credem că lucrările publicate de noi în materia Dreptului Constituțional și a Instituțiilor Politice - inclusiv acest volum - poartă „amprenta“ propriului nostru mod de analiză și de redactare.

Suntem bucuroși de finalizarea acestui proiect ambițios și vast pentru noi și avem credința că cititorii în special juriștii vor înțelege „nevoia“ noastră materializată în dezvoltarea unor fragmente din această nobilă știință juridică care, de principiu, studiază reglementarea relațiilor sociale care apar în procesul instaurării, menținerii și a exercitării puterii de stat.

Lucrările noastre: „Momente în dezvoltarea politico-juridică a României“; „Statul - instituție social-politică și juridică fundamentală“ și „Stat și Cetățean“ sunt închinare acestei ramuri a științelor juridice - *știința Dreptului Constituțional și a Instituțiilor Politice*.

Cu modestie și sinceritate, vă salut stimați cititori!

03.04.2007

Bacău
Autorul